

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Poslijediplomski specijalistički studij pravne znanosti

Fiskalni sustav i fiskalna politika

Tea Božić

IZBJEGAVANJE POREZNE OBVEZE KOD POREZA NA DOBIT

Sveučilišni specijalistički rad

mentor: prof. dr. sc. Hrvoje Arbutina

Zagreb, 2026. godine

SAŽETAK

Ovaj radi bavi se problematikom izbjegavanja porezne obveze kod poreza na dobit koji predstavlja važan instrument financiranja javnih potreba. U suvremeno doba, razvojem globalizacije, digitalizacije i mobilnosti kapitala, tradicionalni se porezni sustavi suočavaju s izazovima koji poreznim obveznicima omogućavaju smanjenje poreznog opterećenja, odnosno izbjegavanje porezne obveze kroz korištenje različitih poslovnih strategija.

Rad razlikuje zakonite i nezakonite oblike izbjegavanja porezne obveze. Zakonito izbjegavanje porezne obveze, odnosno porezna optimizacija podrazumijeva korištenje poreznih olakšica, razlika između poreznih sustava te drugih dopuštenih mehanizama radi smanjenja porezne obveze. Nasuprot tome, porezna evazija predstavlja nezakonito izbjegavanje porezne obveze koje predstavlja nezakonito ponašanje i najčešće uključuje prikrivanje prihoda, fiktivne transakcije i druge oblike poreznih prijevara. Iako su porezna optimizacija i porezna evazija pravno različiti pojmovi, oba oblika mogu imati negativne posljedice na javne prihoda i poreznu pravednost među poreznih obveznicima.

Posebna pažnja posvećena je ulozi poreznih oaza i metodama izbjegavanja porezne obveze, poput prijenosa dobiti, osnivanja offshore društava i korištenja složenih vlasničkih struktura. U radu su analizirane poznate međunarodne afere izbjegavanja poreznih obveza od strane multinacionalnih društava koje ukazuju na postojanje globalnog problema smanjenja proračunskih prihoda pojedinih država, povećanje nejednakosti među poreznim obveznicima te poticanja sive ekonomije.

Zaključno, u radu se ističe važnost međunarodne suradnje, transparentnosti i učinkovitih zakonodavnih mjera kao i potreba za razvojem porezne kulture i etičnog ponašanja poreznih obveznika radi očuvanja pravednog i održivog poreznog sustava.

Ključne riječi: *porez na dobit, izbjegavanje porezne obveze, porezna optimizacija, porezna evazija, multinacionalna društva, prijenos dobiti, međunarodno oporezivanje, porezna transparentnost, BEPS, porezna politika, porezna pravednost.*

SUMMARY

This paper examines the issue of corporate income tax avoidance, which represents an important instrument for financing public needs. In the modern era, with the development of globalization, digitalization, and capital mobility, traditional tax systems are facing challenges that enable taxpayers to reduce their tax burden, namely to avoid tax liability through the use of various business strategies.

The paper distinguishes between tax avoidance and tax evasion. Tax avoidance, also referred to as tax optimization, involves the use of tax reliefs, differences between tax systems, and other lawful mechanisms aimed at reducing tax liability. In contrast, tax evasion represents the illegal avoidance of tax obligations and generally includes the concealment of income, fictitious transactions, and other forms of tax fraud. Although tax optimization and tax evasion are legally distinct concepts, both forms may have negative consequences for public revenues and tax fairness among taxpayers.

Special attention is devoted to the role of offshore jurisdictions and methods of tax avoidance, such as profit shifting, the establishment of offshore companies, and the use of complex ownership structures. The paper analyses well-known international tax avoidance scandals involving multinational corporations, which indicate the existence of a global problem of reduced state budget revenues, increased inequality among taxpayers, and the encouragement of the shadow economy.

In conclusion, the paper emphasizes the importance of international cooperation, transparency, and effective legislative measures, as well as the need to develop tax culture and ethical behaviour among taxpayers in order to preserve a fair and sustainable tax system.

Keywords: *corporate income tax, tax avoidance, tax optimization, tax evasion, tax havens, multinational corporations, profit shifting, international taxation, tax transparency, BEPS, tax policy, tax fairness.*

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Teorijski okvir porezne obveze	4
2.1. Pojam i značenje poreza na dobit.....	4
2.2. Uloga poreza na dobit u gospodarskom sustavu.....	5
3. Načini izbjegavanja porezne obveze	7
3.1. Granica između zakonitog i nezakonitog – optimizacija vs. evazija	8
3.2. Zakonito izbjegavanje porezne obveze – porezna optimizacija	10
3.2.1. Definicija i pravna osnova porezne optimizacije.....	11
3.2.2. Najčešće korištene metode porezne optimizacije	11
3.2.3. Percepcija porezne optimizacije.....	20
3.3. Nezakonito izbjegavanje porezne obveze – porezna evazija.....	21
3.3.1. Pojam i pravna priroda porezne evazije.....	22
3.3.2. Najčešći oblici porezne evazije.....	23
3.3.3. Etička i društvena dimenzija porezne evazije	28
4. Porezne oaze.....	29
4.1. Definicija poreznih oaza.....	30
4.2. Ključna obilježja i vrste poreznih oaza	31
4.3. Kategorizacija poreznih oaza.....	33
4.3.1. Kategorizacija prema razini poreznog opterećenja i regulatorne transparentnosti .	33
4.3.2. Conduit i Sink jurisdikcije	35
4.3.3. Kategorizacija prema jurisdikcijama koje apsorbiraju globalni profit.....	37
4.3.4. Političko-pravna kategorizacija	38
4.4. Načini korištenja poreznih oaza.....	39
4.4.1. Osnivanje offshore društava	40
4.4.2. Prijenos dobiti (engl. profit shifting)	40
4.4.3. Osnivanje trustova i složene vlasničke strukture	42
4.4.4. Skriveni bankovni računi	42
5. Poznate afere kao globalni primjeri izbjegavanja porezne obveze	43
5.1. Panama papers	43
5.2. Paradise papers.....	47
5.3. LuxLeaks	49
6. Posljedice izbjegavanja porezne obveze	50

6.1.	Gubitak poreznih prihoda, nejednakost i društvena nepravda.....	50
6.2.	Poticanje kriminala i sive ekonomije	54
7.	Zakonodavni okvir u Republici Hrvatskoj	54
7.1.	Uloga Porezne uprave i nadležnih tijela.....	56
8.	Regulativa i mjere protiv porezne evazije na međunarodnoj razini.....	57
8.1.	OECD mehanizmi za suzbijanje porezne evazije	57
8.1.1.	BEPS Inicijativa (Base Erosion and Profit Shifting)	57
8.2.	Direktive EU	61
8.2.1.	Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 od 12. srpnja 2016. o utvrđivanju pravila protiv prakse izbjegavanja poreza kojima se izravno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta – ATAD 1	61
8.2.2.	Direktiva Vijeća (EU) 2017/952 od 29. svibnja 2017. o izmjeni Direktive (EU) 2016/1164 u pogledu hibridnih neusklađenosti s trećim zemljama – ATAD II.....	64
8.2.3.	Automatska razmjena informacija (CRS).....	66
8.2.4.	Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ – DAC	68
8.2.5.	Direktiva Vijeća (EU) 2022/2523 od 14. prosinca 2022. o osiguravanju globalne minimalne razine oporezivanja za skupine multinacionalnih poduzeća i velike domaće skupine u Uniji.....	70
8.3.	Crne liste i međunarodni pritisci.....	71
8.4.	Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja	75
8.4.1.	Modeli ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.....	75
8.4.2.	Mehanizmi sprječavanja dvostrukog oporezivanja.....	76
9.	Primjeri iz prakse – Multinacionalne korporacije i izbjegavanje porezne obveze.....	79
9.1.	Google	79
9.1.1.	Pojašnjenje mehanizma „Double Irish“ i „Dutch Sandwich“	79
9.2.	Apple	81
9.3.	Amazon	84
9.4.	Microsoft	86
10.	Zaključak.....	89
11.	Literatura	91

1. Uvod

Porezni sustav svake države temelj je financijske stabilnosti, socijalne kohezije i gospodarskog razvoja, a porezi čine najvažniji prihod državnog proračuna. Porezima se financiraju javni prihodi ključni za funkcioniranje države poput obrazovanja, zdravstva, mirovinskog sustava, socijalne skrbi i infrastrukture. Suvremeni gospodarski sustavi poreze ne smatraju isključivo fiskalnim instrumentom već snažnim alatom za oblikovanje gospodarske politike te regulaciju ekonomskih i društvenih odnosa. Među raznim vrstama poreza, porez na dobit zauzima važno mjesto u poreznom sustavu svake države. Ipak, njegov fiskalni značaj, mjereno udjelom u ukupnim proračunskim prihodima, manji je u odnosu na porez na dodanu vrijednost i porez na dohodak. Njime se oporezuje neto dobit trgovačkih društava i drugih pravnih osoba, a samim time se utječe na investicijske odluke poreznih obveznika, zapošljavanje, državnu konkurentnost te gospodarski rast.

Tradicionalni porezni sustavi razvijali su se u vrijeme kada se poslovanje društva vezalo uz fizičku prisutnost, najčešće unutar nacionalnih granica. Suvremeno globalno gospodarstvo omogućilo je veliku mobilnost kapitala, liberalizaciju financijskih tokova, digitalizaciju poslovanja i internacionalizaciju gospodarskih aktivnosti s kojima se tradicionalni porezni sustavi ne mogu nositi. Kao posljedica istoga, problematika izbjegavanja porezne obveze postalo je jedno od ključnih pitanja porezne politike i međunarodne porezne suradnje.

Porezna optimizacija kao legalno sredstvo, predstavlja korištenje zakonskih praznina, neusklađenosti među poreznim sustavima različitih jurisdikcija te sofisticiranih aranžmana s ciljem smanjenja, odnosno izbjegavanja porezne obveze. Formalno različito od porezne evazije, koja predstavlja nezakonito izbjegavanje porezne obveze, proizvodi iste negativne učinke poput smanjenja javnih prihoda za financiranje javnih dobara, narušavanje fiskalne politike i ugrožavanje porezne jednakosti. Prakse multinacionalnih društava posebice su problematične jer koristeći ekonomsku snagu i globalnu prisutnost premještaju dobit u jurisdikcije s niskim ili nikakvim poreznim opterećenjem bez ostvarivanja stvarne ekonomske aktivnosti.

Razvoj digitalne ekonomije dodatno je povećao izazove izbjegavanja porezne obveze jer multinacionalna društva mogu ostvarivati znatne količine prihoda u jurisdikcijama bez ostvarivanja fizičkog poslovnog nastana čime se otežava primjena tradicionalnih pravila o poreznoj rezidentnosti i oporezivanju prema mjestu izvora prihoda. Poslovni modeli prema

kojima se posluje u niz različitih jurisdikcija omogućili su nastanak agresivnog poreznog planiranja, pri čemu se transferne cijene, intelektualno vlasništvo te podružnice koriste kao ključni instrumenti premještanja dobiti. Nacionalni porezni sustavi na taj način postaju posebice ranjivi, a porezni teret nerijetko se prebacuju na male porezne obveznike poput malih i srednjih društava te obične građane.

U posljednjem desetljeću svjedočili smo brojnim međunarodnim aferama poput Panama papers, Paradise papers i LuxLeaks koje su otkrile korištenje offshore struktura i neautentičnih aranžmana s ciljem prikrivanja stvarnog vlasništva i izbjegavanjem porezne obveze. Navedeni slučajevi potaknuli su države i međunarodne organizacije na intenzivnu suradnju s ciljem jačanja porezne transparentnosti i suzbijanja nepoštenih poreznih praksi. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) i Europska unija razvile su niz instrumenata i inicijativa, poput BEPS-a, automatske razmjene informacija, sklapanje poreznih ugovora, sastavljanja crnih lista te primjena antizloupornih pravila. Zajednički cilj je osigurati pravedno oporezivanje, odnosno oporezivanje dobiti u jurisdikciji u kojoj se odvija stvarna ekonomska aktivnost, povećati poreznu transparentnost te spriječiti zlouporabe u međunarodnom oporezivanju.

PREDMET, CILJ I METODOLOGIJA RADA

Predmet ovog rada je istražiti problematiku izbjegavanja porezne obveze, s naglaskom na izbjegavanje porezne obveze poreza na dobit, analizirati zakonite i nezakonite metode, istražiti porezne oaze te prikazati gospodarske i društvene posljedice nepoštenih poreznih praksi. Poseban naglasak stavlja se na ulogu poreznih oaza kao jedan od najčešćih metoda izbjegavanja porezne obveze, analizu međunarodnih instrumenata i inicijativa te primjere iz prakse kojima se ilustrira na koji način multinacionalna društva putem nepoštenih poreznih praksi koriste globalne porezne sustave za izbjegavanje porezne obveze.

Cilj ovog rada je istražiti i prikazati fenomen izbjegavanja porezne obveze koji je u današnje vrijeme prisutan diljem svijeta, sagledati uzroke i posljedice te kroz primjere prikazati granicu između zakonitog i nezakonitog načina izbjegavanja porezne obveze. Rad se također fokusira i na međunarodne mjere i inicijative koje za cilj imaju suzbijanje agresivnog poreznog planiranja te povećanje učinkovitosti poreznih sustava, transparentnosti i međunarodne suradnje u poreznim pitanjima.

U metodološkom smislu, rad se temelji na analizi znanstvene, pravne i ekonomske literature domaćih i stranih autora, relevantnih međunarodnih i nacionalnih poreznih propisa, međunarodne pravne prakse te javno dostupnih studija međunarodnih poreznih istraga.

Zaključno, svrha i cilj rada nije samo teorijsko razmotriti problematiku izbjegavanja porezne obveze, već naglasiti važnost etičkog aspekta oporezivanja i uloge porezne kulture kao jedan od načina stvaranja pravednog i održivog fiskalnog sustava. Međunarodna porezna suradnja poreznih tijela, transparentnost poslovanja, odgovornost i poštenje poreznih obveznika ključni su preduvjeti za funkcioniranje društva u kojem će svi subjekti biti ravnopravni i doprinositi zajedničkom dobru.

2. Teorijski okvir porezne obveze

2.1. Pojam i značenje poreza na dobit

Porez na dobit jedan je od temeljnih oblika oporezivanja trgovačkih društava i s njima izjednačenih subjekata na tržištu. Značajan je fiskalni instrument kojim država osigurava prihode za financiranje javnih potreba, a ostvaruje se i velika uloga u oblikovanju gospodarskog ponašanja sudionika na tržištu. Za porez na dobit se kaže da je proizvod 20. stoljeća nastao pojavom korporativnog organiziranja odnosno organiziranja gospodarskih subjekata radi nastupa na tržištu u obliku trgovačkih društava. Time su nastali pravni subjekti s pravnom osobnošću koji su svojim poslovanjem ostvarivali u novcu izražene ili izrazite pozitivne rezultate, a koji se po definiciji nisu mogli svesti pod porezne obveznike poreza na dohodak. Naime, dobit društava kapitala oporezivala se samo u dijelu raspodijeljenom članovima društva (porezom na dohodak), dok je preostali dio zarade ostajao izvan sfere oporezivanja. Neoporezivanje neraspoređene dobiti je za posljedicu omogućavalo akumuliranje kapitala u društvu radi smanjivanja poreznog opterećenja. Kako bi se spriječio takav porezni tretman, uveden je novi oblik oporezivanja – porez na dobit.¹

Osnovica poreza na dobit utvrđuje se sukladno načelu oporezivanja neto dobiti. Naime, polazna veličina za utvrđivanje porezne osnovice je računovodstvena dobit, odnosno razlika ukupnih prihoda i rashoda u obračunskom razdoblju. Ona se utvrđuje sukladno računovodstvenim propisima, a iskazuje se u poslovnim knjigama i evidencijama poreznog obveznika. Tako utvrđena računovodstvena dobit se potom umanjuje, odnosno uvećava sukladno poreznim propisima kako bi se utvrdila porezna osnovica poreza na dobit.²

Porez na dobit jedan je od najvažnijih stabilnih prihoda državnih proračuna čime se financiraju javni rashodi poput zdravstva, obrazovanja, socijalne skrbi i obrane. U teoriji javnih financija fiskalna funkcija smatra se primarnom, dok su ostale funkcije njezina nadogradnja. Ekonomska funkcija poreza odnosi se na njihov utjecaj na ekonomsko ponašanje poreznih obveznika, odnosno na odluke o potrošnji, štednji i investicijama. Poreznim stopama, poreznim oslobođenjima i poticajima država može utjecati na ekonomske odluke te posljedično na

¹ Jelčić, Božidar; Lončarić-Horvat, Olivera; Šimović, Jure; Arbutina Hrvoje; Mijatović, Nikola: Financijsko pravo i financijska znanost, Zagreb, 2008., str. 339. – 343.

² Arbutina, Hrvoje; Rogić-Lugarić Tereza; Cindori, Sonja; Bogovac, Jasna; Klemenčić, Irena, Javnofinancijski sustav Republike Hrvatske, Zagreb, 2022., str. 71. – 73.

alokaciju resursa i ukupnu gospodarsku aktivnost.³ Porezi osim svoje fiskalne i ekonomske funkcije imaju i moralnu i društvenu dimenziju. Dakle, oporezivanje nije samo tehničko pitanje javnih prihoda, već i moralna obveza svih građana koja se odražava na društvenu solidarnost i pravednost. Porezi i oporezivanje time dobivaju širu društvenu ulogu, odnosno postaju mehanizam koji ne samo da osigurava fiskalne resurse već potiče i odgovorno ponašanje poreznih obveznika i pridonosi društvenoj legitimnosti poreznog sustava. Istraživanja pokazuju da su pojedinci koji imaju prijatelje – utajivače poreza, skloniji tome da i sami postanu utajivači poreza. U konačnici, porezni sustav potrebno je temeljiti na zajedničkom razumijevanju da plaćanje poreza nije nešto loše, već da je isto zakonska dužnost i temeljna društvena vrijednost.⁴

Calhoun Allen, američki političar, također smatra da porezi imaju širu društvenu dimenziju, te da oporezivanje nije samo ekonomsko, već i moralno pitanje, usko povezano s idejama pravednosti, pravičnosti i građanske dužnosti. Njegova teza naglašava važnost poštivanja poreznih obveza koje nije samo pravno pitanje već pitanje društvene odgovornosti.⁵

U teoriji javnih financija, porez na dobit se promatra kao jedan od najosjetljivijih oblika oporezivanja zbog velike mogućnosti planiranja i manipulacije poreznom osnovicom. Osjetljivost se ogleda u složenosti konstrukcije poreza na dobit, brojim izuzecima i olakšicama te izloženost planiranju i izbjegavanju. U suvremeno doba, multinacionalna društva glavni su akteri u oblikovanju globalnih poreznih tokova jer imaju resurse i stručna znanja za korištenje međunarodnih razlika u poreznim jurisdikcijama. Oni su jedan od najvažnijih instrumenata kada govorimo o globalnom razvoju i povezanosti svjetskog gospodarstva, ali time postaju i glavna prijetnja pri zaštiti poreznih prihoda država obzirom da im se poreznim planiranjem u različitim poreznim zakonodavstvima omogućuje smanjenje poreznih obveza.⁶

2.2. Uloga poreza na dobit u gospodarskom sustavu

Oporezivanje dobiti ima višestruku ulogu u gospodarstvu svake države. Osnovne funkcije oporezivanja su fiskalna i stabilizacijska funkcija koje poreze podrazumijevaju kao stabilne izvore prihoda svake države i važan element svakog proračuna. Porezi su najvažniji prihod države koji pridonosi financiranju javnih rashoda kao što su zdravstvo, obrazovanje, socijalna

³ OECD, Tax Policy Reform and Economic Growth, 2010, str. 20. – 23.

⁴ Alm, James, Do Ethics Matter? Tax Compliance and Morality, Journal of Business Ethics, Vol. 101(4), 2011., str. 14.

⁵ Calhoun, Allen, Tax Law, Religion, and Justice: An Exploration of Theological Reflections on Taxation, New York, 2021., str. 20

⁶ Bogovac, Jasna: Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014., str. 1. – 7.

skrb i infrastruktura. Sljedeća važna funkcija oporezivanja je ekonomska funkcija koja se ogleda u činjenici da se oporezivanjem može utjecati na ponašanje poreznih obveznika, posebice na njihovu štednju, ulaganje i potrošnju. Regulatorna funkcija oporezivanja utječe na raspodjelu resursa unutar gospodarstva jedne države kako bi se održala stabilna tržišna ravnoteža.⁷

Kada se govori o oporezivanju, važno je napomenuti i njegov razvojni potencijal. Naime, oporezivanje predstavlja jedan od najvažnijih fiskalnih instrumenata kojim države potiču razvoj pojedinih sektora, regija ili gospodarstva u cjelini. Porezni propisi često propisuju razne olakšice, pogodnosti i poticaje kako bi se investicije usmjeravale u dijelove gospodarstva. Porez na dobit kao jedan od najvažnijih prihoda državnih proračuna služi za gospodarsko usmjeravanje putem diferencirane porezne politike u skladu s prioritetima države. Na primjer, države često propisuju dodatne poticaje za istraživanje i razvoj te obrazovanje, smanjenje poreznih stopa za male porezne obveznike i porezne obveznike koji posluju na slabije razvijenim područjima. Na taj način pridonosi se povećanju likvidnosti poreznih obveznika, potiče se ulaganje u poduzetništvo, privlači se inozemni kapital, povećava se konkurentnost gospodarstva, zapošljavanje i ekonomska snaga poreznih obveznika.⁸

Nacionalni mehanizmi poticanja imaju važnu ulogu u razvoju gospodarstva, no nužno je razmotriti i izazove koji proizlaze iz sve češćeg prekograničnog poslovanja. Međunarodna dimenzija poreza na dobit ogleda se u činjenici internacionalizacije i globalizacije koja za posljedicu ima sve manje zapreka u pokretljivosti fizičkih i pravnih osoba te kapitala. Naime, u današnje vrijeme vrlo često slučaj je da društva imaju sjedište u jednoj državi, dok se pogoni i poslovanje nalaze u drugoj državi. Ovdje se radi o prekograničnim djelatnostima, a kako bi se osiguralo pravedno oporezivanje, države sklapaju razne multilateralne i bilateralne ugovore.⁹

Kako bi se osigurao održiv sustav poreza na dobit mora se osigurati poštivanje načela pravednosti, jednostavnosti i učinkovitosti uz poštivanje međunarodnih standarda porezne suradnje. Iako je važno osigurati oporezivanje, prekomjerno oporezivanje može dovesti do

⁷ Lawton, Amy; The function(s) of taxation: the impacts of regulatory taxes on taxation, eJournal of Tax Research, vol. 22, no. 3, 2024, str. 519. – 533.

⁸ Arbutina, Hrvoje; Rogić-Lugarić Tereza; Cindori, Sonja; Bogovac, Jasna; Klemenčić, Irena, Javnofinancijski sustav Republike Hrvatske, Zagreb, 2022., str. 76. – 77.

⁹ Lončarić-Horvat, Olivera; Arbutina, Hrvoje; Osnove međunarodnog poreznog prava, Zagreb, 2007., str. 3. – 4.

porezne erozije, poticanja sive ekonomije i izbjegavanja poreznih obveza. Stoga suvremene države moraju osigurati ravnotežu između fiskalne potrebe i ekonomskog rasta.

3. Načini izbjegavanja porezne obveze

Porezni obveznici u praksi koriste razne metode i aktivnosti u svom poslovanju kako bi smanjili iznos porezne obveze. Aktivnosti kojima se najčešće služe su promjena poslovnog nastana i organizacije poslovanja, izbor pravnog oblika, način financiranja ili vođenja poslovnih knjiga. Navedene aktivnosti mogu imati različita pravna obilježja, a izbjegavanje porezne obveze može biti zakonito ili nezakonito.

U tom kontekstu, važno je razlikovati zakonite i nezakonite oblike izbjegavanja porezne obveze. Zakonito izbjegavanje porezne obveze naziva se porezna optimizacija, a obuhvaća aktivnosti kojima se korištenjem propisanih poreznih pogodnosti smanjuje porezna osnovica i porezno opterećenje. S druge strane, porezna evazija je nezakonito izbjegavanje porezne obveze i odnosi se na aktivnosti poreznog obveznika poput neprijavlivanja prihoda, korištenja fiktivnih računa, društva ili prikrivanja stvarnog poslovanja.¹⁰

Razlikovanje granice između porezne optimizacije i porezne evazije u praksi je često izazovno zbog sve veće složenosti suvremenih poslovnih modela i međunarodnog poslovanja društava. Porezna tijela prilikom razgraničavanja radi li se o zakonitom ili nezakonitom izbjegavanju porezne obveze primorana su analizirati poslovne modele i stvarne ekonomske sadržaje transakcija, a ne samo formalnu pravnu strukturu. Na taj način utvrđuju da li se transakcija ili poslovanje gospodarski opravdano ili se koristi isključivo radi smanjenja porezne obveze.

Kompleksnost se dodatno pojačava u međunarodnom poslovanju multinacionalnih društava. Naime, poslovna i pravna složenost u području oporezivanja multinacionalnih društava zahtjeva visoki stupanj prilagodljivosti. Razvoj međunarodne trgovine i globalizacije te brža prilagodljivost olakšao je prijenos kapitala preko državnih granica i omogućilo međunarodno poslovanje. Međunarodno otvaranje granica olakšalo je privlačenje stranih investitora, ali i strah od konkurencije na vlastitom tržištu. Nakon niza skandala vezane za izbjegavanje porezne obveze, uvedene su mnoge unilateralne i multilateralne mjere kojima se pokušava smanjiti štetna poslovna praksa. Porezni propisi kao glavni cilj trebaju imati sakupljanje poreznih

¹⁰ Weisbach, David, Corporate Tax Avoidance, John M. Olin Program in Law and Economics Working Paper No. 202, 2004., str. 1.

prihoda, a pretjerana kontrola kroz prekomjernu regulaciju te rigidnu praksu poreznih tijela može dovesti do štetnih posljedica.¹¹

Zbog takvog okruženja posebno je važno osigurati ravnotežu između pravilne primjene poreznih propisa, učinkovitog nadzora i stvaranja poticajnog poslovnog okruženja koje ne odvraća strane investitore.

Upravo iz tih razloga, države i nadnacionalna tijela sve više naglašavaju važnost transparentnosti poslovanja i zabrane zlouporabe prave. Na razini Europske unije donesena je ATAD (Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164) koja uvodi opće pravilo o suzbijanju zlouporabe (engl. General AntiAvoidance Rule – GAAR) čime se želi spriječiti korištenje pravnih konstrukcija bez ekonomske osnove kako bi se izbjegla porezna obveza. U širem kontekstu međunarodnih poreznih pravila važno je spomenuti i OECD-ov BEPS (engl. Base Erosion and Profit Shifting) projekt koji dodatno adresira problem erozije porezne osnovice i preusmjeravanja dobiti u jurisdikcije s nižim poreznim opterećenjem. Cilj ovih mjera je postići ravnotežu između prava poreznih obveznika na zakonito planiranje i obvezu pravedne porezne opterećenosti kako bi se zaštitile javne financije.¹²

3.1. Granica između zakonitog i nezakonitog – optimizacija vs. evazija

Porezna obveza određuje se na temelju poreznih propisa, koji se razlikuju od jurisdikcije do jurisdikcije. Porezna pravila stvar su državnog suvereniteta svake pojedine države, a zbog svoje široke primjene, dinamičnosti gospodarskih odnosa i općenitosti često ostaju neodređeni. Sol Picciotto analizira postojanje tri razine neodređenosti poreznih propisa. Prva razina je jezična neodređenost koja znači da riječi same po sebi nemaju fiksno značenje, već njihovo tumačenje ovisi o društvenom i gospodarskom kontekstu zbog čega se tumačenja često mijenjaju. Druga razina neodređenosti odnosi se na liberalni karakter poreznog prava, odnosno postojanje općih pravila koja poreznim obveznicima ostavljaju široku slobodu za donošenje poslovnih odluka. Treća razina neodređenosti odnosi se na normativni karakter pravila, odnosno odluke u njegovoj primjeni podrazumijevaju vrijednosne sudove. Navedenu neodređenost dodatno

¹¹ Bogovac, Jasna: Opozivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014. str. 74. – 80.

¹² Arbutina, Hrvoje; Rogić-Lugarić Tereza; Cindori, Sonja; Bogovac, Jasna; Klemenčić, Irena, Javnofinancijski sustav Republike Hrvatske, Zagreb, 2022., str. 81.

povećavaju razlike između pravnog oblika i stvarne ekonomske prirode poslovnih odnosa, što otežava njihovo jasno tumačenje i primjenu.¹³

Takvo gospodarsko i regulatorno okruženje kao jedno od ključnih pitanja postavlja razlikovanje porezne evazije i porezne optimizacije. Porezna optimizacija, poznata kao zakonito izbjegavanje porezne obveze temelji se na korištenju dopuštenih poreznih mehanizama i strategija, dok evazija uključuje nezakonite aktivnosti kojima porezni obveznik putem prijave ima za cilj smanjiti poreznu obvezu.

Na smanjenje porezne obveze utječu različite aktivnosti poput prikrivanja stvarnih prihoda, prikazivanje nerealnih ili fiktivnih troškova te premještanje dobiti u jurisdikcije s povoljnim poreznim režimima bez stvarne gospodarske svrhe.¹⁴ Također, agresivno porezno planiranje se formalno može odvijati unutar zakonskih okvira, no često je predmet osporavanja kada porezna tijela utvrde da pojedini aranžmani nemaju stvarnu ekonomsku svrhu te da su usmjereni isključivo na smanjenju porezne obveze. Prilikom utvrđivanja poreznih obveza, porezne uprave primjenjuju institut zlouporabe prava i pozivaju se na međunarodne standarde poput OECD-ove BEPS inicijative (engl. Base Erosion and Profit Shifting) koja ima za cilj spriječiti eroziju porezne osnovice i nepravednog premještanja dobiti u jurisdikcije s povoljnim poreznim režimima, odnosno zaustavljanje poslovanja koji iskorištavaju praznine u globalnom poreznom sustavu.¹⁵

U literaturi poreznog prava često se ističe da je namjera poreznog obveznika ključan čimbenik za razlikovanje porezne evazije i porezne optimizacije. Ukoliko porezni obveznik namjerno krši porezne propise i prikriva činjenice bitne za oporezivanje, može se govoriti o poreznoj evaziji. S druge strane, porezna optimizacija podrazumijeva korištenje dopuštenih strategija i učinkovitog planiranja radi smanjenja porezne obveze. Sve brža financijska globalizacija i razvoj digitalnog poslovanja otežavaju razgraničenje između ove dvije kategorije izbjegavanja porezne obveze, a različitost poreznih režima dodatno komplicira procjenu zakonitosti poreznih strategija te otežava nadzor poreznih tijela.¹⁶

¹³ Oats, Lynne; Tuck Penelope, Corporate tax avoidance: is tax transparency the solution?, Accounting and Business Research, Volume 9, Number 5, 2019, str 566.

¹⁴ Slemrod, Joel, Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion, Journal of Economic Perspectives, Volume 21, number 1, 2007., str. 26.

¹⁵ Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing, Paris, 2013.

¹⁶ Jelčić, Božidar; Lončarić-Horvat, Olivera; Šimović, Jure; Arbutina Hrvoje; Mijatović, Nikola: Financijsko pravo i financijska znanost, Zagreb, 2008., str. 190-196.

3.2. Zakonito izbjegavanje porezne obveze – porezna optimizacija

Temeljna dužnost svakog poreznog obveznika je podmirenje porezne obveze sukladno njegovoj poreznoj sposobnosti. Time se osigurava doprinos zajedničkim rashodima i funkcioniranju cijele društvene zajednice. Unutar pravnog okvira države, porezni obveznik ima pravo i mogućnost organizirati svoje poslovanje na način koji mu omogućava smanjivanje porezne obveze pod uvjetom da se ne krše porezni propisi. Aktivnosti i strategije poslovanja koje se provode u okviru poreznih propisa radi smanjenja porezne obveze nazivaju se porezna optimizacija, a obuhvaćaju korištenje niza zakonski dopuštenih metoda, poticaja i olakšica radi smanjenja poreznog opterećenja bez povrede propisa.¹⁷

Razumna razina porezne optimizacije može biti poželjna za svaku državu jer se njome potiču investicije, povećava se ekonomska snaga poreznih obveznika, ali i rast gospodarstva. S druge strane, pretjerano i agresivno korištenje porezne optimizacije može dovesti do narušavanja porezne pravednosti u državi te utjecati na eroziju porezne osnovice. Porezni sustav trebao bi biti postavljen na pravilan način koji će spriječiti zlouporabe uz istovremeno poticanje čimbenika važnih za donošenje investicijskih odluka.¹⁸

Također, praksa pokazuje da multinacionalna društva posebice koriste mogućnosti porezne optimizacije na način da organiziraju poslovanje iskorištavajući različitost poreznih jurisdikcija i postojanje međunarodnih poreznih ugovora. Dakle, porezna optimizacija može se smatrati legalnim instrumentom za financijsko planiranje sve dok ne prijeđe granicu zlouporabe prava.¹⁹

Javnost i porezni teoretičari često postavljaju pitanje etičnosti i pravednosti porezne optimizacije. Naime, naglašava se činjenica da ono što je pravno dopušteno nužno ne znači da je i etično, posebice ukoliko se radi o poslovanju multinacionalnih društava koje putem pravnih praznina smanjuju poreznu obvezu i na taj način izbjegavaju plaćanje prevedenog udjela u porezu.²⁰

U ovom poglavlju rada razmatra se pojam porezne optimizacije, pravna osnova i najčešće metode koje se koriste u praksi s ciljem boljeg razumijevanja ove kompleksne tematike.

¹⁷ Weisbach, D., Corporate Tax Avoidance, John M. Olin Program in Law and Economics Working Paper No. 202, 2004., str 1.

¹⁸ Bogovac, Jasna: Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014., str. 74. – 80.

¹⁹ Beer, Sebastian; de Mooij, Ruud; Liu, Li, International Corporate Tax Avoidance: A Review of the Channels, Magnitudes, and Blind Spots, IMF Working Paper No. 2018/168, 2018, str. 6. – 7.

²⁰ Oats, Lynne, Tuck, Penelope, Corporate tax avoidance: is tax transparency the solution?, 2019., str 568.

3.2.1. Definicija i pravna osnova porezne optimizacije

Smjernice OECD-a ističu da je porezna optimizacija zakonito porezno planiranje koje se koristi za smanjenje poreznog opterećenja, uz pod uvjetom da se poštuju svi porezni propisi i načela ekonomske stvarnosti.²¹ Porezna optimizacija je dopuštena praksa, samo je nužno osigurati da ista ne prelazi u sferu porezne evazije ili zlouporabe prava. Dakle, pravo poreznog obveznika na porezno planiranje ne može biti osporeno sve dok se pridržava svih poreznih propisa.

Kao što je ranije navedeno, porezni obveznici imaju pravo organizirati svoje poslovanje na način koji smatraju najpovoljnijim i s ciljem smanjenja poreznog opterećenja pod uvjetom da se ne stvaraju fiktivne strukture koje nemaju stvarnu gospodarsku svrhu.

Porezno planiranje priznato je i kroz europsku praksu. Sud Europske unije je u više predmeta donio presude kojima je potvrdio porezno planiranje kao dopušteno, sve dok ne postoji zlouporaba prava. Sud Europske unije postavio je dva ključna kriterija za procjenu postoji li zlouporaba prava, a radi se o objektivnom i subjektivnom testu. Objektivni test podrazumijeva da zlouporaba postoji ukoliko se transakcije koje su formalno u skladu sa zakonom, koriste za postizanje poreznih pogodnosti suprotnih svrsi i cilju poreznih propisa. Navedeno znači da porezni obveznik ne smije koristiti porezna pravila na način suprotan od namjere zakonodavca, odnosno da se radi o ostvarivanju koristi koja je protivna cilju sustava. Subjektivni test navodi da se radi o zlouporabi ukoliko su transakcije umjetno stvorene i bez stvarne gospodarske svrhe, a jedini cilj im je smanjenje poreznog tereta.²²

3.2.2. Najčešće korištene metode porezne optimizacije

Metode porezne optimizacije ovise o veličini, strukturi i prirodi poslovanja poreznog obveznika, a najčešće se koriste transferne cijene, odabir i promjena pravnog oblika, osnivanje društava u državama s nižim poreznim opterećenjem, korištenje poreznih olakšica i odbitaka, usklađivanje prihoda i rashoda, korištenje poreznih ugovora te isplata dobiti kroz druge kanale.

²¹ OECD, Building Tax Culture, Compliance and Citizenship, Pariz, 2021.

²² Sud Europske unije, predmet C-255/02, Halifax plc i dr. protiv Commissioners of Customs & Excise, 2006., ECLI:EU:C:2006:121.

3.2.2.1. Transferne cijene

Najveći izazov poreznih tijela u području oporezivanja odnosi se na pravilnu alokaciju prihoda od poreza između država putem kojih društva ostvaruju prekogranična poslovanja. U tom kontekstu, važan je pojam transfernih cijena koji je sam po sebi neutralan. Transferne cijene su cijene po kojima se zaračunavaju robe, usluge i nematerijalna imovina između povezanih društava. Obzirom da povezana društva unutar iste grupe imaju mogućnost interno određivati cijene i prilagođavati ih različitim poreznim jurisdikcijama postoji mogućnost utjecanja na visinu porezne obveze. Upravo ta mogućnost utjecanja na poreznu obvezu često stvara negativnu percepciju o transfernim cijenama kao instrumentu nezakonitog izbjegavanja porezne obveze. Važno je naglasiti da su transferne cijene u potpunosti zakonita poslovna praksa sve dok se koriste sukladno načelu nepristrane transakcije i dok im jedini cilj nije izbjegavanje porezne obveze.²³

Predmet GlaxoSmithKline vs. američka porezna uprava (IRS)

Predmet GlaxoSmithKline vodio se pred U.S. Tax Court, a označava jedno od najpoznatijih i najznačajnijih sporova u području transfernih cijena koji je završio jednim od najvećih poreznih poravnanja u povijesti.

Spor je nastao zbog toga što je društvo GlaxoSmithKline raspoređivalo dobit između svojih društava u Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenom Kraljevstvu. Američka porezna uprava je zbog toga smatrala da društvo na taj način smanjuje oporezivu dobit u SAD-u te da se isto ostvarivalo alociranjem dobiti putem transfernih cijena u Ujedinjeno Kraljevstvo.

U ovom sporu je ključno bilo alociranje dobiti vezane za prodaju lijekova kao što je Zantac u pogledu intelektualnog vlasništva, marketinških aktivnosti u SAD-u i vrijednosti brenda i istraživačko-razvojnih funkcija. Američka porezna uprava je smatrala da se neosnovano smanjivala dobit u SAD-u jer su zapravo američke podružnice imale ključnu ulogu u komercijalnom uspjehu lijekova, dok je društvo GlaxoSmithKline smatralo da se veći dio uspješnosti poslovanja pripisuje intelektualnom vlasništvu u Ujedinjenom Kraljevstvu.

²³ Bogovac, Jasna; Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014., str. 87. – 89.

Spor je trajao nekoliko godina, a društvo GlaxoSmithKline je na kraju pristalo na nagodbu u iznosu većem od 3 milijarde američkih dolara, čime je ovaj spor postao jedan od najistaknutijih primjera poslovanja putem transfernih cijena.

Okončanje ovog spora naglasilo je važnost poštivanja načela nepristrane transakcije, transparentne dokumentacije koja dokazuje ekonomsku realnost transakcija te pravilne raspodjele funkcija, rizika i imovine među povezanim osobama. Slučaj se često koristi kao referentni primjer u međunarodnoj praksi jer pokazuje kako nepravilno usklađene transferne cijene mogu dovesti do značajnih poreznih sankcija i posljedica za multinacionalna društva.²⁴

3.2.2.2. Odabir i promjena pravnog oblika

Porezni obveznik ima pravo izabrati pravni oblik poslovanja (obrt, trgovačko društvo) koji najbolje odgovara njegovim potrebama i planovima. Odabrani pravni oblik može utjecati na oporezivanje, odnosno na visinu porezne stope i poreznog opterećenja kroz korištenja nižih poreznih stopa ili drugih poreznih olakšica.

Također, po završetku poreznog razdoblja porezni obveznik ima slobodno pravo promijeniti pravni oblik poslovanja te na taj način dodatno utjecati na smanjenje poreznog opterećenja. Primjerice, ukoliko je porezni obveznik obavljao samostalnu djelatnost obrta, plaćao je porez po stopi propisanoj za porez na dohodak (u Zagrebu 23%). Nakon završetka poreznog razdoblja porezni obveznik odlučio je promijeniti pravni oblik i umjesto obrta otvoriti trgovačko društvo i time ostvariti nižu poreznu stopu od 10% ili 18% ovisno o visini ostvarenih prihoda u oporezivom razdoblju.

Ova mogućnost izbora pravnog oblika i naknadne promjene pravnog oblika u potpunosti je legalan alat za smanjenje porezne obveze. Planiranjem i optimizacijom poslovanja, mogu se postići znatne financijske uštede, osigurati dugoročna održivost poslovanja te povećati ekonomska snaga poreznog obveznika. Promišljanje o izboru pravnog oblika jedan je od ključnih elemenata planiranja porezne strategije.

²⁴ U.S. Tax Court, *GlaxoSmithKline Holdings (Americas) Inc. v. Commissioner of Internal Revenue*, Docket Nos. 5759-04 i 6959-04 (consolidated), odluka od 12. rujna 2012.

3.2.2.3. Osnivanje društava u državama s nižim poreznim opterećenjem

Porezni obveznik ima pravo na slobodu poslovnog nastana, što znači da je u potpunosti slobodan odabrati u kojoj poreznoj jurisdikciji će osnovati društvo. Osnivanje društva u jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjem može značajno utjecati na visinu porezne obveze. Takva strategija poslovanja može se smatrati poreznom optimizacijom sve dok je provedena sukladno poreznim propisima i ukoliko u državi sjedišta postoji stvarna gospodarska aktivnost.

Presuda Suda Europske unije - Cadbury Schweppes (C-196/04, 12. rujna 2006.)

Presuda Cadbury Schweppes je jedna od najznačajnijih presuda koja se odnosi slobodu poslovnog nastana te određuje granicu između dopuštene porezne optimizacije i zlouporabe prava u poreznom smislu.

Naime, britansko društvo Cadbury Schweppes osnovalo je dvije podružnice u Irskoj kako bi iskoristilo niske porezne stope Irske i time smanjilo porezno opterećenje. Porezna uprava Ujedinjenog Kraljevstva primijenila je tzv. Controlled Foreign Companies (CFC) pravila. Navedena pravila određuju da se dobit inozemnih podružnica može ponovno oporezivati u Ujedinjenom Kraljevstvu ukoliko je društvo osnovano s isključivim ciljem izbjegavanja porezne obveze. Predmet je završio pred Sudom Europske unije koji je donio vrlo važnu presudu u području europskog poreznog prava. Naime, presudom je potvrđeno da države članice mogu sprječavati zlouporabe kada se podružnice osnivaju u drugim državama članicama isključivo radi izbjegavanja porezne obveze. Naime, sud je utvrdio da se osnivanje društva u jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjem ne može smatrati zlouporabom dokle god u toj državi članici postoji stvarna gospodarska aktivnost.

Također, Sud je utvrdio da članak 49. Ugovora o funkcioniranju Europske unije propisuje slobodu poslovnog nastana što podrazumijeva da porezni obveznici imaju slobodu birati u kojoj će državi osnovati društvo. Unatoč slobodi poslovnog nastana, države članice imaju pravo sprječavati zlouporabe slobode poslovnog nastana ukoliko ne postoji stvarna gospodarska aktivnost te isto služi isključivo radi izbjegavanja porezne obveze.²⁵

²⁵ Sud Europske unije, predmet C-196/04, Cadbury Schweppes plc i Cadbury Schweppes Overseas Ltd protiv Commissioners of Inland Revenue, presuda od 12. rujna 2006., ECLI:EU:C:2006:544, t. 54–75.

Presuda Cadbury Schweppes uspostavila je načelo stvarne gospodarske prisutnosti kao najvažniji kriterij koji određuje granicu između porezne evazije i porezne optimizacije. Naime, ukoliko društvo u drugoj državi članici ostvaruje poslovne aktivnosti, zapošljava zaposlenike i posjeduje fizički ured, takvo se poslovanje može smatrati poreznom optimizacijom. Suprotno tome, ukoliko se radi o fiktivnom društvu bez stvarnog poslovanja, država matičnog društva može oporezivati dobit kao da je ostvarena na njezinom teritoriju.

Ova presuda ima važan utjecaj na pravila oporezivanja jer potvrđuje da je izbor pravnog oblika i porezne jurisdikcije legitiman oblik poreznog planiranja sve dok se ne radi o zlouporabi prava. Time se uspostavlja ravnoteža između slobode poslovnog nastana i borbe protiv zlouporabe prava.

3.2.2.4. Korištenje poreznih olakšica i odbitaka

Države se nerijetko odriču dijela prihoda od poreza, ukoliko smatraju da će se u budućnosti ostvariti korist za državu u obliku povećanja zaposlenosti, jačanja konkurentnosti na tržištu ili napretka cjelokupnog gospodarstva. Ovakva nastojanja ostvaruju se putem raznih poreznih povlastica i olakšica za porezne obveznike koje omogućuju poreznim obveznicima smanjenje poreznog opterećenja.

U Republici Hrvatskoj porezne povlastice i olakšice uređene su Zakonom o porezu na dobit. Članak 6. Zakona o porezu na dobit propisuje da se porezna osnovica može umanjiti za prihod od dividendi i udjela u dobiti koji su utvrđeni na način propisan Zakonom, za prihode od vrijednosnih usklađenja dionica i udjela (nerealizirani dobiti) ako su bili uključeni u poreznu osnovicu, za prihode od naplaćenih otpisanih potraživanja koja su u prethodnim poreznim razdobljima bila uključena u poreznu osnovicu, a nisu isključena iz porezne osnovice kao porezno priznati rashod, za svotu amortizacije koja nije bila porezno priznata u ranijim razdobljima do propisane vrijednosti, za svotu poticaja u obliku poreznog oslobođenja ili olakšice sukladno posebnim propisima te sponzorstava učinjena u tuzemstvu za kulturne, znanstvene, odgojno-obrazovne, zdravstvene, humanitarne, sportske, vjerske, ekološke i druge općekorisne svrhe subjektima kao što su udruge, zaklade, ustanove, samostalni umjetnici, pravne i fizičke osobe u sustavu sporta, tijela državne uprave te jedinice lokalne i područne

(regionalne) samouprave ili drugim subjektima koji navedene djelatnosti obavljaju u skladu s posebnim propisima, a koji provode programe i aktivnosti od interesa za Republiku Hrvatsku.²⁶

Nadalje, člankom 12. istoga Zakona uređuje se porezni tretman amortizacije dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine. Naime, amortizacija se priznaje kao porezi rashod u svoti obračunanoj na trošak nabave po linearnoj metodi primjenom propisanih godišnjih amortizacijskih stopa. Zakon o porezu na dobit propisuje godišnje amortizacijske stope za pojedine grupe dugotrajne imovine, dok pojedine vrste imovine isključuje iz amortizacije. Također, Zakon propisuje i mogućnost ubrzane amortizacije primjenom uvećanih stopa što omogućava poreznom obvezniku brže priznavanje troškova i smanjenje porezne osnovice.²⁷

Normativni okvir poticaja za poduzetnike dodatno je razrađen posebnim propisima kojima se uređuju pojedina područja poreznih i investicijskih olakšica. Zakon o poticanju ulaganja (NN, broj 63/2022, 136/2024) uređuje područje poticaja za ulaganje i regionalni razvoj. Nadalje, porezne pogodnosti povezane s poslovanjem u slobodnim zonama uređeno je Zakonom o slobodnim zonama (NN, broj 44/1996, 78/1999, 127/2000, 92/2005, 85/2008, 148/2013, 58/2020). Poseban porezni i razvojni status Grada Vukovara kao i posebne mjere kojima se potiču ulaganja na tom području uređena su Zakonom o obnovi i razvoju Grada Vukovara (NN, broj 44/2001, 90/2005, 80/2008, 38/2009, 148/2013).

Propisivanje raznih pogodnosti i olakšica za porezne obveznike koristi se kao instrument gospodarskog razvoja kojemu je cilj uspostaviti ravnotežu između fiskalnih interesa države i poticanja investicijske aktivnosti poreznih obveznika.

3.2.2.5. Usklađivanje prihoda i rashoda (tzv. timing)

Porezni obveznici mogu utjecati na visinu poreznog opterećenja putem usklađivanja prihoda i rashoda. Primjerice, odgađanjem prihoda ili ubrzavanjem rashoda smanjuju poreznu osnovicu te direktno utječu na poreznu obvezu. Ovakvo poslovanje posebice je važno za male i srednje poduzetnike koji mogu izabrati vođenje poslovnih knjiga po načelu nastanka događaja čime će

²⁶ Zakon o porezu na dobit, NN, broj 177/2004, 90/2005, 57/2006, 80/2010, 22/2012, 146/2008, 148/2013, 143/2014, 50/2016, 115/2016, 106/2018, 121/2019, 32/2020, 138/2020, 114/2022, 114/2023, 151/2025, članak 6.

²⁷ Zakon o porezu na dobit, NN, broj 177/2004, 90/2005, 57/2006, 80/2010, 22/2012, 146/2008, 148/2013, 143/2014, 50/2016, 115/2016, 106/2018, 121/2019, 32/2020, 138/2020, 114/2022, 114/2023, 151/2025, članak 12.

izravno utjecati na porezno opterećenje.²⁸ Također, porezni propisi omogućuju korištenje poreznih gubitaka od povezanih društava ili podružnica što je potvrđeno i praksom Suda Europske Unije u predmetu Marks & Spencer plc vs. David Halsey. Takav pristup poslovanja omogućuje upravljanje dobiti u tekućem razdoblju koji se može smatrati zakonitom strategijom poslovanja, odnosno poreznom optimizacijom.

Presuda Suda Europske unije - Marks & Spencer (C-446/03, 13. prosinca 2005.)

Presuda u predmetu Marks & Spencer plc protiv David Halsey (Her Majesty's Inspector of Taxes) jedan je od najvažnijih presuda koja uređuju pitanja korištenja poreznih gubitaka u prekograničnim situacijama.

Britansko društvo Marks & Spencer osnovalo je podružnice u drugim državama članicama Unije, primjerice Belgiji, Francuskoj i Njemačkoj. Navedene podružnice su poslovale s gubitkom i nakon što su likvidirane, matično društvo u Ujedinjenom Kraljevstvu pokušalo je iskoristiti njihove gubitke kako bi smanjilo poreznu osnovicu. Britanska porezna uprava navedeno nije dopustila.

Predmet se našao pred Sudom Europske unije koji je presudio da pravila Ujedinjenog Kraljevstva o zabrani prijenosa gubitka podružnica predstavlja kršenje članaka 49. Ugovora o funkcioniranju Europske unije kojim se uređuje pitanje slobode poslovnog nastana. Naime, Sud je utvrdio da države članice imaju pravo ograničavati prijenos gubitka podružnica samo ukoliko se time štiti raspodjela poreznih ovlasti i sprječava dvostruko priznavanje gubitka.

Presuda u predmetu Marks & Spencer uspostavila je ravnotežu između slobode poslovnog nastana i suverenosti država članica na način da porezni sustavi smiju ograničiti prekogranične olakšice samo ako su ta ograničenja proporcionalna i utemeljena na cilju stvarne zaštite porezne osnovice. Naime, presuda je uspostavila i tzv. „Marks & Spencer test“, prema kojem se porezni gubitci od povezanih društava smiju prenositi samo ako su gubitci stvarni, konačni i ako ih nije moguće koristiti u državi članici u kojoj su nastali. Dakle, matično društvo smije priznati gubitke podružnice samo ukoliko je podružnica trajno prestala s poslovanjem i ne postoji mogućnost da se gubitci nadoknade lokalno.²⁹

²⁸ Preferred CFO, Tax Planning Strategy for Small Businesses, dostupno na:

<https://preferredcfo.com/insights/tax-planning-for-small-businesses/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

²⁹ Sud Europske unije, predmet C-446/03, Marks & Spencer plc protiv Davida Halseya (Her Majesty's Inspector of Taxes), presuda od 13. prosinca 2005., ECLI:EU:C:2005:763, t. 55–71.

3.2.2.6. Korištenje poreznih ugovora

Države članice Europske unije u pravilu koriste OECD-ov model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja sklopljeni prema modelu ugovora omogućuju plaćanje poreza u jednoj državnoj članici uz potpuno oslobođenje od oporezivanja u drugoj državnoj članici ili uračunavanje već plaćenog poreza. Na taj način sprječava se dvostruko oporezivanje dohotka ili dobiti.³⁰

Presuda Suda Europske unije - Gielen (C-440/08, 18. ožujka 2010.)

Predmet Finanzamt Linz protiv Gielen važan je za tumačenje primjene odredbi ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja među državama članicama, posebice u pogledu različitog poreznog tretmana rezidenata i nerezidenata prilikom priznavanja poreznih povlastica i olakšica.

Sud Europske unije je presudio da su države članice dužne primjenjivati odredbe ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja u skladu s temeljnim načelima prava Europske unije. Isto se ponajprije odnosi na slobodu poslovnog nastana i slobodu kretanja kapitala. Ukoliko primjena ugovora dovodi do diskriminacije nerezidenata, država članica je obvezna ugovor tumačiti proporcionalno, uzimajući u obzir stvarno oporezivanje u drugoj državi članici.

Presuda je važna jer pojašnjava da se ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja trebaju tumačiti u svjetlu njihove osnovne svrhe, a to je sprječavanje dvostrukog oporezivanja, a ne stvaranja dvostrukog neoporezivanja. Dakle, korištenje poreznih olakšica i odbitaka je zakonito ako postoji stvarna gospodarska aktivnost, dok njihovo korištenje u svrhu agresivnog poreznog planiranja nije dopušteno.³¹

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske – Rev 2869/13-2 (2015.)

U predmetu Rev 2869/13-2 postavljalo se pitanje oporezivanje prihoda nerezidenta i primjena ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja između Republike Hrvatske i Slovenije. Naime, slovensko društvo je pružalo usluge društvu u Hrvatskoj i time ostvarivalo prihode u Hrvatskoj. Porezna uprava Republike Hrvatske je pokušavala zadržati porez po odbitku jer je prihod ostvaren na njezinom teritoriju, dok se porezni obveznik pozvao na odredbe Ugovora o

³⁰ OECD, Model Tax Convention on Income and on Capital, Pariz, 2017.

³¹ Sud Europske unije, predmet C-440/08, Gielen, presuda od 18. ožujka 2010., ECLI:EU:C:2010:148, t. 45–66.

izbjegavanju dvostrukog oporezivanja prema kojemu se takav prihod oporezuje samo u državi rezidentnosti poreznog obveznika ukoliko ne postoji stalna poslovna jedinica u drugoj državi članici.

Vrhovni sud Republike Hrvatske je presudio da slovensko društvo nije obvezno platiti porez u Republici Hrvatskoj obzirom da na njezinom teritoriju nije imao stalnu poslovnu jedinicu, a prihod je ionako već oporezovan u Sloveniji. Navedenom presudom je potvrđeno načelo prema kojemu se ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja primjenjuju prvenstveno, pri čemu nacionalni porezni propisi moraju ustupiti pred odredbama međunarodnih ugovora koji se smatraju posebnim propisom.³²

3.2.2.7. Isplata dobiti kroz druge kanale

Porezni obveznik može odlučiti na koji način će isplatiti dobit društva. Korištenje drugih metoda (osim isplate dividendi) može se smatrati poreznom optimizacijom. Na primjer, isplata dobiti kroz autorske ugovore, honorare i pozajmice biti će zakonite ukoliko su stvarne i utemeljene na poreznim propisima.

Presuda Suda Europske unije - Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation (C-524/04)

Predmet C-524/04 odnosi se na britanska multinacionalna društva koja su bila financirana putem zajmova od povezanih društava registriranih u drugim državama članicama. Ujedinjeno Kraljevstvo je smatralo da se dio tih zajmova koristi kako bi se prikrija isplata dobiti u obliku kamata čime se izbjegavala obveza plaćanja poreza na dividende. Naime, porezni propisi Ujedinjenog Kraljevstva sadržavali su pravila tzv. "thin capitalization" koja su ograničavala visinu zajmova koja društva mogu dobivati od povezanih osoba kako bi se onemogućilo smanjivanje poreznih osnovica putem neopravdano visokih kamata.

Sud Europske unije je presudio da se nacionalna pravila o ograničavanju kamata primjenjiva isključivo na prekogranične transakcije mogu smatrati ograničavanjem slobode poslovnog nastana. Navedena pravila o ograničenju mogu biti opravdana ukoliko im je cilj sprječavanje porezne evazije, a ista moraju biti proporcionalna. Naime, države ne smiju automatski sve

³² Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2869/13-2, presuda od 25. ožujka 2015., t. 4–6.

zajmome kvalificirati kao prikrivenu isplatu dobiti već se u svakoj konkretnoj situaciji mora procijeniti postoji li stvarna ekonomska osnova i tržišni uvjeti.

Dakle, Sud Europske unije je utvrdio da je legitimno koristiti pozajmice, autorske ugovore i naknade kao mehanizme za isplatu dobiti, ali samo ukoliko su utemeljeni na stvarnim poslovnim razlozima i tržišnim uvjetima. Korištenje navedenih mehanizama isključivo radi prijenosa dobiti se može kvalificirati kao porezna evazija.

Važan kriterij koji se koristi u europskoj praksi je načelo nepristrane transakcije koje navodi da se transakcije među povezanim društvima moraju odvijati u uvjetima koji bi vrijedili u poslovanju između nepovezanih subjekata na tržištu.³³

3.2.3. Percepcija porezne optimizacije

Zakonito izbjegavanje porezne obveze, kao što sam naziv sugerira je u potpunosti legalno, ali se često nalazi na meti kritika javnosti i medija, posebice ukoliko se radi o multinacionalnim društvima. Naime, multinacionalna društva često plaćaju simbolične iznose poreza, bilo da se radi o registraciji društva u povoljnim poreznim režimima, povoljnom pravnom obliku ili poslovanjem putem podružnica. U javnosti se nerijetko pojavljuje pitanje etičnosti, odnosno je li opravdano koristiti pravne praznine u zakonodavstvima kako bi se umanjila porezna obveza.³⁴ Problem koji se javlja prilikom zakonitog izbjegavanja porezne obveze je porezna moralnost koja proizlazi iz razlika između zakonitog i etičkog djelovanja. Ono što je zakonito odnosno dopušteno, ne smatra se uvijek i kao društveno prihvatljivo. Porezni obveznici moraju razvijati svijest o moralnoj obvezi doprinositi javnom interesu, a odgovornost za tzv. „rupe“ u poreznim propisima moraju snositi zakonodavci, a ne porezni obveznici.

Razvijanje globalne ekonomije, međunarodne suradnje i transparentnosti rezultira pooštavanjem zakonodavnih okvira i automatskom razmjenom informacija među državama. Inicijative poput OECD-ovog BEPS-a i utvrđivanja globalnog minimalnog poreza na dobit utjecat će na smanjenje prostora za agresivno, ali i sofisticirano porezno planiranje. Bez obzira na ranije spomenute aktivnosti i inicijativa država, potreba za poreznom optimizacijom uvijek

³³ Sud Europske unije, predmet C-524/04, *Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation*, presuda od 13. ožujka 2007., ECLI:EU:C:2007:161, t. 65–68.

³⁴ Evertsson, Nubia, *Corporate Tax Avoidance and Neutralization Techniques: A Case Study on the Panama Papers*, *Critical Criminology*, 2020., str. 734. – 735.

će biti prisutna, te će se umjesto iskorištavanja „rupa“ u zakonu fokus prebaciti na efikasno upravljanje porezima, digitalizaciju poslovanja te sveobuhvatno financijsko planiranje.³⁵

Zaključno, porezna optimizacija je važan instrument financijskog upravljanja za sve porezne obveznike koje ima omogućava da iskoriste sve prednosti poreznog zakonodavstva. Iako izaziva rasprave o etici, radi se o legitimnoj praksi u modernom poslovanju. Ključno je da porezni obveznici razumiju granice zakonitosti svojih aktivnosti i savjetuju se sa stručnjacima kako bi ostali u sferi legalnog smanjenja porezne obveze.

3.3. Nezakonito izbjegavanje porezne obveze – porezna evazija

Porezni režimi diljem svijeta počivaju na temeljnim načelima solidarnosti, zakonitosti i pravednosti, a glavna im je svrha osigurati prihode za funkcioniranje države. Unatoč zakonskim poreznim propisima, porezni obveznici često traže načine kako da umanje ili izbjegnu plaćanje porezne obveze. Dok se zakonito izbjegavanje porezne obveze tolerira, porezna evazija, odnosno nezakonito izbjegavanje porezne obveze predstavlja nezakonito, kažnjivo i društveno štetno ponašanje kojim se svjesno izbjegava plaćanje poreza.

Za razliku od zakonitog izbjegavanja porezne obveze, porezna evazija podrazumijeva namjerno kršenje poreznih propisa kako bi se smanjila porezna obveza. Navedeno uključuje poduzimanje nezakonitih radnji, poput neprijavlivanja prihoda ili nepravilnog povećanja troškova. Neki od najčešćih primjera je neprijavlivanje svih prihoda, lažiranje, odnosno smanjenje rashoda, vođenje dvostrukih knjiga te korištenje fiktivnih transakcija i sklapanja fiktivnih poslovnih odnosa.³⁶

Porezna evazija ugrožava fiskalnu stabilnost države i narušava pravednost poreznog sustava jer nepošteni porezni obveznici bivaju stavljeni u povoljniji položaj u odnose na one porezne obveznike koji uredno ispunjavaju porezne obveze.³⁷ U suvremenom svijetu, porezna evazija poprima sve sofisticiranije oblike izbjegavanja porezne obveze korištenjem offshore računa, složenih vlasničkih struktura te lažnih ugovora i transakcija. Afere poput Panama papers, Paradise papers i LuxLeaks otkrile su golemu mrežu pravnih i financijskih struktura korištenih

³⁵ OECD, Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two), Pariz, 2021.

³⁶ Jelčić, Božidar; Lončarić-Horvat, Olivera; Šimović, Jure; Arbutina Hrvoje; Mijatović, Nikola: Financijsko pravo i financijska znanost, Zagreb, 2008., str. 217. – 218.

³⁷ Slemrod, Joel, Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion, Journal of Economic Perspectives, Volume 21, number 1, 2007, str. 26.

za prikrivanje prihoda i vlasništva, što je omogućilo uvid u rasprostranjenost porezne utaje.³⁸ Suvremene države ulažu velike napore i razvijaju napredne mehanizme detekcije, međunarodne suradnje i razmjene informacije kako bi se povećala učinkovitost u borbi protiv ovog oblika gospodarskog kriminaliteta.

U ovom poglavlju rada, detaljno se analizira pojam porezne evazije, najčešće korištenih oblika, kažnjivih posljedica te mehanizmi država koje se koriste za njezino otkrivanje i suzbijanje. Navedeni će biti i konkretni primjeri koji se najčešće pojavljuju, zakonodavni okvir i uloga međunarodne suradnje u borbi protiv porezne evazije.

3.3.1. Pojam i pravna priroda porezne evazije

Nezakonito izbjegavanje porezne obveze, odnosno porezna evazija je namjerno i nezakonito izbjegavanje porezne obveze. Porezni obveznik se često koristi krivotvorenim, lažnim ili prikrivenim informacijama s ciljem smanjenjem porezne osnovice ili potpuno izbjegavanje porezne obveze.³⁹ Ovdje je riječ o svjesnom kršenju poreznih propisa koje spada u sferu gospodarskog kriminaliteta.

U Republici Hrvatskoj, porezna evazija predstavlja kazneno djelo utaje poreza ili carine koje se nalazi u Glavi XXIV. – „kaznena djela protiv gospodarstva” Kaznenog zakona.

Kazneno djelo postoji ukoliko je počinjeno s namjerom, odnosno kada porezni obveznik s namjerom izbjegavanja porezne obveze daje nepotpune, netočne ili lažne podatke te namjerno ne prijavi relevantne činjenice koje utječu na visinu porezne obveze.

Članak 256. Kaznenog zakona propisuje kaznu zatvora od 6 mjeseci do 10 godina ukoliko se ostvari protupravna imovinska korist već od 2.654,46 €, a visina kazne ovisi o težini djela i visini štete. Time se naglašava ozbiljnost ove vrste kaznenih djela i šteta za javne financije države.⁴⁰

³⁸ Evertsson, Nubia, Corporate Tax Avoidance and Neutralization Techniques: A Case Study on the Panama Papers, 2020, str. 721.

³⁹ Weisbach, David, Corporate Tax Avoidance, John M. Olin Program in Law and Economics Working Paper No. 202, 2004., str. 1.

⁴⁰ Kazneni zakon, NN, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, Glava XXIV.

3.3.2. Najčešći oblici porezne evazije

Porezna evazija može poprimiti različite oblike, a najčešći primjeri u praksi su neprijavlivanje prihoda i zlouporaba gotovine, fiktivni troškovi i računi, dvostruko knjigovodstvo, korištenje offshore računa i društava, lažna sjedišta te neobračunavanje PDV-a.

3.3.2.1. Neprijavlivanje prihoda i zlouporaba gotovine

Porezni obveznik prilikom vođenja poslovnih knjiga i prijave godišnje porezne prijave ne prijavljuje cjelokupno ostvareni prihod, odnosno podnosi lažne i nepotpune činjenice o stvarnoj visini prihoda i rashoda u poreznom razdoblju.⁴¹ Uz neprijavlivanje prihoda se najčešće pojavljuje i rad „na crno“, odnosno gotovinsko poslovanje koje se ne iskazuje na računima poreznog obveznika i poslovnim knjigama. Ovaj oblik porezne evazije često se koristi u djelatnostima ugostiteljstva, građevine i maloprodaje.

Presuda Visokog upravnog suda Republike Hrvatske – Usž 2691/2022-2 (2022.)

Visoki upravni sud Republike Hrvatske u konkretnom je slučaju odbio žalbu tužitelja te potvrdio presudu Upravnog suda u Splitu. Provedenim poreznim nadzorom utvrđeno je da je porezni obveznik iskazivao manji promet od stvarno ostvarenog na način da dio gotovinskog poslovanja nije evidentirao kroz poslovne knjige niti fiskalne računa. Zbog navedenog, porezno je tijelo primijenilo procjenu porezne osnovice, utvrdilo manje obračunati porez na dodanu vrijednost te naložio uplatu razlike porezne obveze, pripadajućih kamata te provedbu odgovarajućih knjiženja u poslovne knjige.⁴²

Neprijavlivanje prihoda kao oblik porezne evazije se u praksi najčešće manifestira kroz gotovinsko poslovanje koje se ne evidentira u poslovnim knjigama niti sustavu fiskalizacije. Nepravilnosti takvog poslovanja utvrđuje se putem poreznih nadzora prilikom kojih porezna tijela uspoređuju stvarno poslovanje s podacima iskazanima u poreznim prijavama i računovodstvenim evidencijama.

Također, treba istaknuti kako na razini prava Europske unije ova problematika nije uređena kroz sudsku praksu Suda Europske unije koja bi izravno definirala neprijavlivanje prihoda kao

⁴¹ Jelčić, Božidar; Lončarić-Horvat, Olivera; Šimović, Jure; Arbutina Hrvoje; Mijatović, Nikola: Financijsko pravo i financijska znanost, Zagreb, 2008., str. 190. -193.

⁴² Visoki upravni sud Republike Hrvatske, Usž 2691/2022-2, presuda od 24. ožujka 2022.

poseban oblik porezne evazije. Na taj način naglašava se da se utvrđivanje ovih oblika porezne evazije i dalje u velikoj mjeri oslanja na nacionalne porezne nadzore i domaću sudsku praksu.

3.3.2.2. Fiktivni troškovi i računi

Porezni obveznik prilikom vođenja poslovnih knjiga prikazuje nepostojeće troškove, odnosno uvećava vrijednost postojećih troškova kako bi umanjio poreznu obvezu. Ovdje se paralelno može pojaviti izdavanje ili primanje fiktivnih računa za robe i usluge koji nikad nisu prodane, odnosno pružene.⁴³

Presuda Suda Europske unije - PPUH Stehcemp sp. z o.o. C-277/14 (2015)

Predmet Stehcemp odnosio se na poljsko društvo koje je koristilo nepostojeće isporuke robe kako bi ostvarilo pravo na odbitak pretporeza. Porezna uprava Poljske uskratila je društvu pravo na povrat PDV-a jer su smatrali da su računi izdani od strane društva koje nije postojalo u gospodarskom smislu.

Sud Europske unije donio je presudu kojom utvrđuje da porezni obveznik nema pravo na odbitak pretporeza ukoliko zna ili bi morao znati da su transakcije dio porezne prijevare. Navedenom presudom je potvrđeno načelo “due diligence” koje navodi da su porezni obveznici dužni primijeniti sve razumne mjere kako ne bi sudjelovali u poreznim prijevarama čak niti posredno.

Presuda je vrlo važna u međunarodnoj poreznoj praksi jer onemogućuje da se porezni obveznici pozivaju na neznanje u kontekstu fiktivnih računa i troškova, ako su objektivno trebali znati za prijevaru.⁴⁴

3.3.2.3. Dvostruko knjigovodstvo

Porezni obveznik vodi dvije vrste poslovnih knjiga. Jedna vrsta poslovnih knjiga je „službena“ koja ne prikazuje stvarne prihode i rashode i namijenjena je Poreznoj upravi, dok druga verzija

⁴³ OECD, Shining Light on the Shadow Economy: Opportunities and Threats, OECD Publishing, 2017.

⁴⁴ Sud Europske unije, predmet C-277/14, PPUH Stehcemp sp. z o.o., presuda od 22. listopada 2015., ECLI:EU:C:2015:719, t. 35–40.

poslovnih knjiga služi za internu upotrebu društva u kojoj se prikazuje stvarno financijsko stanje.⁴⁵

Presuda Suda Europske unije - INZO v. Belgian State C-110/94 (1996)

Predmet INZO odnosi se na belgijsko društvo koje je tvrdilo da ima pravo na odbitak pretporeza iako formalno nikada nije započelo sa stvarnim poslovanjem. Naime, društvo je u poslovnim knjigama iskazivalo stanje koje nije odražavalo stvarnu gospodarsku aktivnost.

Sud Europske unije je presudio da se porezne povlastice mogu koristiti samo ako postoji stvarna gospodarska aktivnost i namjera dugoročnog poslovanja. Naime, ukoliko se utvrdi da porezni obveznik nikada nije imao namjeru obavljanja gospodarske aktivnosti, svi porezni odbitci se ukidaju.

Presuda u ovom predmetu razjašnjava granicu između porezne optimizacije i fiktivnog poslovanja korištenjem dvostrukog knjigovodstva.⁴⁶

3.3.2.4. Korištenje offshore računa i društava, lažna sjedišta

Porezni obveznici, odnosno društva, često prebacuju dio ili sav prihod u države s niskim ili minimalnim poreznim opterećenjem kako bi umanjili poreznu obvezu. Nerijetko se javlja prijavljivanje lažnih sjedišta, odnosno situacija u kojima se društvo osniva u jurisdikcijama s povoljnim poreznim tretmanima kako bi izbjegli plaćanje porezne obveze, dok se stvarno poslovanje odvija u drugoj državi.⁴⁷ Međutim, takvo poslovanje nije zabranjeno jer porezni obveznik ima pravo na slobodu poslovnog nastana, odnosno ima pravo osnovati društvo u državi kojoj želi te poslovati preko podružnica u drugim državama. Iako je osnivanje društva u drugim državama i poslovanje putem podružnica u potpunosti legalno, porezna evazija se odnosi na situaciju kada se offshore, odnosno fiktivna društva osnivaju u jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjem s isključivim ciljem izbjegavanja porezne obveze, bez transparentnog poslovanja i prijavljivanja nadležnim tijelima.⁴⁸

⁴⁵ Bogovac, J., *Oporezivanje multinacionalnih korporacija*, Zagreb, 2014, str. 137.

⁴⁶ Sud Europske unije, predmet C-110/94, INZO protiv Belgian State, presuda od 29. veljače 1996., ECLI:EU:C:1996:67, t. 23–25.

⁴⁷ Beer, Sebastian; de Mooij, Ruud; Liu, Li, *International Corporate Tax Avoidance: A Review of the Channels, Magnitudes, and Blind Spots*, IMF Working Paper No. 2018/168, 2018., 5. – 7.

⁴⁸ Lončarić-Horvat, Olivera; Arbutina, Hrvoje; *Osnove međunarodnog poreznog prava*, Zagreb, 2007., str. 75. – 76.

Porezni obveznici nerijetko prijavljuju lažno sjedište, što se usko može povezati sa offshore poreznim režimima i fiktivnim društvima. Naime, društvo se osniva u povoljnom poreznom režimu gdje je porezna stopa niska ili porezne obveze nema, dok se stvarno poslovanje odvija u državi s višim poreznim stopama.

Presuda suda Europske unije - N Luxembourg 1 i dr. protiv Skatteministeriet i X Denmark A/S i dr. protiv Skatteministeriet (2019)

U navedenim predmetima Sud Europske unije razmatrao je poslovne strukture u kojima su danska društva isplaćivala dividende i kamate povezanim društvima koja su bila registrirana u drugim državama članicama, poput Luksemburga i Cipra. Povezana društva formalno su ispunjavala uvjete za primjenu direktiva Europske unije kako bi se izbjeglo plaćanje poreza po odbitku u Danskoj, ali ista nisu imala vlastite poslovne prostore, zaposlenike niti gospodarsku aktivnost već su djelovala poput tzv. letterbox društava. Društva nisu bila stvarni vlasnici isplaćenih prihoda, već su se sredstva u cijelosti prosljeđivala dalje prema drugim povezanim društvima, često registriranim u trećim državama.

U presudi je Sud Europske unije zaključio da se društva ne mogu pozivati na ostvarivanje pogodnosti iz direktiva u slučaju zlouporaba ili prijevara, već da porezne pogodnosti iz direktiva pripadaju isključivo stvarnom vlasniku prihoda. Pri tome je uveden i kriterij zlouporabe koji podrazumijeva postojanje objektivnih elemenata (nedostatak gospodarske aktivnosti) i subjektivnih elemenata (cilj ostvarivanja porezne pogodnosti). U okolnostima u kojima se elementi ispune, država članica ovlaštena je uskratiti primjenu direktiva i naplatiti porez po odbitku, čak i onda kada nacionalno pravo ne sadržava izričite odredbe o sprječavanju zlouporabe.⁴⁹

Sud Europske unije u predmetima „Danish cases“ nije izravno utvrdio postojanje zlouporabe, već je u okviru postupka prethodnog pitanja utvrdio kriterije za njezino utvrđivanje te opisao obilježja umjetnih struktura bez stvarne ekonomske aktivnosti i naglasio okolnosti u kojima države članice mogu uskratiti pogodnosti. Odluka o postojanju zlouporabe u konkretnim predmetima, prepušteno je nacionalnim sudovima.

⁴⁹ Sud Europske unije, spojeni predmeti C-115/16, C-118/16, C-119/16 i C-299/16, N Luxembourg 1 i dr. protiv Skatteministeriet, presuda od 26. veljače 2019., ECLI:EU:C:2019:134, t. 127–131, 155

Tako su nacionalni sudovi u Danskoj primijenili standarde Suda Europske unije te utvrdili postanje zlouporaba u konkretnim predmetima. Naime, danski Vrhovni sud je u predmetu broj 69/2021, 70/2021 i 79/2021 – NetApp Denmark ApS i TDC A/S donio presudu u kojima zaključuje da društva primatelji dividendi u drugim državama članicama nisu stvarni vlasnici prihoda te im je utvrdio obvezu obračuna poreza po odbitku.⁵⁰ Slična odluka donesena je i u predmetu broj 116/2021 i 117/2021 – Takeda A/S i NTC Parent S.à.r.l. gdje je sud u kontekstu isplata kamata unutar grupe utvrdio da se porezne pogodnosti mogu skratiti ukoliko postoje umjetne strukture bez ostvarivanja stvarne gospodarske aktivnosti.⁵¹ Također, u predmetu Denmark vs Copenhagen Airports Denmark Holdings ApS, danski je sud utvrdio postojanje strukture isplate dividendi koja je uključivala društva unutar Europske unije koja su djelovala kao posrednici dok se dobit akumulirala u društvima registriranim u offshore jurisdikcijama, zbog čega tim posredničkim društvima nije priznat status stvarnog vlasnika niti pravo na porezne pogodnosti.⁵²

Navedene presude prikazuju praksu danskih sudova koji smatraju da se strukture bez stvarne gospodarske aktivnosti i koje služe za isključivo ostvarivanje poreznih pogodnosti predstavljaju zlouporabu prava te samim time ne uživaju zaštitu Europske unije.

3.3.2.5. Neobračunavanje PDV-a

Porezni obveznici često se služe neobračunavanjem i neplaćanjem poreza na dodanu vrijednost (PDV) izdavanjem računa bez PDV-a, izbjegavanjem registracije u sustav PDV-a ili neprijavlivanjem prometa.⁵³

Presuda Suda Europske unije - Italmoda C-131/13 (2014)

Predmet Italmoda odnosi se na nizozemsku tvrtku koja je sudjelovala u prijevarama kojima se putem povezanih društava i međusobnim izdavanje računa izbjegavalo plaćanje PDV-a i ostvarivalo pravo na povrat poreza.

⁵⁰ TP Cases, Denmark vs NetApp Denmark ApS and TDC A/S, January 2023, Supreme Court, Cases 69/2021, 79/2021 and 70/2021, dostupno na: <https://tpcases.com/denmark-vs-netapp-aps-and-tdc-a-s-january-2023-supreme-court-cases-69-2021-79-2021-and-70-2021/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁵¹ TP Cases, Denmark vs Takeda A/S (former Nycomed A/S) and NTC Parent S.à.r.l., May 2023, Supreme Court, Cases 116/2021 and 117/2021, dostupno na: <https://tpcases.com/wp-content/uploads/116-117-2021-BO-May-2023-DKSC-ENG.htm>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁵² TP Cases, Denmark vs Copenhagen Airports Denmark Holdings ApS, February 2023, Court of Appeal, Case No SKM2023.404.OLR, dostupno na: <https://tpcases.com/denmark-vs-copenhagen-airports-denmark-holdings-aps-february-2023-high-court-case-no-skm2023-404-olr/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁵³ OECD, Fighting Tax Crime – The Ten Global Principles, Pariz, 2023.

Sud Europske unije je presudio da države članice Unije imaju pravo uskratiti odbitak PDV-a svim poreznim obveznicima koji su znali, odnosno koji su morali znati da su njihovi poslovni partneri ili povezana društva uključeni u prijevaru. Sud je u ovom predmetu proširio odgovornost i na sve one koji su posredni sudionici u prijevarama.⁵⁴

3.3.3. Etička i društvena dimenzija porezne evazije

Porezna evazija nije samo pravno pitanje već moralna i društvena devijacija koja negativno utječe na načela jednakosti i solidarnosti u oporezivanju. Izbjegavanjem porezne obveze, porezni obveznici oštećuju gospodarstvo države, a negativno i utječu na druge sudionike na tržištu koji pošteno obračunavaju i plaćaju porezne obveze. Nezakonito izbjegavanje porezne obveze uništava društvenu solidarnost, poreznu pravednost i povjerenje u nadležne institucije. Dok se pojedinci hvale da su nadmudrili porezni sustav, u širem društvenom kontekstu koči se razvoj gospodarstva, stvara društvene nejednakosti i podriva vladavina prava.⁵⁵

Porezna evazija je pojava koja predstavlja vrlo ozbiljan problem svake jurisdikcije i društva u cjelini te je jedan od ključnih problema modernih fiskalnih sustava. Za razliku od porezne optimizacije, nezakonita je, neetična i društvo štetna. Porezna moralnost jedan je od ključnih elemenata učinkovitog sustava oporezivanja. Naime, veće povjerenje građana u pravednost sustava i učinkovitu administraciju smanjuju pojavu porezne evazije. Istraživanja pokazuju da će se porezni obveznici pridržavati poreznih propisa ukoliko smatraju da je to ispravno, uz dodatni strah od otkrivanja i sankcija. Dakle, porezni obveznici koji izbjegavaju poreznu obvezu nisu uvijek sebični i egoistični kako ih zamišlja standardna teorija, već su pogođeni raznim procesima i pitanjima pravednosti, reciprociteta, povjerenja i društvenih normi, šire gledano, etike.⁵⁶

Kako bi se porezna evazija uspješno suzbila potrebno je ostvariti kombinaciju učinkovite porezne administracije, modernih tehnologija, međunarodne suradnje, ali i povećanje svijesti poreznih obveznika kroz podizanje porezne etike i odgovornosti. Poštenje u ispunjavanju poreznih obveza trebala bi postati društvena norma, a ne iznimka. Neke po poreznih strategija koje se mogu koristiti radi sprječavanja porezne evazije i podizanju svijesti o pravednosti oporezivanja su:

⁵⁴ Sud Europske unije, objedinjeni predmeti C-131/13, C-163/13 i C-164/13, Italmoda, presuda od 18. prosinca 2014., ECLI:EU:C:2014:2455, t. 62–68.

⁵⁵ Bogovac, J., *Oporezivanje multinacionalnih korporacija*, Zagreb, 2014, str. 145.

⁵⁶ Alm, James, *Do Ethics Matter? Tax Compliance and Morality*, *Journal of Business Ethics*, Vol. 101(4), 2011., str. 9. – 10.

- zapošljavanje većeg broja kvalitetnih kadrova u poreznim administracijama
- promoviranje pravednog oporezivanje i edukacije
- povećanje sankcija za izbjegavanje porezne obveze
- pojednostavljenje poreznih prijava
- korištenje masovnih medija za promoviranje etike oporezivanja
- objavljivanje poreznih obveznika koji koriste poreznu evaziju.⁵⁷

Potrebno je stvoriti pozitivnu društvenu kulturu poštivanja poreznih obveza kako bi se stvorio temelj za stabilno, pravedno i održivo društvo. Samo podizanje svijesti o odgovornom ponašanju svih sudionika u porezni stvarima može se izgraditi sustav u kojem se poštenje isplati više od rizika utaje poreza.

4. Porezne oaze

U današnjem svijetu globalizacije, digitalizacije i liberalizacije financijskog tržišta, informacije se šire brže no ikada, a novac se u samo nekoliko minuta premješta s jedne strane svijeta u drugi. Upravo u tom kontekstu, omogućeno je stvaranje kompleksnih struktura poslovanja koje nadilaze mogućnosti kontrole poreznih administracija.

Pojam porezne oaze, porezna utočišta ili porezni rajevi (engl. tax havens) odnosi se na jurisdikcije koje nude povoljna porezna pravila poreznim obveznicima, najčešće nerezidentima omogućujući multinacionalnim društvima i pojedincima da minimiziraju svoje porezne obveze premještanjem dobiti u ta područja. Područja poreznih oaza uz niske ili nulte porezne stope često nude i razne druge beneficije kao što su visoka razina tajnosti vlasništva, stroga bankovna povjerljivost i anonimnost, nedostatak transparentnosti, jednostavna registracija društva, jednostavno vođenje poslovnih knjiga, minimalne regularne kontrole te izbjegavanje učinkovite izmjene poreznih informacija s poreznim vlastima drugih država, čime postaju privlačni fizičkim i pravnim osobama koje žele smanjiti svoje porezne obveze.⁵⁸

Porezne oaze same po sebi nisu nezakonite, ali se često koriste kao instrument agresivnog poreznog planiranja i porezne evazije jer se omogućava prikrivanje vlasništva, izbjegavanje oporezivanja ili se otežava međunarodna suradnja poreznih tijela. Porezne oaze su postale sinonim za poreznu konkurenciju, evaziju, pranje novca i prikrivanje vlasništva.

⁵⁷ Alm, James, Do Ethics Matter? Tax Compliance and Morality, Journal of Business Ethics, Vol. 101(4), 2011., str. 29. – 33.

⁵⁸ OECD; Harmful Tax Competition Report, Pariz, 1998., str. 21. – 25.

OECD ih definira kao jurisdikcije koje svojim politikama narušavaju transparentnost i omogućavaju eroziju porezne osnovice drugih država, one zapravo podrivaju fiskalne sustave diljem svijeta, smanjuju poreznu pravednost i doprinose neravnopravnosti među poreznim obveznicima.⁵⁹

U ovom poglavlju obrađuju se temeljni pojmovi poreznih oaza, njihove karakteristike, načini korištenja te utjecaji na svjetsku ekonomiju. Primjeri iz prakse i odgovori međunarodne zajednice na izazove koje predstavljaju, dodatno će pojasniti problematiku poreznih oaza.

4.1. Definicija poreznih oaza

Porezne oaze označavaju područje jedne države, dio pojedine države, teritorij ili jurisdikciju koja nerezidentima nude minimalna ili nikakva porezna opterećenja. Uz niska ili nikakva porezna opterećenja, najčešće se nude i druge pogodnosti poput zaštite identiteta, očuvanje financijske privatnosti ili izostanka razmjene informacija s drugim državama zbog čega postaju vrlo atraktivne za međunarodno porezno planiranje.⁶⁰

OECD kao ključne elemente koji potvrđuju postojanje porezne oaze navodi: nulte ili minimalne porezne stope, pravna ili administrativna ograničenja kojima se sprječava razmjena informacija o poreznim obveznicima s drugim državama, nedostatak transparentnosti u poslovanju ili vlasničkim strukturama te nepostojanje zahtjeva za stvarnom gospodarskom aktivnošću. Na taj način, porezne oaze služe kao mjesta u kojima se transakcije evidentiraju bez stvarnog ekonomska supstrata i dodane vrijednosti.⁶¹

Porezne oaze time omogućavaju prijenos dobiti i kapitala iz država s višim poreznim stopama u jurisdikcije s nižim poreznim opterećenjem i to najčešće putem osnivanja posebnih struktura bez posebne namjene tzv. Special Purpose Entities – SPE. Takve strukture uključuju fiktivna društva, odnosno tzv. shell companies i u pravilu imaju ograničenu ili nikakvu stvarnu gospodarsku aktivnost, zaposlene niti fizičku prisutnost u državi osnivanja. Premještanje dobiti ostvaruje se dodatno i pogrešnim određivanjem transfernih cijena, licenciranje intelektualnog vlasništva u povoljnim poreznim režimima, premještanjem duga putem međukompanijskih zajmova te strukturiranjem poslovanja u povoljnim poreznim režimima radi ugovornog

⁵⁹ OECD; Harmful Tax Competition Report, Pariz, 1998., str. 25. – 35.

⁶⁰ Investopedia, Tax Haven: Definition, Examples, Advantages, and Legality, dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/t/taxhaven.asp>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁶¹ OECD, Harmful Tax Competition, An Emerging Global Issue, Pariz, 1998., str 22.

ograničavanja dobiti. Na taj način omogućuje se umjetno smanjivanje porezne osnovice te ugovorno preusmjeravanje dobiti u države s niskim poreznim opterećenjem.⁶²

Sušтина poreznih oaza je pružanje pogodnosti koje omogućuju fizičkim i pravnim subjektima zaobilaženje poreznih propisa drugih jurisdikcija čime se ugrožava fiskalna stabilnost, pravednost poreznih sustava i stvara se nepoštena tržišna konkurencija među državama.

Porezne oaze nisu anomalije već su sastavni dio financijskih sustava koji omogućava agresivno porezno planiranje i izbjegavanje porezne obveze. Upravo zbog sveprisutnosti ove problematike, OECD, Europska komisija i druge međunarodne institucije su razvile niz politika i mjera usmjerenih na povećanje porezne transparentnosti, sprječavanje erozije porezne osnovice, premještanja dobiti te uspostavu pravednijeg poreznog sustava.

4.2. Ključna obilježja i vrste poreznih oaza

Jedno od prvih izvješća OECD-a iz 1987. godine usredotočilo se prvenstveno na ugled pojedinih država, dok se kasnijim izvješćem iz 1998. godine naglašavaju četiri glavna obilježja poreznih oaza:

- minimalno ili nulto oporezivanje

Prvi i neprepoznatljiviji kriterij poreznih oaza je postojanje niskih, vrlo simboličnih ili u potpunosti nepostojećih poreza na dobit, dohodak, dividende, kamate, licence i kapitalne dobitke. Jurisdikcije povoljne porezne režime najčešće nude isključivo nerezidentima kojima se omogućava stvaranje poslovnih struktura kojima se dobit preusmjerava iz država s višim poreznim stopama u porezne oaze.

OECD ističe da postojanje niskog ili nominalnog oporezivanja nije problem sam po sebi već takva obilježja postaju relevantna tek kada se njima omogućuje izbjegavanje poreznih obveza u državi rezidentosti poreznog obveznika. Dodatno, OECD naglašava da porezne oaze odlikuju nedostatkom transparentnosti u poreznim postupcima te ograničenom razmjenom poreznih informacija poreznih tijela što može poticati poreznu evaziju i druge oblike nezakonitih aktivnosti poreznih obveznika.⁶³

⁶² OECD, Addressing Base Erosion and Profit Shifting, Pariz, 2013. str 20. – 23.

⁶³ OECD, Harmful Tax Competition, An Emerging Global Issue, Pariz, 1998., str. 23. – 24.

- nedostatak transparentnosti

Jurisdikcije koje se smatraju poreznim oazama često nude i druge beneficije kojima se namjerno ograničava uvid u financijsko poslovanje društava. Neki od načina prikrivanja transparentnosti su nepostojanje javnih registara vlasništva, dopuštanje anonimnog vlasništva kroz lažne direktore, nedostatak evidencija financijskih tokova, neobavezno financijsko izvještavanje te zaštita bankovne tajne koja onemogućuje porezne međunarodne provjere.

Nedostatak transparentnosti u poreznim oazama uvelike otežava drugim državama da utvrde stvarne prihode, vlasnike društava i ostvare kontrolu nad društvima koja stvarno posluju na njezinom teritoriju čime se pogoduje prikrivanju dobiti i izbjegavanju porezne obveze.⁶⁴

- odbijanje međunarodne razmjene informacija

Jurisdikcije s minimalnim poreznim opterećenjima često odbijaju razmjenu poreznih informacija s drugim državama, odnosno uvjetuju razmjenu informacija sa sudskim nalogima koje je nemoguće dobiti. Također, mnoge jurisdikcije koje se smatraju poreznim oazama pristaju na razmjenu informacija na zahtjev, no u praksi gotovo nikad ne ispunjavaju te zahtjeve.

OECD smatra da se međunarodnom razmjenom informacija može unaprijediti porezni sustav kako bi se minimizirali uvjeti za skrivanje dobiti, stvarnih vlasnika, poreznih prijevara i pranje novca. U tom kontekstu donesen je Common Reporting Standard koji predstavlja međunarodni standard za razmjenu poreznih informacija o financijskim računima poreznih rezidenata među državama.

- izostanak stvarne ekonomske aktivnosti

U poreznim oazama se često dopušta registriranje društava online i bez posebnih zahtjeva stoga nastaju subjekti poznatiji pod nazivom shell companies ili letter-box companies. Radi se o društvima koja ne obavljaju stvarnu djelatnost, nemaju zaposlenike i poslovne prostore, a služe isključivo za kanaliziranje dobiti i izbjegavanje porezne obveze.

Nedostatak stvarne aktivnosti najčešće se omogućava putem licenciranja intelektualnog vlasništva u društvima bez zaposlenika, dobivanje međukompanijskih zajmova od fiktivno osnovanog društva, holding društva bez operativnih funkcija te prijenos dobiti kroz složene financijske strukture koje nemaju stvarnu ekonomsku svrhu. Time se omogućava uživanje raznih pogodnosti bez doprinosa gospodarstvu.

⁶⁴ OECD, Harmful Tax Competition, An Emerging Global Issue, Pariz, 1998. str. 22.

Važno je naglasiti da OECD ne označava neku jurisdikciju kao poreznu oazu samo na temelju postojanja jednog od navedenih kriterija. Prilikom ocjenjivanja u obzir se uzima kombinacija svih kriterija, cjelokupni institucionalni i pravni okvir koji će ukazati na razinu porezne transparentnosti i međunarodne suradnje.⁶⁵

4.3. Kategorizacija poreznih oaza

Razumijevanje pojma porezne oaze zahtjeva razvrstavanje različitih poreznih jurisdikcija prema određenim obilježjima. Iako se pojam porezne oaze koristi kao jedinstveni termin, u stvarnosti je riječ o heterogenoj skupini jurisdikcija koje se razlikuju po razini opterećenja, stupnju transparentnosti i međunarodne suradnje te različitim regulatornim zahtjevima.

Kategoriziranje poreznih oaza ključan je alat za razumijevanje ovog pojma i izučavanja obrasca izbjegavanja porezne obveze posebice kada se radi o aktivnostima multinacionalnih društava.

4.3.1. Kategorizacija prema razini poreznog opterećenja i regulatorne transparentnosti

Ova kategorizacija jedna je od najstarijih i najčešće korištenih pristupa kod razlikovanja poreznih oaza. Karakterizira ju kombinacija niskih ili nultih poreznih stopa te visokog stupnja financijske tajnosti.

- Jurisdikcije s niskim ili nultim poreznim stopama

Jurisdikcije nude vrlo niske ili nulte porezne stope koje se primjenjuju isključivo na nerezidente. Često se primjenjuju nulte stope poreza na dobit, izuzeća od oporezivanja prihoda iz inozemstva te povlaštenog tretmana za pojedine pravne strukture poput holdinga, trustova i fondova. Ove jurisdikcije imaju visoku razinu porezne konkurencije koju koriste kao razvojnu strategiju.

- Jurisdikcije s visokim stupnjem tajnosti

Pored niskih poreznih stopa, jurisdikcije često nude neke druge beneficije kojima privlače nerezidente i investicije. Visoki stupanj tajnosti omogućava zaštitu identiteta vlasnika, pruža strogu bankovnu tajnu te ograničava međunarodnu razmjenu podataka. Na taj način se omogućava skrivanje stvarnog vlasništva, zamagljivanje stvarnih tokova kapitala te se onemogućava identifikacija poreznih obveznika.⁶⁶

⁶⁵ OECD, Harmful Tax Competition, An Emerging Global Issue, Pariz, 1998., str. 22.

⁶⁶ Tax Justice Network, Financial Secrecy Index, dostupno na: https://fsi.taxjustice.net/?utm_source=chatgpt.com#scoring_id=268, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Tax Justice Network objavljuje popis jurisdikcija koje rangiraju sukladno indeksu financijske tajnosti. Rang lista izrađuje se sukladno indeksima koji procjenjuju zakone i druge propise država kako bi utvrdili koju razinu tajnosti omogućavaju poreznih obveznicima te financijske usluge koje se pružaju nerezidentima.

Država	Poredak države prema Financial Secrecy Indexu (FSI)	Pokazatelj razine financijske tajnosti (1 – 100)	Udio države u globalnim financijskim uslugama koje se pružaju nerezidentima (%)
Antigva i Barbuda	1	80	0,00%
Ujedinjeni Arapski Emirati	2	79	0,20%
Panama	3	78	0,19%
Angvila	4	78	0,00%
Curacao	5	78	0,00%
Sveti Kitts i Nevis	6	78	0,00%
Gvatemala	7	78	0,02%
Fidži	8	77	0,00%
Otoci Turks i Caicos	9	77	0,00%
Bolivija	10	77	0,00%

Tablica 1: popis jurisdikcija prema stupnju financijske tajnosti

Izvor: tablicu izradila autorica prema podacima Tax Justice Network, Financial Secrecy Indeks: The world's biggest enablers of financial secrecy, dostupno na: https://fsi.taxjustice.net/#scoring_id=268, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Tablica prikazuje prvih 10 jurisdikcija prema stupnju financijske tajnosti temeljem Financial Secrecy Indexa. Navedeni indeks mjeri razinu financijske netransparentnosti pojedinih jurisdikcija, pri čemu viši rezultat ukazuje na veći stupanj tajnosti.

Iz prikazane tablice je razvidno da su visoko rangirane jurisdikcije poput Antigve i Barbude, Ujedinjenih Arapskih Emirata i Paname, a isto upućuje na činjenicu da u time područjima postoji značajna razina financijske tajnosti koja potencijalno privlači nerezidente u kontekstu strukturiranja kapitala i imovine na tim područjima. Međutim, visoki stupanj financijske tajnosti nije uvijek povezan s izraženom ulogom u međunarodnim transakcijama, na primjer, tablica ilustrira da država poput Gvatemale ima manji stupanj financijske tajnosti od Antigve i Barbude, ali istodobno ima veći udio u međunarodnim transakcijama.

Prikazani podaci potvrđuju da financijska tajnost predstavlja ključan čimbenik u određivanju uloge pojedinih jurisdikcija u globalnim financijskim tokovima, međutim učinak na iste uvelike ovise i o kombinaciji drugih obilježja.

4.3.2. Conduit i Sink jurisdikcije

Conduit i sink jurisdikcije predstavljaju međusobno povezane kategorije jurisdikcija koje se koriste prilikom poreznog planiranja. Naime, conduit jurisdikcije su posredničke jurisdikcije koje služe kao kanali kroz koje multinacionalna društva preusmjeravaju dobit prema krajnjim sink jurisdikcijama. Nude široku mrežu povoljnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, potiču porezne režime za holding društva te imaju porezne propise kojima se omogućava korištenje složenih međunarodnih struktura.

Nasuprot tome, sink jurisdikcije su krajnje točke u navedenim struktura, odnosno jurisdikcije u kojima se dobit akumulira i zadržava radi oporezivanja. Obilježavaju ih niske ili nulte porezne stope, zaštita imovine i anonimnost vlasništva, minimalni zahtjevi prilikom financijskog izvještavanja te nedostatak regulatornog nadzora nad poslovnim strukturama, zbog čega služe kao krajnje destinacije kapitala u međunarodnim poreznim tokovima.⁶⁷

U sudskoj praksi Europske unije i nacionalnih sudova ova kategorizacija ne pojavljuje se izravno kroz nazive conduit i sink jurisdikcije, već se iste prepoznaju kroz analizu struktura koje sudovi ocjenjuju kao pravila o stvarnom vlasništvu (beneficial ownership) i zloupotrebu prava.

Presuda Vrhovnog suda Danske - Denmark vs Takeda A/S (former Nycomed A/S) and NTC Parent S.à.r.l., Cases 116/2021 & 117/2021 (2023)

⁶⁷ García-Bernardo, Javier, Fichtner, Jan, Heemskerk, Eelke M., i Takes, Frank W., "Uncovering Offshore Financial Centers: Conduits and Sinks in the Global Corporate Ownership Network", Scientific Reports, 2017.

U navedenom predmetu, sud je analizirao strukturu zajmova među skupinama u kojoj su danska društva isplaćivala kamate poveznim društvima registriranim u Švedskoj i Luksemburgu. Navedena društva su formalno sudjelovala u financijskim tokovima, no sud je utvrdio da ona nisu imala stvarnu autonomiju u raspolaganju prihoda, pa tako ni ekonomsku funkciju koja bi opravdala njihovu ulogu u cijeloj strukturi. Naime, društva su kamate prosljeđivale krajnjim društvima, bez zadržavanja ili upravljanja sredstvima. Vrhovni sud je zaključio da je riječ o organiziranom poreznom aranžmanu u kojem posredna društva (društva u Švedskoj i Luksemburgu) djeluju kao protočni kanali koji se ne mogu smatrati stvarnim vlasnicima prihoda, pa tako se ni porezne pogodnosti iz direktiva i ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ne mogu primjenjivati.⁶⁸

Presuda Vrhovnog suda Danske - Denmark vs NetApp Denmark ApS and TDC A/S, Cases 69/2021, 79/2021, 70/2021 (2023)

Predmet Denmark vs NetApp Denmark ApS and TDC A/S odnosi se na strukturu isplate dividendi koja je uključivala više posredničkih jurisdikcija, poput Cipara i Luksemburga, dok su krajnja društva bila registrirana u offshore jurisdikcijama, odnosno u Bermudi i Kajmanskim otocima. Vrhovni sud analizirao je tok sredstava te utvrdio da društva registrirana na Cipru i Luksemburgu nisu imala pravo odlučivanja o upotrebi dobiti niti su istu zadržavali, već su je prosljeđivali u društva na Bermudi i Kajmanskim otocima koja su služila kao krajnja destinacija u kojima se dobit akumulirala i oporezivala, a sve to bez postojanja stvarne gospodarske aktivnosti.⁶⁹

Presuda danskog Višeg suda – Copenhagen Airports Denmark Holdings ApS v. Ministry of Taxation, Case No SKM2023.404.OLR (2023)

Predmet Copenhagen Airports Denmark Holdings ApS v. Ministry of Taxation dodatno je naglasio važnost stvaranja ekonomske funkcije posredničkih društava. Naime, u ovom je predmetu sud utvrdio da je struktura isplate dividendi uključivala društva unutar Europske unije koja su samo formalno primala i prosljeđivala dobit bez prava na upravljačku autonomiju i ekonomski rizik. Krajnji primatelji dividendi, odnosno društva nalazila su se izvan granica Europske unije i to u offshore jurisdikcijama. Sud je zaključio da formalna usklađenost s

⁶⁸ TP Cases, Denmark vs Takeda A/S (former Nycomed A/S) and NTC Parent S.à.r.l., May 2023, Supreme Court, Cases 116/2021 and 117/2021, dostupno na: <https://tpcases.com/wp-content/uploads/116-117-2021-BO-May-2023-DKSC-ENG.htm>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁶⁹ TP Cases, Denmark vs NetApp Denmark ApS and TDC A/S, January 2023, Supreme Court, Cases 69/2021, 79/2021 and 70/2021, dostupno na: <https://tpcases.com/denmark-vs-netapp-aps-and-tdc-a-s-january-2023-supreme-court-cases-69-2021-79-2021-and-70-2021/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

uvjetima direktiva nije dovoljna, već da je potrebno ispitati stvarnu ekonomsku svrhu transakcija. Naime, ukoliko je posredničko društvo samo prolazna točka u transakciji, isto se ne može smatrati stvarnim vlasnikom, samim time ne može niti ostvarivati porezne povlastice.⁷⁰

Presuda suda Europske unije - N Luxembourg 1 i dr. protiv Skatteministeriet i X Denmark A/S i dr. protiv Skatteministeriet (2019)

Temeljna načela koja povezuju prethodno navedene presude danskog Vrhovnog suda i danskog Višeg suda postavljena su i u presudi Suda Europske unije u spojenim predmetima C-115/16, C-118/16, C-119/16 i C-299/16. Sud Europske unije je utvrdio da se pojam stvarnog vlasnika ne može tumačiti samo u skladu s formalnim pravnim konstrukcijama, već i u skladu sa ekonomskom stvarnošću. Naime, sud je utvrdio da se društva koja nemaju ekonomsku supstancu, ne raspolažu ostvarenim prihodima i djeluju isključivo kao posrednici dobiti ne mogu smatrati stvarnim vlasnicima, a samim time ne mogu ostvarivati niti pogodnosti predviđene europskim pravom. Državama članicama dana je mogućnost da uskrate primjenu pogodnosti u slučaju zloupotrebe prava, odnosno u situacijama kada se utvrdi da društva nemaju stvarnu gospodarsku svrhu te djeluju s isključivom namjernom ostvarivanja poreznih pogodnosti.⁷¹

Sva prethodno izložena praksa pokazuje kako se u europskom poreznom pravu razvila razlika između formalnih posredničkih struktura i postojanja stvarne gospodarske aktivnosti. Conduit jurisdikcije prepoznaju se kao dijelovi struktura putem kojeg se dobit prenosi bez zadržavanja i ostvarivanja gospodarske aktivnosti, dok se sink jurisdikcije pojavljuju kao određene destinacije gdje se dobit akumulira i oporezuje. Iako pravna praksa ne koristi navedene pojmove izravno, isto se analizira kroz stvarno vlasništvo i zloupotrebu prava koja dovodi do istih zaključaka.

4.3.3. Kategorizacija prema jurisdikcijama koje apsorbiraju globalni profit

Ova kategorizacija se temelji na makroekonomskim bazama podataka te analizi neravnoteža koje nastaju kada se profiti multinacionalnih društava ne poklapaju s ekonomskim fundamentima. Makroekonomske baze podataka se odnose na bilance plaćanja, statistike

⁷⁰ TP Cases, Denmark vs Copenhagen Airports Denmark Holdings ApS, February 2023, Court of Appeal, Case No SKM2023.404.OLR, dostupno na: <https://tpcases.com/denmark-vs-copenhagen-airports-denmark-holdings-aps-february-2023-high-court-case-no-skm2023-404-olr/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁷¹ Sud Europske unije, spojeni predmeti C-115/16, C-118/16, C-119/16 i C-299/16, N Luxembourg 1 i dr. protiv Skatteministeriet, presuda od 26. veljače 2019., ECLI:EU:C:2019:134, t. 127–131, 155

multinacionalnih društava te podatke o multinacionalnim plaćanjima dok se ekonomskim fundamentima smatraju broj zaposlenik, stvarna imovina te produktivnost.

Kategorija prema jurisdikcijama koje apsorbiraju globalni profit razlikuje:

- Jurisdikcije koje umjetno apsorbiraju nerazmjerne iznose profita u odnosu na njihovu gospodarsku aktivnost. Najčešće se radi o jurisdikcijama koje imaju niske porezne stope te sofisticirane pravne i računovodstvene režime.
- Jurisdikcije iz kojih se profit izljuje su jurisdikcije koje najčešće imaju visoka porezna opterećenja zbog čega premještanjem dobiti u porezne oaze gube velike iznose poreznih opterećenja.⁷²

Pravna literatura i istraživanja o premještanju dobiti multinacionalnih društava pokazuju kako postoje jurisdikcije koje apsorbiraju visoke iznose profita u odnosu na stvarnu gospodarsku aktivnost. Tako su primjerice, društva Google i Apple prijavljivale značajan dio dobiti u Irskoj, dok su stvarnu gospodarsku aktivnost obavljale u drugim državama, ponajprije Sjedinjenim Američkim Državama. Primjeri poslovanja društva Google, Apple, Amazon i Microsoft jasno prikazuju način na koji se pojedine jurisdikcije koriste kao središte za akumuliranje dobiti, a detaljnija analiza istih prikazana je u poglavlju 9. ovog rada.

Nasuprot tome, države s velikim gospodarstvima poput Njemačke i Francuske predstavljaju jurisdikcije iz kojih se dobit premješta. U tim državama multinacionalna društva ostvaruju gospodarske aktivnosti i ostvaruju dobit, no značajan dio te dobiti preusmjerava se u povoljne porezne režime putem raznih struktura.⁷³

Slijedom navedenog, može se zaključiti da se dio dobiti multinacionalnih društava premješta u povoljne porezne režime, neovisno o gospodarskoj aktivnosti što posljedično dovodi do smanjenja poreznih prihoda u državama u kojima se ta dobit stvarno i ostvaruje.

4.3.4. Političko-pravna kategorizacija

Političko-pravna kategorizacija se smatra jednom od najprikladnijih za istraživanja o poreznim oazama, a uključuje formalne kriterije utvrđene od strane međunarodnih organizacija.

⁷² Tørsløv, Thomas R., Wier, Ludvig S., i Zucman, Gabriel, "The Missing Profits of Nations", NBER Working Paper No. 24701, 2018., str. 15. – 20.

⁷³ Tørsløv, Thomas R., Wier, Ludvig S., i Zucman, Gabriel, "The Missing Profits of Nations", NBER Working Paper No. 24701, 2018., str. 17.

- OECD prilikom ocjenjivanja jurisdikcija sa „štetnim poreznim režimima“ uzima u obzir visinu efektivno niske ili nulte porezne stope, nedostatak ekonomskog sadržaja, transparentnosti ili neefektivnu razmjenu poreznih informacija.
- EU ima vlastite kriterije prema kojoj sastavlja listu nekooperativnih jurisdikcijama. Neki od kriterija koji se uzimaju u obzir su transparentnost i razmjena poreznih informacija, poštivanje standarda o poštenom oporezivanju te implementaciju mjera protiv BEPS-a.⁷⁴

Ne postoji općeprihvaćena kategorizacija poreznih oaza, ali je pojam „porezna oaza“ ključan za razumijevanje ove tematike. Porezne jurisdikcije na različite načine sudjeluju u praksama izbjegavanja porezne obveze, posebice kod poreza na dobit. Analiza poreznih oaza jasno pokazuje da se iste ne mogu promatrati kao homogena grupa već kao kompleksna i među povezana financijska područja. Dok OECD i EU putem međunarodnih lista naglasak stavljaju na regulatorne standarde i formalnu suradnju, Financial Secrecy Index i Corporate Tax Haven Index omogućuju dublji uvid uzimajući u obzir financijsku tajnost, agresivnost poreznih politike i utjecaj jurisdikcija na globalne financijske tokove.

Razlikovanje pojedinih kategorizacija otkriva višedimenzionalnost fenomena poreznih oaza te prikazuje potrebu za kombiniranje pravnih, ekonomskih i empirijskih kriterija. Korištenje raznih kriterija omogućuje jasniju identifikaciju poreznih oaza koje predstavljaju globalni porezni rizik, a omogućuje razvoj daljnjih međunarodnih politika usmjerenih ka suzbijanju izbjegavanja porezne obveze.

4.4. Načini korištenja poreznih oaza

Porezne oaze mogu se koristiti u potpunosti legalno, iako mnoge poslovne strukture registrirane u tim područjima najčešće služe za smanjenje porezne obveze, prikrivanje stvarnog vlasništva te preusmjeravanje dobiti. Suvremene međunarodne zajednice pokušavaju ograničiti štetne poslovne prakse, no porezne oaze i dalje ostaju ključne infrastrukture za agresivno porezno planiranje.

Najčešće korištene metode u poreznim oazama za izbjegavanje porezne obveze su korištenje offshore društava, prijenos dobiti, osnivanje trustova i složene vlasničke strukture te korištenje skrivenih bankovnih računa.

⁷⁴ European Council, EU list of non-cooperative jurisdiction for tax purposes, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

4.4.1. Osnivanje offshore društava

Offshore društva najčešće se osnivaju u jurisdikcijama s povoljnim poreznim režimima, odnosno u jurisdikcijama s niskim ili nultim poreznim stopama. Definišu se kao društva koja su formalno registrirana u jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjima, dok stvarno poslovanje obavljaju u inozemstvu. Najčešće nemaju uopće ili imaju vrlo mali broj zaposlenika (najviše 5), poslovanje se odvija bez fizičke prisutnosti, a poslovne aktivnosti ne uključuju djelatnost u državi registracije, odnosno ne postoji lokalna proizvodnja već prvenstveno služe kao porezni instrument međunarodnog poreznog planiranja i optimizacije poreznog opterećenja. Offshore društva koriste se radi smanjenja poreznog opterećenja, umanjenje financijskog rizika, zaštite povjerljivosti transakcija i vlasnika te smanjenje regulatornih opterećenja. Gotovo u potpunosti posluju s nerezidentima, a najveći dio bilance odnosi se na prekogranična potraživanja i obveze.⁷⁵

4.4.2. Prijenos dobiti (engl. profit shifting)

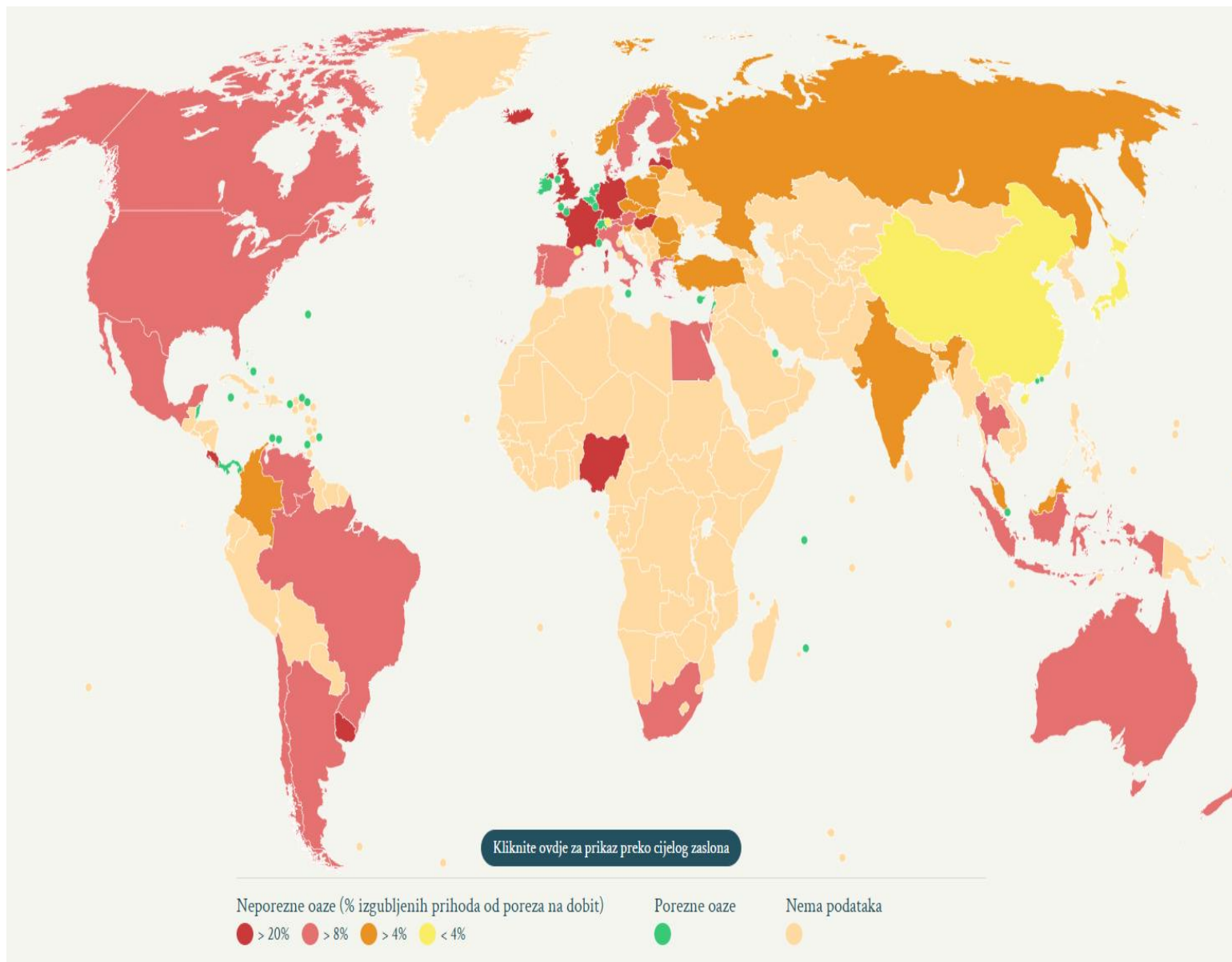
Prijenos dobiti jedna je od najčešćih tehnika smanjenja poreznog opterećenja od strane multinacionalnih društava. Ono uključuje premještanje dobiti iz jurisdikcija u kojoj proizvodi proizvode ili prodaje robu i usluge u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjima.

Najčešće korištene metode prijenosa dobiti je poslovanje putem podružnica, korištenje transfernih cijena, korištenjem zajmova i dugova unutar korporacija te strateška lokacija nematerijalne imovine.⁷⁶

Procjenjuje se da multinacionalna društva svake godine gotovo 40% profita prebacuju u porezne oaze. Na taj način se na godišnjoj razini gubi oko 200 milijardi dolara, odnosno 10% globalnih prihoda od poreza na dobit.

⁷⁵ International Monetary Fund (IMF), Special Purpose Entities: Guidelines for a Data Template, 2022, str. 1.

⁷⁶ Tørslov, Thomas R., Wier, Ludvig S., i Zucman, Gabriel, "The Missing Profits of Nations", NBER Working Paper No. 24701, 2018.

Slika 1: Karta poreznih gubitaka po državama svijeta

Izvor: Missing Profits, dostupno na: <https://missingprofits.world/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Slika 1 prikazuje globalnu raspodjelu dobiti multinacionalnih društava te razlike između stvarne gospodarske aktivnosti i mjesta gdje se dobit samo formalno evidentira u računovodstvenim dokumentima. Na karti su prikazane države koje gube dobit, odnosno jurisdikcije s visokim poreznim opterećenjem poput država Europske unije i SAD-a te države koje privlače dobit. Analiziranjem navedene karte može se zaključiti da multinacionalna društva značajan dio svoje dobiti umjetno premještaju u jurisdikcije s niskim ili nultim poreznim opterećenjima, iako stvarnu gospodarsku aktivnost obavljaju u drugim državama.

Prema istraživanjima Sveučilišta Kalifornija, Berkeley i Sveučilišta u Kopenhagenu, gotovo se 40% globalne dobiti premješta u porezne oaze, što uzrokuje značajan gubitak poreznih prihoda država u kojima se gospodarska aktivnost stvarno odvija. Vizualno, karta prikazuje kako se preusmjerava dobit iz država „izvoznica“ koje su prikazane kao neto gubitnici prema jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjem koje su označene kao države koje privlače dobit. Navedena struktura prikazuje postojanje međunarodnog poreznog planiranja i usmjeravanja profita koji posljedično ima učinak na smanjenje poreznih prihoda u jurisdikcijama s višim poreznim opterećenjima.

4.4.3. Osnivanje trustova i složene vlasničke strukture

Trustovi su pravne strukture u kojima osnivač trusta prenosi imovinu na povjerenika koji je drži i njome upravlja u korist jednog ili više korisnika. Na taj način se odvaja stvarno vlasništvo od onog beneficijarnog zbog čega se omogućava da formalno vlasništvo ima povjerenik, dok beneficijar odnosno stvarni korisnik ostaje skriven. Trustovi i složene vlasničke strukture omogućavaju privremenu suspenziju vlasništva nad bogatstvom i imovinom.⁷⁷

Trustovi i složene vlasničke strukture se najčešće koriste uz kombinaciju sa offshore društvima kako bi se prikrilo stvarno vlasništvo, zaštitila imovina, smanjila transparentnost i izbjegla porezna obveza.

4.4.4. Skriveni bankovni računi

Skriveni bankovni računi jedan su od instrumenata za izbjegavanje porezne obveze, prikrivanja imovina i izbjegavanje nadzora od strane poreznih tijela. Otvaranje inozemnih bankovnih računa samo po sebi nije nezakonito, no problem nastaje kada se isti koriste u jurisdikcijama koje omogućavaju visoku razinu bankarske tajne, otežan pristup informacijama o stvarnom vlasniku te otežanu transparentnost prema drugim državama.

Porezne oaze najčešće omogućavaju otvaranje bankovnih računa bez otkrivanja identiteta stvarnog vlasnika. U praksi se to postiže putem offshore društava, trustova ili korištenjem zaklada preko kojih se račun formalno vodi, dok stvarna kontrola ostaje skrivena.

Međunarodni konzorcij novinara u svome istraživanju navodi da je poslovanje putem skrivenih bankovnih računa omogućilo stvaranje globalnog sustava u kojem pojedinci i društva drže

⁷⁷ Tax Justice Network, How do trusts work?, dostupno na: <https://taxjustice.net/faq/how-do-trusts-work/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

sredstva na računima koji su izvan dosega nacionalnih poreznih tijela i sudova. Ono se nije pojavilo kao izolirani slučaj već se pojavljuje kao dio šire infrastrukture za izbjegavanje poreznih obveza. Kombinacija bankarskih tajni, nedostatka transparentnosti i nedovoljne regulatorne kontrole omogućava se stvaranje globalne mreže u kojima se legalne i nelegalne aktivnosti preklapaju što predstavlja veliki izazov za fiskalnu transparentnost i integritet poreznih jurisdikcija.⁷⁸

5. Poznate afere kao globalni primjeri izbjegavanja porezne obveze

5.1. Panama papers

Afera poznata pod nazivom „Panama papers“ objavljena je 2016. godine u njemačkom listu *Süddeutsche Zeitung*, a predstavlja jedan od najvećih skandala poreznog planiranja i izbjegavanja porezne obveze u povijesti. Međunarodni konzorcij istraživačkih novinara (ICIJ) dobio je pristup više od 11,5 milijuna dokumenata odvjetničkog društva Mossack Fonesca iz Paname. Tajna istraga istraživačkih novinara trajala je oko godinu dana, a analizirala se ogromna količina podataka koja se odnosila na razne dokumente, e-mailove, bankovne izvode, korporativne zapise te druge povjerljive informacije.⁷⁹ Dobiveni dokumenti otkrili su razgranatu mrežu više od 214 000 offshore društava korištenih za prikrivanje stvarnog vlasništva, imovine i prihoda kako bi se umanjila ili izbjegla porezna obveza. Afera je objavljena u novinama više od 200 zemalja svijeta.⁸⁰

Odvjetničko društvo Mossack Fonesca pružala je offshore usluge u Panami i uredima diljem svijeta. Bogati pojedinci i društva su putem offshore društva sakrivali imovinu i prihode što im je omogućavalo smanjivanje ili izbjegavanje porezne obveze. Spomenute strukture najčešće uključuju poslovanje putem tzv. „shell“ društava, povjereničkih fondova i posredničkih banaka čime se onemogućava transparentnost poslovanja i financijskih tokova. Poslovanje putem offshore društava nije automatski nezakonito, ali netransparentnost poslovanja i financijskih tokova naglašava pitanje moralne i fiskalne pravednosti.

⁷⁸ International Consortium of Investigative Journalists, “Secrecy for Sale: Inside the Global Offshore Money Maze”, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/offshore/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁷⁹ International consortium of investigative journalist, Panama Papers faq: All you need to know about the 2016 Investigation, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/panama-papers-faq-all-you-need-to-know-about-the-2016-investigation>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁸⁰ Evertsson, Nubia, Corporate Tax Avoidance and Neutralization Techniques: A Case Study on the Panama Papers, *Critical Criminology*, 2020., str. 721. – 728.

Afera Panama papers razotkrila je globalnu mrežu korporativne i financijske tajnosti koja omogućava izbjegavanje porezne obveze i prikrivanje stvarnih vlasnika. Središte tih mehanizama je upravo poslovanje putem poreznih oaza koje omogućavaju prijenos dobiti u jurisdikcije s minimalnim ili nepostojećim poreznim obvezama. Fenomen poreznih oaza je time postao simbol nejednakosti i nedostatka transparentnosti u globalnim financijskim tokovima.⁸¹

U nekim slučajevima otkrivenim ovom aferom, fizičke i pravne osobe poricale su odgovornost. Odgovornosti su se poricale tvrdnjama da nisu uključeni u kriminalne aktivnosti jer predmetna društva nisu aktivna, odnosno da su prestala postojati. Takvi argumenti ne objašnjavaju zašto su društva prvobitno osnovana i za koje svrhe su korištena. U provedenoj studiji poricanje odgovornosti pojavljivalo se daleko češće od ostalih tehnika neutralizacije.⁸²

⁸¹ International Consortium of Investigative Journalists, "Panama Papers: A Global Investigation", dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/20160403-panama-papers-global-overview/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁸² Evertsson, Nubia, Corporate Tax Avoidance and Neutralization Techniques: A Case Study on the Panama Papers, *Critical Criminology*, 2020., str. 729.- 731.

Tehnike neutralizacije	Prvo spominjanje (%)	Drugo spominjanje (%)	Treće spominjanje (%)	Ostala spominjanja (%)	Ukupno (%)
Negiranje odgovornosti	49 %	23 %	23 %	3 %	31 %
Negiranje štete	4 %	26 %	15 %	-	12 %
Negiranje žrtve	4 %	-	-	-	1 %
Opravdanje onih koji osuđuju	12 %	10 %	15 %	35 %	16 %
Pozivanje na više lojalnosti	11 %	8 %	10 %	-	7 %
Metafora „knjige dobiti i gubitaka“	5 %	-	-	-	2 %
Obrana nužnosti	6 %	2 %	-	-	3 %
Negiranje negativne namjere	2 %	13 %	12 %	15 %	9 %
Negiranje nužnosti zakona	2 %	-	4 %	5 %	2%
Tvrdnja o normalnosti	6 %	5 %	12 %	10 %	7 %
Tvrdnja o pravu/ovlaštenju	8 %	8 %	15 %	10 %	10 %

Tablica 2: Tehnike neutralizacije poricanja odgovornosti

Izvor: tablicu izradila autorica prema podacima: Evertsson, Nubia, Corporate Tax Avoidance and Neutralization Techniques: A Case Study on the Panama Papers, Critical Criminology, 2020.

Tablica prikazuje različite tehnike neutralizacije koje se koriste u slučajevima porezne evazije. Ukupno je analizirano 134 pojedinačna iskaza i obrazloženja, a kao najčešće korištena tehnika je poricanje odgovornosti koje se pojavljuje u 31% slučajeva. Tehnika podrazumijeva situacija u kojima fizičke i pravne osobe žele izbjeći odgovornost tvrdnjama da nisu bile izravno uključene u sporne aktivnosti, odnosno isticanje da društva više nisu aktivna, da su ista prestala postojati ili da nisu imale stvarnu upravljačku kontrolu nad poslovanjem.

Druga po redu učestalosti su tehnike poput opravdavanja onih koji osuđuju (16 %), negiranja štete (12 %) te negiranja negativne namjere (9 %), a kojim tehnikama se pokušava umanjiti percepcija protupravnosti. Rjeđe zastupljene tehnike uključuju tvrdnju o pravu ili ovlaštenju (10%), tvrdnju o normalnosti ponašanja (7%) te pozivanje na više lojalnosti (7%). Najrjeđe se

pojavljaju metafora „knjige dobiti i gubitaka“ (2%), obrana nužnosti (3%), negiranje nužnosti zakona (2%) te negiranje žrtve (1%).

Zaključno, rezultati istraživanja prikazuju da se kod porezne evazije najčešće koristi strategija poricanja odgovornosti, odnosno pokušava se distancirati od formalne i stvarne povezanosti s transakcijama. Međutim, navedene tvrdnje i strategije ne objašnjavaju stvarnu svrhu osnivanja društva i korištenja istih, posebice ukoliko su uključena u međunarodne strukture koje imaju obilježja agresivnog poreznog planiranja i izbjegavanja porezne obveze.

Korištenje offshore društava i tehnike prijenosa dobiti formalno su zakonite, iako najčešće prelazi granicu između porezne optimizacije i porezne evazije. Korištenje ovih mehanizama radi izbjegavanja porezne obveze ili prikrivanja stvarnog vlasništva ozbiljno narušava fiskalnu jurisdikciju države rezidentnosti stvarnog vlasnika i načelo porezne pravednosti.

Kao odgovor na dokumente pronađene u aferi Panama papers, brojne države članice Europske unije započele su s reformama poreznih sustava i pojačanjem međunarodne suradnje u području razmjene informacija s ciljem umanjavanja negativnih posljedica izbjegavanja poreznih obveza.

U tom kontekstu posebno je značajna Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 (ATAD Direktiva) koja utvrđuje pravila protiv praksi izbjegavanja poreznih obveza i Direktiva (EU) 2018/822 (DAC6 Direktiva) kojom se uvodi obveza automatske razmjene informacija u prekograničnim aranžmanima. Ove mjere su usmjerene prema povećanje transparentnosti i smanjenju mogućnosti agresivnog poreznog planiranja multinacionalnih društava kojima se prikrivaju stvarno vlasništvo i prihodi.⁸³

Afera Panama papers pokrenula je znanstvene i političke rasprave o etičkoj i moralnoj strani izbjegavanja porezne obveze. Porezna moralna, društvena odgovornost i pravednost poreznog sustava imaju veliku ulogu u kontekstu pravednog oporezivanja, distribucije poreznog tereta i transparentnosti poslovanja.⁸⁴

⁸³ Bogovac, Jasna, *Oporezivanje multinacionalnih korporacija*, Zagreb, 2014, str. 119–122.

⁸⁴ Europski parlament, Report on tax avoidance, tax evasion and tax transparency (A9-0245/2021), dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0245_EN.html, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Curenje dokumenata o offshore društvima i izbjegavanju poreznih obveza pokazalo je da se borba protiv porezne evazije može kvalitetno osigurati jačanjem regulatornih pravila, pravilnog nadzora i međunarodne suradnje.

5.2. Paradise papers

Afera Paradise papers objavljena je 2017. godine kao nastavak globalnih otkrića koja su započela objavljivanjem afere Panama papers te dodatno otkriva sofisticirane mehanizme poreznog planiranja i izbjegavanja porezne obveze. Međunarodni konzorcij istraživačkih novinara i 95 medijskih partnera analizirali su 13,4 milijuna datoteka koji su se sastojali od gotovo 7 milijuna ugovora o zajmovima, financijskih izvještaja, e-mailova i druge dokumentacije proizašle iz 50 godina rada odvjetničkog društva Appleby.⁸⁵ Dokumenti otkriveni ovom aferom procurili su iz odvjetničkog ureda Appleby, registriranog na Bermudima te iz povjerljivih poslovnih registara nekoliko drugih poreznih oaza. Objavljeni dokumenti prikazivali su načine putem kojih multinacionalna društva, fizičke i pravne osobe te financijske institucije koriste offshore jurisdikcije i kompleksne vlasničke strukture kako bi umanjile ili u potpunosti izbjegle porezne obveze.

Afera Panama papers otkrile su nezakonite načine izbjegavanja porezne obveze, dok se u Paradise papers naglasak stavlja na zakonite, ali moralno upitne strategije agresivnog poreznog planiranja. Multinacionalna društva poput Nikea, Ubera i Applea koristile su kompleksne vlasničke strukture i mehanizme prijenosa dobiti između povezanih društava kako bi smanjile ili izbjegle porezne obveze u državama stvarnog obavljanja djelatnosti.⁸⁶

Ovakav način poslovanja poznat je pod nazivom agresivno porezno planiranje, koje je formalno dopušteno, ali rezultira značajnim globalnim gubicima i narušavanjem poštenog tržišnog natjecanja.⁸⁷

Dokumenti otkriveni u sklopu afere Paradise papers pokazali su da je profit shifting, odnosno prijenos dobiti u različite jurisdikcije duboko ukorijenjen u međunarodnom poslovanju. Globalizacija i složene vlasničke strukture omogućuju društvima manipuliranje mjestom

⁸⁵ International Consortium of Investigative Journalists, "Paradise Papers: About the Investigation", dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/about-the-investigation-2/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁸⁶ The Guardian, "After successive offshore scandals, are there signs of change in Isle of Man?", dostupno na: <https://www.theguardian.com/news/2017/nov/14/after-successive-offshore-scandals-are-there-signs-of-change-in-isle-of-man>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁸⁷ Bogovac, Jasna, Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014, str. 117–123.

ostvarivanja dobiti kao bi se izbjegla obveza plaćanja poreza u državama gdje se ekonomska aktivnost stvarno odvija.

Porezne oaze funkcioniraju kao mehanizmi „odgovornosti – izbjegavanja“ (engl. Structure of accountability avoiding). Na taj način multinacionalnim društvima se omogućava formalno poštivanje propisa uz istodobno izbjegavanje financijske i društvene odgovornosti prema državama u kojima ostvaruju dobit.⁸⁸

Europska unija je nakon otkrića u Paradise papers dodatno pojačala regulatorni okvir borbe protiv izbjegavanja porezne obveze. Donesena je Direktiva Vijeća (EU) 2021/514 (DAC7 Direktiva) kojom se unaprjeđuje administrativna suradnja u području oporezivanja, posebice vezano za razmjenu poreznih podataka država članica putem digitalnih platformi. Također, ranije spomenuta ATAD Direktiva je dodatno izmijenjena kako bi se posebno usmjerila pažnja na sprječavanje hibridnih neusklađenosti između država članica i trećih zemalja.

Afera Paradise Papers dodatno je otvorila rasprave o poreznoj etici i korporativnoj odgovornosti, započete nakon afere Panama Papers. Naglašava se da se strategije poreznog planiranja moraju promatrati kao dio sustava upravljanja rizicima unutar društva. Istraživanja pokazuju da će menadžeri nastaviti primjenjivati agresivne strategije sve dok procjenjuju da su troškovi odstupanja od konkurenata u istoj industriji niži od koristi usklađivanja s industrijskim normama. Navedeno može doprinijeti široj raspravi o etičkim poslovnim praksama i osiguravanju legitimnosti i ugleda društva.⁸⁹

Afera Paradise papers potvrđuju da je problematika izbjegavanja porezne obveze ne samo pravni, već i etičko-politički izazov. Kombinacijom pravne regulative, međunarodne suradnje i promicanjem kulture porezne odgovornosti može se boriti protiv suvremenih poreznih zloupotreba. Samo takvim pristupom moguće je ograničiti negativne učinke globalne porezne konkurencije i osigurati pravedniji porezni sustav na međunarodnoj razini.

⁸⁸ Temouri, Y.; Budhwar, P.; Jones, C.; Ylönen, M.; Pereira, V.; Cobham, A., Tax Havens and International Business: A Conceptual Framework of Accountability-Avoiding Foreign Direct Investment, *International Journal of Management Reviews*, Vol. 24, Issue 3, 2022., str. 1. – 6.

⁸⁹ Habib, A., Strategic Deviation and Corporate Tax Avoidance: A Risk Management Perspective, *Journal of Risk and Financial Management*, 17:144, 2024., str. 18. – 19.

5.3. LuxLeaks

Afera Luxembourg leaks objavljena je 2014. godine, a po prvi put na globalnoj razini otkriva kako Luxembourg funkcionira kao porezna oaza Europe. Međunarodni konzorcij istraživačkih novinara je surađivao s oko 80 novinara diljem svijeta kako bi analizirao gotovo 28 000 stranica povjerljivih dokumenata koji opisuju posebne porezne uvjete koje Luxembourg odobrava multinacionalnim društvima. Posebni porezni uvjeti omogućavali su multinacionalnim društvima da tajnim prijenosom dobiti u Luxembourg drastično smanje porezne obveze.⁹⁰

Dokumenti korišteni u istraživanju procurili su iz konzultantskog društva PricewaterhouseCoopers (PwC) sa sjedištem u Luxembourg. Zviždači Antoine Deltour i Raphael Halet, zaposlenici PwC-a suočeni su s kaznenim progonom radi odavanja povjerljivih informacija što je otvorilo rasprave o odnosu između zaštite poslovne tajne i javnog interesa. Njihov slučaj postao je simbol borbe za transparentnost i odgovornost u međunarodnom poreznom sustavu.⁹¹

Afera LuxLeaks otkrila je više od 500 tajnih poreznih sporazuma (obvezujućih mišljenja) (engl. tax rulings) koje je luksemburška porezna uprava sklopila sa multinacionalnim društvima poput Amazona, Ikee, PepsiCo i Deutsche Bank. Navedeni sporazumi omogućavali su multinacionalnim društvima preusmjeravanje dobiti direktno u porezne oaze gdje se nije naplaćivao porez po odbitku kao u drugim jurisdikcijama.⁹² Multinacionalna društva su na taj način plaćala minimalni porez koji je često iznosio čak ispod 1% stvarne dobiti.⁹³

LuxLeaks se uvelike razlikuje od ranije spomenutih afera jer ne otkriva složene mreže offshore društava, već razotkriva institucionalne oblike poreznih pogodnosti koje se javljaju na području Europske unije. Luxembourg je koristio tax ruling kao alat kojim je privlačio strana ulaganja i povećavao konkurentnost. Takva praksa dovela je do erodiranja porezne baze drugih država članica Unije i narušavanje načela poštenog tržišnog natjecanja. Takvi selektivni tretmani predstavljaju nezakonitu državnu potporu u području oporezivanja jer narušava neutralnost i pravednost poreznih jurisdikcija unutar jedinstvenog tržišta Europske Unije. Nakon objave

⁹⁰ International Consortium of Investigative Journalists, "Luxembourg Leaks: About the Project", dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/luxembourg-leaks/about-project-luxembourg-leaks/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁹¹ OECD, Building Tax Culture, Compliance and Citizenship: A Global Source Book on Taxpayer Education, Pariz, 2021.

⁹² Gravelle, J., Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion, National Tax Journal, Vol. 62, No. 4, 2009., str 11.

⁹³ Bogovac, Jasna, Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014, str. 98–105.

LuxLeaksa, Europska komisija pokrenula je postupke protiv nekolicine država članica i multinacionalnih društava zbog korištenja povlaštenih poreznih aranžmana.⁹⁴

Nakon objave ove afere donesena je obveza automatske razmjene poreznih informacija između poreznih uprava država članica Unije kroz Direktivu 2011/16/EU (DAC6 Direktiva) koja povećava transparentnost i kontrolu nad prekograničnim poreznim aranžmanima.

Afera LuxLeaks otvorila je mnogobrojna pitanja o poreznoj etici i ulozi savjetničkih kuća u strukturiranju aranžmana koji formalno ne krše zakon, ali omogućavaju izbjegavanje poreznih obveza velikih razmjera. Takvi oblici savjetovanja smanjuju povjerenje u pravnu državu i načelo porezne pravednosti.⁹⁵ Dodatno, granica između porezne optimizacije i utaje poreza sve je tanja, osobito kod multinacionalnih društava čije su vlasničke strukture složene.

Ova afera prikazuje da se problematika izbjegavanja porezne obveze ne može isključivo ograničiti na porezne oaze već je ista razvijena i u visoko reguliranim gospodarstvima. Posljedica afere LuxLeaks važan je institucionalni i zakonodavni pomak prema većoj transparentnosti, razmjeni poreznih informacija i uvođenju jedinstvenih pravila na području Europske. Time se postavlja čvrsti temelj za suvremeni pristup u borbi protiv erozije porezne osnovice i preusmjerenja dobiti.

6. Posljedice izbjegavanja porezne obveze

Izbjegavanje porezne obveze, bilo da se radi o poreznoj optimizaciji ili poreznoj evaziji ima dalekosežne posljedice na globalno gospodarstvo, fiskalnu stabilnost, pravednost poreznog sustava i cjelokupno funkcioniranje gospodarstva. Iako se izbjegavanje porezne obveze može prvenstveno promatrati kao individualni postupak pojedinog društva, učinci takvih praksi predstavljaju posljedice ozbiljan makroekonomski i društveni problem.

6.1. Gubitak poreznih prihoda, nejednakost i društvena nepravda

Porezni prihodi temeljni su izvor financiranja javnih rashoda, u prvom redu zdravstva, obrazovanja, infrastrukture i socijalnih usluga. Izbjegavanjem porezne obveze smanjuju se porezni prihodi, samim time i ukupni proračunski rashodi zbog čega se smanjuje fiskalni kapacitet država, osobito manjih i slabije razvijenih država.

⁹⁴ Europska komisija, Commission presents new anti-tax avoidance rules, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_17_3701, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁹⁵ Brown, Kevin, A Comparative Look at Regulation of Corporate Tax Avoidance, Heidelberg, 2012.

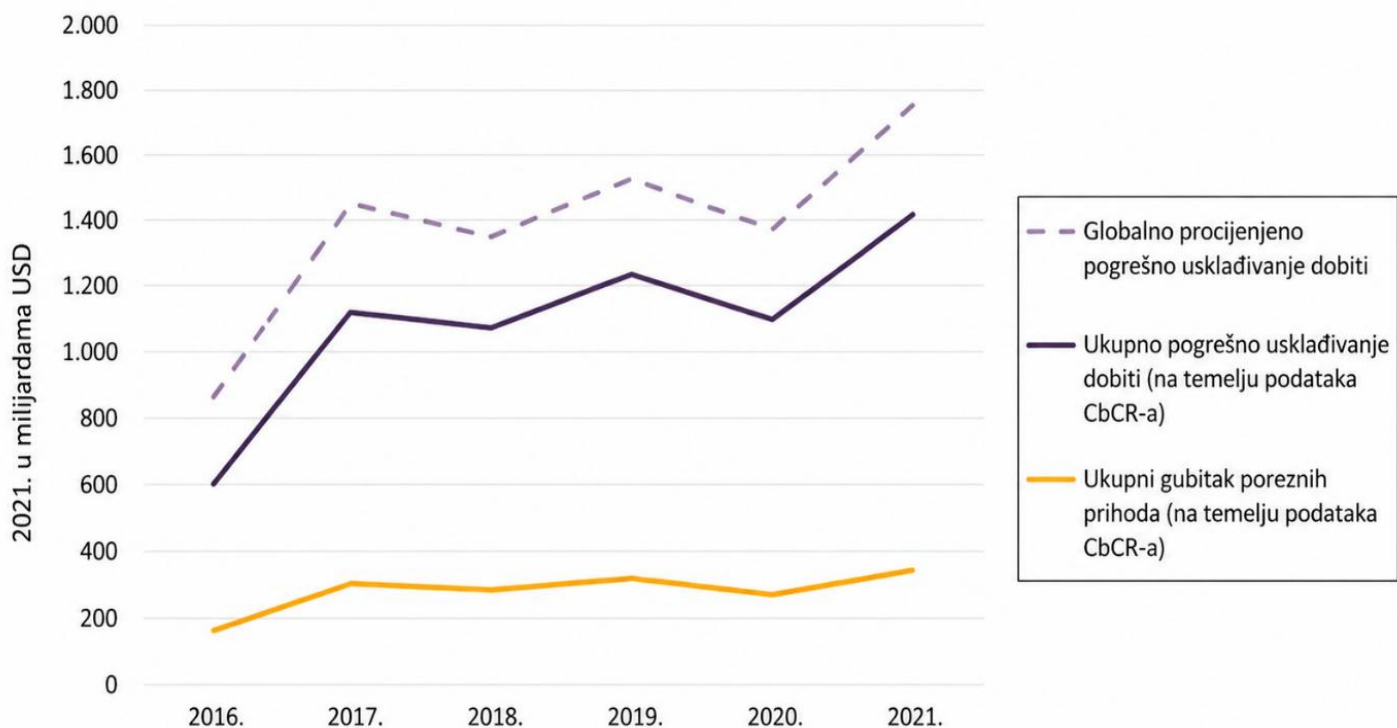
Prema procjenama Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), na globalnoj razini se godišnje gubi između 500 i 600 milijardi američkih dolara zbog agresivnog poreznog planiranja i preusmjeravanje dobiti od strane multinacionalnih društava.⁹⁶ Nedavna analiza provedena od strane Tax Justice Network (TJN) pokazuje da globalni godišnji gubici zbog prekograničnog izbjegavanja porezne obveze iznose približno 492 milijarde američkih dolara.⁹⁷

Aktivnosti izbjegavanja porezne obveze poreza na dobit multinacionalnih društava se najviše odnose na manipulaciju transfernih cijena, premještanjem dobiti u jurisdikcije s manjim poreznim opterećenjem te zlouporabu međunarodnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Male i srednje države (poput Hrvatske) suočavaju se sa značajnim gubitcima poreznih prihoda koje koriste kao osnovni izvor za financiranje javnih rashoda. Na taj način im se ograničava fiskalni prostor za ulaganje, smanjuju im se kapaciteti javnog sektora, povećava se potreba za zaduživanjem ili podizanjem stope poreza te povećava regresivnost poreznog sustava i produbljuje socijalna nejednakost.

⁹⁶ International Monetary Fund (IMF), "Tackling Global Tax Havens", Finance & Development, rujan 2019.

⁹⁷ Tax Justice Network, State of Tax Justice 2024, dostupno na: <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2024/11/State-of-Tax-Justice-2024-English-Tax-Justice-Network.pdf>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Graf 1: Neusklađenost dobiti i rezultirajući gubici poreznih prihoda u 2021. u milijardama USD

Izvor: Tax Justice Network, State of Tax Justice 2024., dostupno na: <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2024/11/State-of-Tax-Justice-2024-English-Tax-Justice-Network.pdf>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Graf prikazuje procijenjeno globalno neusklađivanje dobiti i povezane gubitke poreznih prihoda u razdoblju od 2016. godine do 2021. godine, izražene u milijardama američkih dolara. Vidljivo je da se procijenjeno globalno neusklađivanje dobiti nalazi na razini iznad vrijednosti koje su dobivene temeljem CBCR podataka, odnosno postoji velika razlika između ukupnih procjena i dostupnih podataka iz multinacionalnih izvještaja.

U promatranom razdoblju, uočava se rast neusklađivanja dobiti uz oscilacije u 2018. godini kada je zabilježen blagi pad uz ponovni rast 2019. godine. 2020. godine zabilježen je pad u odnosu na prethodnu godinu, dok je 2021. godine zabilježen snažni porast. Paralelno s navedenim, gubici poreznih prihoda koji su prikazani žutom linijom su stabilniji uz rastući trend s malim fluktuacijama.

Zaključno, graf prikazuje dugoročni problem premještanja dobiti od strane multinacionalnih društava što posljedično dovodi do značajnih poreznih gubitaka na globalnoj razini.

Temeljna načela pravednog oporezivanja su načelo horizontalne i vertikalne pravednosti. Načelo horizontalne pravednosti podrazumijeva da porezni obveznici s jednakom ekonomskom sposobnošću plaćaju jednaki iznos poreza. Drugim riječima, porezni obveznici s jednakim prihodima trebaju biti tretirani jednako od strane poreznog sustava bez obzira na izvor prihoda, oblik poslovanja ili druge formalne razlike.

Načelo vertikalne pravednosti podrazumijeva da porezni obveznici različite ekonomske sposobnosti trebaju snositi različiti porezni teret, i to ne samo u apsolutnom iznosu već i relativno u odnosu na svoj dohodak. Porezni obveznici s višim prihodima plaćaju veći porezni udio, što dolazi do izražaja u sustavu progresivnog oporezivanja.

Svrha ovih načela je osigurati jednak tretman za jednake (načelo horizontalne pravednosti), odnosno uravnotežiti društvene i ekonomske razlike (načelo vertikalne pravednosti).⁹⁸

Izbjegavanje porezne obveze najčešće koriste pojedinci, odnosno društva s većim financijskim kapacitetom, dok manji porezni obveznici s prosječnim primanjima nemaju pristup kompleksnim međunarodnim poreznim strukturama i poreznim savjetnicima. Na taj način stvara se društvena nejednakost jer prosječni porezni obveznici ispunjavaju porezne obveze u cijelosti i smanjuju svoju ekonomsku snagu, dok bogati pojedinci i velika multinacionalna društva izbjegavanje porezne obveze sve više gomilaju dohodak odnosno dobit.

Prema istraživanjima, države OECD-a gube čak 93,5% od iznosa procijenjenih ukupnih gubitaka nastalih zbog utaje poreza u inozemstvu, odnosno oko 135,3 milijarde američkih dolara na godišnjoj razini.⁹⁹

Koncentracija kapitala u offshore jurisdikcijama povećava ekonomsku nejednakost i društveno raslojavanje te negativno utječe na povjerenje u porezne institucije i porezni sustav u cjelini. Izbjegavanje porezne obveze od strane pojedinih poreznih obveznika smanjuje poreznu disciplinu i društvenu odgovornost kod poštenih poreznih obveznika. Dolazi do moralne krize prilikom oporezivanja jer se plaćanje porezne obveze ne doživljava kao instrument pravedne raspodjele tereta, već mehanizam kojim se privilegiraju oni s većom moći i utjecajem.¹⁰⁰

⁹⁸ Economics Help, "Horizontal and Vertical Equity", dostupno na: <https://www.economicshelp.org/blog/935/economics/horizontal-and-vertical-equity>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

⁹⁹ Tax Justice Network, State of Tax Justice 2024, dostupno na: <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2024/11/State-of-Tax-Justice-2024-English-Tax-Justice-Network.pdf>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹⁰⁰ Torgler, Benno, Tax morale: theory and empirical analysis of tax compliance, University of Basel, 2003, str. 8. – 14.

6.2. Poticanje kriminala i sive ekonomije

Izbjegavanje porezne obveze, kada prelazi granice dopuštenoga, za sobom povlači i druge oblike gospodarskih kaznenih djela poput utaje poreza, korupcije, pranja novca i financiranja terorizma. Porezna evazija se vrlo često ne pojavljuje izolirano, već se uklapa u široke mreže kriminalnih aktivnosti u kojima sudjeluju banke, odvjetnički uredi i drugi posrednici.

Ranije spomenute afere Panama papers i Paradise paper prikazale su da se iza formalno legalnih struktura često kriju fiktivna društva (tzv. shell companies), offshore računi i razni posrednici koji pomažu u prikriivanju stvarnog porijekla sredstava i stvarnog vlasništva. Takve prakse otežavaju poslovanje financijskih institucija i nadzor nad zakonitošću transakcija.¹⁰¹

Aktivnosti poreznog kriminala i nezakonite prakse doprinose razvoju sive ekonomije, odnosno povećanju neprijavljenih ekonomskih aktivnosti i smanjenju porezne usklađenosti. Naime, prilikom korištenja nezakonitih praksi radi izbjegavanje porezne obveze, dio transakcija ostaje izvan službenih evidencija što umanjuje transparentnost poslovanja i gospodarskih tokova. Porezni obveznici koji posluju u skladu s poreznim propisima bivaju stavljeni u nepovoljni položaj u odnosu na one koji izbjegavanju poreznu obvezu ili koriste prikrivene poslovne strukture. Na taj način se iskrivljuju pošteni tržišni uvjeti i stvara nelojalna porezna konkurencija.¹⁰²

OECD ističe kako porezni kriminal negativno utječe na prikupljanje javnih prihoda što smanjuje sposobnost država da financiraju javne usluge i održavaju stabilan fiskalni okvir. OECD-ov cilj istraživanja poreznih kaznenih djela je podržati prikupljanje javnih prihoda kako bi se smanjio porezni jaz, a isto se želi postići povećanjem porezne usklađenosti, boljim otkrivanjem i sprječavanjem poreznih i financijskih kaznenih djela te strožim sankcioniranjem počinitelja istih.¹⁰³

7. Zakonodavni okvir u Republici Hrvatskoj

Kazneni zakon Republike Hrvatske poreznu evaziju regulira kroz kazneno djelo utaje poreza ili carina u glavi koja se odnosi na kaznena djela protiv gospodarstva. Kaznena djela mogu se

¹⁰¹ Financial Crime Academy, “Shell Companies in Money Laundering”, dostupno na: <https://financialcrimeacademy.org/shell-companies-in-money-laundering>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹⁰² OECD, *Measuring the Non-Observed Economy: A Handbook*, Paris, 2002., str. 37.–41.

¹⁰³ OECD, *Tax Crime Investigation Maturity Model*, Pariz, 2020, str. 5. – 7.

sankcionirati kaznom zatvora, novčanim kaznama, zabranom obavljanja djelatnosti i oduzimanjem protupravno stečene imovinske koristi.

Kazneni zakon Republike Hrvatske u članku 256. propisuje kazneno djelo utaje poreza ili carine definirajući radnje koje čine biće kaznenog djela kao i sankcije za počinitelje. Temeljni oblik navedenog kaznenog djela postoji u situacijama kada počinitelj, s ciljem da on ili druga osoba potpuno ili djelomično izbjegne plaćanje poreza ili carine, daje netočne ili nepotpune podatke o dohocima, predmetima ili drugim činjenicama relevantnima za utvrđivanje porezne ili carinske obveze. Također, kazneno djelo ostvaruje se i u situaciji kada počinitelj, iako postoji obveza prijave, ne prijavi prihod, predmet ili druge relevantne činjenice zbog čega dolazi do smanjenja ili neutvrđivanja porezne ili carinske obveze u iznosu većem od 2.654,46 eura. Za takvo ponašanje propisana je kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

Istom kaznom kažnjava se i počinitelj koji koristi poreznu olakšicu ili carinsku povlasticu u iznosu većem od 2.654,46 eura protivno uvjetima pod kojima mu je ona odobrena. Na taj način zakonodavac proširuje kažnjivost i na zlouporabu zakonito stečenih poreznih pogodnosti.

Teži oblik kaznenog djela postoji kada radnje iz osnovnog oblika rezultiraju smanjenjem ili neutvrđivanjem porezne ili carinske obveze velikih razmjera. U tom slučaju propisana je kazna zatvora u trajanju od jedne do deset godina, čime se naglašava veća društvena opasnost od postupanja protivno propisima.

Zakon izričito propisuje da se navedene odredbe primjenjuju i na slučajeve u kojima počinitelj opisanim radnjama umanju sredstva Europske unije, čime se osigurava zaštita financijskih interesa Europske Unije u okviru nacionalnog kaznenog zakonodavstva.¹⁰⁴

Uz kaznenopravni okvir, značajnu ulogu u sprječavanju porezne evazije imaju i porezne mjere usmjerene na sprječavanje izbjegavanja poreza na način da su odredbe Direktive protiv izbjegavanja poreza (ATAD) implementirane u hrvatski Zakon o porezu na dobit kroz pravila o ograničenju odbitka kamata, oporezivanju dobiti te općeg pravila o suzbijanju zlouporabe (GAAR).¹⁰⁵

¹⁰⁴ Kazneni zakon, NN, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, članak 256.

¹⁰⁵ Zakon o porezu na dobit, NN, broj 177/2004, 90/2005, 57/2006, 80/2010, 22/2012, 146/2008, 148/2013, 143/2014, 50/2016, 115/2016, 106/2018, 121/2019, 32/2020, 138/2020, 114/2022, 114/2023, 151/2025

Nadalje, Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza propisuje razmjenu poreznih informacija između država članica Europske unije, čime se jača transparentnost i smanjuje mogućnost prekograničnog izbjegavanja porezne obveze.¹⁰⁶

U kontekstu međunarodnih standarda, Republika Hrvatska primjenjuje i mjere povezane s globalnim minimalnim porezom (OECD Pillar Two), čiji je cilj osigurati da multinacionalna društva plaćaju minimalnu efektivnu stopu poreza bez obzira na jurisdikciju poslovanja.

7.1. Uloga Porezne uprave i nadležnih tijela

Zakon o Poreznoj upravi u članku 13. propisuje da ovlaštena osoba, odnosno inspektor Porezne uprave ima ovlasti privremeno zatvoriti poslovni prostor, izreći upravne mjere te pokrenuti prekršajne ili kaznen postupke protiv poreznih obveznika kod kojih se utvrdi porezna evazija.¹⁰⁷

Kaznenopravna regulacija porezne evazije u Republici Hrvatskoj predstavlja instrument u zaštiti fiskalnog sustava i načela porezne pravednosti. Definiranjem radnji koje čine utaju poreza ili carina i propisivanjem odgovarajućih sankcija, zakonodavac nastoji spriječiti negativan utjecaj na gospodarstvo, ali istjecanje i zadržavanje protupravno stečene imovinske koristi.¹⁰⁸

Porezna uprava kao nadležno tijelo za primjenu i nadzor poreznih propisa ima ključnu ulogu u otkrivanju nepravilnosti te pokretanju odgovarajućih postupaka protiv poreznih obveznika. Naime, Porezna uprava je središnje tijelo porezne administracije koja je zakonom ovlaštena za utvrđivanje, nadzor i naplatu poreznih obveza, kao i za suzbijanje poreznih prijevара te vođenje prekršajnih postupaka protiv poreznih obveznika.¹⁰⁹ Na taj način osigurava se pravodobno otkrivanje nepravilnosti i poduzimanje odgovarajućih mjera u cilju zaštite fiskalnog sustava.

Borba protiv porezne evazije zahtijeva kontinuirano prilagođavanje postojećeg zakonodavstva, jačanje nadzornih kapaciteta od strane poreznih i drugih tijela te efikasnu međunarodnu suradnju. Na taj način će se učinkovito odgovarati na sofisticirane oblike porezne evazije i dugoročno doprinositi očuvanju fiskalne stabilnosti i porezne pravednosti kao temelj društvenih vrijednosti država.

¹⁰⁶ Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza, NN, broj 115/2016, 130/2017, 106/2018, 121/2019, 151/2022, 114/2023, 146/2025

¹⁰⁷ Zakon o Poreznoj upravi NN, broj 115/16, 98/19, 155/23, 152/24

¹⁰⁸ Glavina, Dominik; Dragičević Prtenjača, Marta; *Kazneno djelo utaje poreza kao oblik porezne evazije s posebnim osvrtom na poslovanje preko poreznih utočišta*, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. IX, br. 1/2018., str. 175. – 178.

¹⁰⁹ Zakon o poreznoj upravi, Narodne novine, broj 115/2016, 98/2019, 155/2023, 152/2024, članak 3.

8. Regulatorna i mjere protiv porezne evazije na međunarodnoj razini

8.1. OECD mehanizmi za suzbijanje porezne evazije

8.1.1. BEPS Inicijativa (Base Erosion and Profit Shifting)

Globalizacija, liberalizacija kapitalnih tokova i digitalizacija poslovanja doveli su do stvaranja kompleksnih međunarodnih struktura kojima se omogućava premještanje dobiti u jurisdikcije s povoljnim poreznim režimima. Na taj način, multinacionalne skupine izbjegavaju poreznu obvezu, odnosno plaćaju minimalnu stopu poreza u jurisdikcijama u kojima ne ostvaruju ekonomsku svrhu. Premještanje dobiti utječe negativno na sve države, a posebice one u razvoju stoga sve države aktivno sudjeluju u projektu BEPS kako bi se osiguralo postavljanje standarda za pravedno međunarodno oporezivanje.¹¹⁰

Kako bi se odgovorilo na nastale izazove, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) je u suradnji sa državama skupine G20, razvila globalni program pod nazivom BEPS Inicijativa (Base Erosion and Profit Shifting). BEPS prepoznaje da je u modernom globalnom gospodarstvu dobit često odvojena od stvarne ekonomske aktivnosti čime se osigurava da društva ostvaruju visoke profite u jurisdikcijama gdje ne zapošljavaju radnike niti imaju stvarno poslovanje.¹¹¹

Cilj BEPS Inicijative je osigurati da se dobit oporezuje u državi u kojoj se ostvaruje stvarna ekonomska aktivnost i obavljaju ključne funkcije

- povećanje transparentnosti uvođenjem mjera poput obveznog obavještanja po državama i razmjene poreznih informacija osigurava se veća transparentnost multinacionalnih društava i smanjuje mogućnost korištenja agresivnog poreznog planiranja.¹¹²

BEPS-ove akcijske točke međusobno su povezane i pokrivaju najvažnija područja međunarodnog poreznog planiranja.

- Akcija 1 – digitalna ekonomija

¹¹⁰ OECD, Base Erosion and Profit Shifting (BEPS), dostupno na: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹¹¹ OECD, OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS, Progress Report September 2022–September 2023 Pariz, 2023

¹¹² European Parliament, Understanding BEPS From tax avoidance to digital tax challenges, 2019

Razvoj digitalne ekonomije omogućava multinacionalnim društvima ostvarivanje prihoda bez fizičke prisutnosti što tradicionalni porezni sustavi teško prate. Akcijom 1 definirani su ključni izazovi poput poteškoća u utvrđivanju stalne poslovne jedinice, alokacije dobiti i oporezivanja digitalnih usluga. Predlaže se prilagodba međunarodnih poreznih pravila kako bi se oporezivanje provodilo u državi stvaranja stvarnih vrijednosti.

- Akcija 2 – hibridne neusklađenosti

Hibridni aranžmani nastaju zbog razlika u nacionalnim poreznim propisima kada se ista transakcija različito kvalificira zbog čega često dolazi do dvostrukih odbitaka ili odbitaka u jednoj državi bez uključivanja u poreznu osnovicu u drugoj državi. Akcijom 2 uvode se usklađena porezna pravila kojima se pokušava spriječiti iskorištavanje poreznih razlika radi umjetnog smanjenja porezne osnovice.

- Akcija 3 – pravila o kontroliranim društvima (CFC)

Ovom akcijom predviđeno je uključivanje dobiti kontroliranih društava u poreznu osnovicu matičnog društva. Kontrolirano društvo je društvo koje se nalazi pod kontrolom povezanih osoba ili dioničara iz države rezidentnosti matičnog društva. Cilj pravila o kontroliranim društvima je sprječavanje premještanja dobiti u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjima.¹¹³

- Akcija 4 – pravila za odbitak kamate

Multinacionalna društva se često namjerno zadužuju kod povezanih društava u jurisdikcijama s visokim poreznim opterećenjem ili pozajmljuju kapital povezanim društvima u jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjem kako bi dodatno smanjili poreznu osnovicu, a samim time i poreznu obvezu. Akcija 4 uvodi fiksno pravilo o ograničavanju kamata uz dopunska pravila kojima se sprječava premještanje dobiti manipulacijom zaduženosti.

- Akcija 5 – štetne porezne prakse

Ova akcija usmjerena je na identificiranje i suzbijanje štetnih poreznih režima koji omogućavaju porezne pogodnosti bez postojanja stvarne gospodarske aktivnosti. Naglasak je stavljen na transparentnost poslovanja i razmjenu poreznih informacija između država. OECD

¹¹³ OECD, Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Pariz, 2015., str. 9.

naglašava važnost postojanja stvarne gospodarske aktivnosti kao uvjeta za korištenje poreznih povlastica.

- Akcija 6 – sprječavanje zlorabom Ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja

Ova akcija uvodi pravila protiv tzv. treaty shoppinga, odnosno međunarodne prakse kojom porezni obveznici strukturiraju svoje poslovanje na način da iskoriste pogodnosti ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, iako nisu stvarni rezidentni niti jedne od njih. Ključne mjere Akcije 6 su test osnovne svrhe (engl. Principal Purpose Test - PPT) kojim se odbija ugovorna pogodnost ukoliko je svrha transakcije ostvarivanje porezne koristi te ograničenje povlastica (engl. Limitation of Benefits - LOB) kojima su propisani uvjeti za korištenje poreznih pogodnosti.

- Akcija 7 – spriječiti fiktivno izbjegavanje statusa poslovne jedinice

Društva nerijetko umjetno izbjegavaju status poslovne jedinice kako bi izbjegla oporezivanja u određenim državama, stoga je OECD proširio definiciju poslovne jedinice i ograničio korištenje iznimki. Time se nastoji osigurati oporezivanje dobiti u državama gdje se odvija gospodarska aktivnost.

- Akcije 8 - 10 – pravila o transfernim cijenama

Ovim akcijama se jačaju pravila kako se korištenjem transfernih cijena odražavala stvarna ekonomska aktivnost. Fokus je stavljen na migracije dobiti putem intelektualnog vlasništva, neprikladnom vrednovanju transakcija koje nastaju među povezanim društvima te umjetnom alociranju dobiti u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjem.

- Akcija 11 – izrada metodologije izvješća i ekonomske analize

Cilj akcije je bio razviti metode za mjerenje opsega BEPS-a i njegovih gospodarskih učinaka, stoga je OECD predložio prikupljanje određenih vrsta podataka i razvoj pokazatelja za praćenje poreznih zlorabom kako bi se državama omogućilo učinkovito praćenje i procjena učinaka BEPS mjera.

- Akcija 12 – pravila protiv agresivnog poreznog planiranja

OECD je ovom akcijom previdio uvođenje pravila prema kojima porezni obveznici i drugi sudionici imaju obvezu prijavljivati poreznim tijelima agresivno porezno planiranje. Cilj ove akcije je omogućiti pravodobno otkrivanje nepoštenog poreznog planiranja kako bi porezna tijela mogla reagirati na iste.

- Akcija 13 – izvještavanje po državama (engl. Country-by-Country Reporting - CbCR)

Propisuje se obveza multinacionalnih društava da podnose izvješća poreznim tijelima države rezidentnosti s detaljnim informacijama o raspodjeli prihoda, broju zaposlenih, iznosu ostvarene dobiti, poreznom obvezom i slično. Cilj ove akcije je povećati transparentnost, omogućiti učinkoviti nadzor od strane poreznih tijela te spriječiti agresivno porezno planiranje.

- Akcija 14 – mehanizmi za rješavanje sporova

OECD nastoji unaprijediti postupke međusobnog dogovaranja među državama članicama i povećati pravnu sigurnost poreznih obveznika kako bi smanjila rizik dvostrukog oporezivanja i dugotrajnih sporova među državama.

- Akcija 15 – multilateralni instrument za ugovore

Omogućava se izmjena stotina bilateralnih ugovora uvođenjem minimalnih standarda protiv zlouporabe poreznih ugovora, poboljšanja u definiranju stalne poslovne jedinice i jačanje mehanizama za rješavanje poreznih sporova.¹¹⁴

Kako bi se osigurala učinkovita provedba primjera BEPS Inicijative, osnovan je OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS koji danas okuplja više od 140 država članica, a njezina provedba odvija se kroz 3 glavna stupa:

1. Standardizacija pravila o transfernim cijenama i izvještavanju
2. Razmjena poreznih informacija i transparentnost
3. Uvođenje globalnog minimalnog poreza.¹¹⁵

U tom je kontekstu, razvijen i Dvostupni okvir oporezivanja multinacionalnih društava (Two-Pillar Solution) kojemu je cilj raspodijeliti prava na oporezivanje među državama članica na način da se dio dobiti multinacionalnih digitalnih društava oporezuje tamo gdje se ostvaruju prihodi te se da uvede minimalna efektivna porezna stopa od 15% za multinacionalna društva.

Unatoč velikim uspjesima, BEPS Inicijativa suočava se sa brojim izazovima u provedbi. Naime, mnogi kritičari ističu kako mnoge države BEPS primjenjuju samo selektivno, dok neke porezne oaze samo formalno sudjeluju u inicijativi jer ne primjenjuju učinkovite mjere.¹¹⁶ Nadalje, razvijene države u kojima su registrirana multinacionalna društva zadržavaju fiskalne prednosti

¹¹⁴ OECD. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing, Pariz, 2013.

¹¹⁵ OECD, Inclusive Framework on BEPS Progress Report, Pariz, 2023.

¹¹⁶ Bogovac, Jasna, Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014.

u odnosu na manje ekonomije. Pitanje digitalne ekonomije dodatno komplicira nastalu situaciju jer se oporezivanje na fizičkoj prisutnosti sve manje primjenjuje, obzirom da se u suvremeno doba posluje globalno i virtualno.

8.2. Direktive EU

Izbjegavanje porezne obveze ima negativni učinak na državni suverenitet u njegovoj fiskalnoj dimenziji te narušava načelo pravednog oporezivanja. Uz nacionalne propise pojedinih država potrebno je posebnu pozornost obratiti i na regulativu Europske unije. Institucije Europske unije su posljednjih desetak godina donijele niz direktiva i mehanizama kojima dodatno pojačavaju transparentnost u oporezivanju, razmjenu poreznih informacija i ograničavanju praksi agresivnog poreznog planiranja.

U nastavku su izložene najvažnije direktive Europske unije koje reguliraju izbjegavanje porezne obveze.

8.2.1. Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 od 12. srpnja 2016. o utvrđivanju pravila protiv prakse izbjegavanja poreza kojima se izravno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta – ATAD 1

Direktiva ATAD 1 je prva sveobuhvatna direktiva Europske unije kojoj je cilj uspostavljanje zajedničkih minimalnih standarda za borbu protiv agresivnog poreznog planiranja i praksi koji utječu na funkcioniranje jedinstvenog tržišta. Direktiva je odgovor na BEPS Inicijativu OECD-a koja će biti izložena kasnije u radu.

ATAD propisuje minimalne standarde koje države članice moraju provesti u odnosu na oporezivanje porezom na dobit i korporativne strukture. Neke od najvažnijih odredbi Direktive:

- pravilo o ograničenju kamata (engl. interest limitation rule)

Članak 4. Direktive postavlja temeljno ograničenje za odbitak kamata i drugih troškova zaduživanja. Naime, prekoračeni troškovi zaduživanja mogu se priznati u poreznom razdoblju u kojem su nastali kao porezni rashod do visine 30% EBITDA, odnosno zarade prije kamata, poreza i amortizacije. EBITDA se izračunava tako da se oporezivoj dobiti dodaju troškovi kamata i amortizacije, dok se prihodi oslobođeni poreza ne uključuju u izračun.

Na taj način se ograničava mogućnost društava da neograničeno snižavaju poreznu osnovicu kroz zaduživanje. Naime, ukoliko njihovi kamatni troškovi premaše propisani limit, višak se neće priznati kao rashod.

Direktiva nadalje propisuje mogućnost državama članicama da uvedu određene iznimke i fleksibilnosti:

- države članice mogu dopustiti da se neovisno od propisanih 30% EBITDA odbija do 3.000.000 eura neto troškova zaduživanja,
- društva koja su samostalni subjekti, odnosno koji nisu dio konsolidirane skupine i nemaju pridružena društva ili stalne poslovne jedinice mogu biti izuzeti, odnosno može im se priznati pravo na potpuni odbitak kamata,
- države članice mogu propisati da se ograničenje o odbitku kamata primjenjuje na cijelu konsolidiranu grupu, a ne na pojedinačno društvo. U nekim slučajevima, društvo unutar grupe može u potpunosti odbiti sve troškove ukoliko je njegov omjer kapitala prema ukupnim sredstvima grupe zadovoljavajući,
- države članice mogu propisati mogućnost prenošenja troškova zaduživanja u iduće porezno razdoblje, a u nekim slučajevima i u prethodno porezno razdoblje,
- države članice mogu propisati i strože standarde ukoliko se na taj način štiti domaća porezna osnovica.¹¹⁷

- Pravila o kontroliranim inozemnim društvima (engl. CFC rules)

Pravila o kontroliranim inozemnim društvima dio su seta mjera kojima se pokušava suzbiti agresivno porezno planiranje, odnosno posebnu praksu premještanja dobiti u jurisdikcije koje se mogu smatrati poreznom oazom.

Odredbe Direktive propisuje da se neoporezivana odnosno minimalno oporezivana dobit društva koje se smatra kontroliranim inozemnim društvom može pripisati matičnom društvu u državi rezidentnosti.

Kontroliranim inozemnim društvom smatra se društvo koje kumulativno ispunjava sljedeće uvjete:

- matično društvo izravno ili neizravno posjeduje više od 50% kapitala ili glasačkih prava, odnosno ima pravo na više od 50% dobiti tog društva;

¹¹⁷ Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 od 12. srpnja 2016. o utvrđivanju pravila protiv prakse izbjegavanja poreza kojima se izravno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta, članak 4.

- dobit društva u inozemstvu oporezovana je po niskoj stopi da stvarno plaćeni porez u inozemstvu ne prelazi određeni prag, odnosno postoji značajna razlika između stvarno plaćenog poreza i poreza koji bi bio naplaćen da je dobit ostvarena u matičnoj državi.

Direktiva državama članicama daje mogućnost implementacije pravila o kontroliranim inozemnim društvima. Države članice mogu izabrati implementaciju pravila na unaprijed definirane kategorije pasivnih prihoda (dividende, kamate, licencije i slično ili primjenjivanje na prihode koji potječu od neautentičnih aranžmana.¹¹⁸

- Opće pravilo o suzbijanju zlouporabe (GAAR)

Opće pravilo o suzbijanju zlouporabe jedan je od ključnih instrumenata u borbi protiv agresivnog poreznog planiranja. Opće pravilo podrazumijeva da su države članice dužne spriječiti porezne prakse koje nisu autentične, nemaju stvarnu ekonomsku svrhu i kojima je jedini cilj stjecanje porezne pogodnosti protivne svrsi poreznog zakonodavstva.¹¹⁹

- Izlazno oporezivanje (engl. exit taxation)

Izlazno oporezivanje sprječava porezne obveznike da izbjegnu porez na nerealizirane kapitalne dobitke premještanjem imovine u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjem. Bez postojanja navedenog pravila, društva bi mogla premještati imovinu u poreznu oazu, prodavati imovinu nakon premještanja te izbjeći plaćanje poreza na dobit koji je nastao dok je imovina bila u prvotnoj državi članici.

Direktiva propisuje situacije u kojima država članica ima pravo oporezivati kapitalne dobitke:

- prijenos imovine iz države sjedišta društva u stalnu poslovnu jedinicu u drugoj državi članici ili trećoj zemlji,
- prijenos imovine iz stalne poslovne jedinice u državu sjedišta društva,
- prijenos porezne rezidentnosti društva u drugu državu, osim ako se ne prenese samo registrirano sjedište bez prijenosa stvarnog poslovnog upravljanja,
- prijenos poslovne aktivnosti stalne poslovne jedinice u drugu državu, čime poslovna jedinica prestaje postojati.¹²⁰

¹¹⁸ Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 od 12. srpnja 2016. o utvrđivanju pravila protiv prakse izbjegavanja poreza kojima se izravno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta, članak 7.

¹¹⁹ Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 od 12. srpnja 2016. o utvrđivanju pravila protiv prakse izbjegavanja poreza kojima se izravno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta, članak 6.

¹²⁰ Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 od 12. srpnja 2016. o utvrđivanju pravila protiv prakse izbjegavanja poreza kojima se izravno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta, članak 5.

- Pravila o hibridnim aranžmanima

Hibridne neusklađenosti predstavljaju oblike porezne neusklađenosti koje nastaju zbog različitog poreznog tretmana u različitim državama članicama, a odnose se na iste aranžmane, subjekte ili financijske instrumente. Razlike u poreznim jurisdikcijama, porezni obveznici najčešće koriste kako bi smanjili poreznu obvezu.

Postoji nekoliko vrsta hibridnih neusklađenosti:

- A) dvostruki odbitak, odnosno trošak se može odbiti u dvije države članice. ATAD priznaje odbitak samo u državi u kojoj trošak nastaje, a druga država članica isti odbija od porezne osnovice
- B) odbitak u jednoj državi članici i neoporezivanje u drugoj državi članici, odnosno porezni obveznik koristi odbitak u državi A, a država B ne oporezuje odgovarajući prihod. ATAD propisuje da država koja omogućuje odbitak mora odbiti trošak, dok će država primateljica prihod uključiti u oporezivanje
- C) hibridne stalne poslovne jedinice, odnosno jedna država članica smatra da poslovna jedinica postoji, dok druga smatra da ne postoji. Prema Direktivi, država rezidentnosti društva mora oporezivati dobit ako se ista ne oporezuje u drugoj državi članici.
- D) hibridni prijenosi, odnosno strukture financiranja u kojima obje države članice smatraju da je primatelj dividende ovlašten na porezne olakšice. ATAD propisuje da jedna od država članica mora uskratiti poreznu pogodnost.

8.2.2. Direktiva Vijeća (EU) 2017/952 od 29. svibnja 2017. o izmjeni Direktive (EU) 2016/1164 u pogledu hibridnih neusklađenosti s trećim zemljama – ATAD II

Direktiva ATAD II predstavlja dopunu Direktive ATAD I protiv izbjegavanja porezne obveze, a donesena je s ciljem proširenja i jačanja pravila o sprječavanju hibridnih neusklađenosti. Naime, Direktiva ATAD I sadržavala je temeljna pravila o hibridnim neusklađenostima te je bila ograničena na situacije unutar područja Europske unije i nije uključivala sve vrste hibridnih struktura. Iz tog razloga je 2017. godine donesena Direktiva ATAD II koja proširuje opseg i mehanizme neutralizacije ishoda hibridnih neusklađenosti.

Direktiva ATAD II primjenjiva je na sve prekogranične aranžmane između država članica Europske unije i trećih zemalja koje su ranijom Direktivom bile izvan dosega europskog zakonodavstva. Uključuje dodatne vrste hibridnih neusklađenosti definirane OECD-ovom BEPS Inicijativom. Neke od najvažnijih su:

- Obrnute hibridne neusklađenosti

Ova vrsta hibridnosti nastaje kada se određeni subjekt (partnership, trust, fond) u jednoj državi smatra transparentnim, dok se u drugoj tretira kao porezni obveznik. Ukoliko zbog toga ne dolazi do oporezivanja, Direktiva ATAD II propisuje da se takav subjekt smatra poreznim obveznikom u državi članici u kojoj je osnovan, u mjeri u kojoj njegov prihod nije oporezovan u drugim jurisdikcijama. Navedeno pravilo ima važnu ulogu u sprječavanju dvostrukog neoporezivanja koje se javlja kroz hibridne neusklađenosti, osobito u kontekstu međunarodnih investicijskih fondova i struktura.¹²¹

- Neusklađenosti u vezi s pripisivanjem prihoda stalnim poslovnim jedinicama

Neusklađenost u vezi sa stalnom poslovnom jedinicom nastaje kada priznavanje statusa poslovne jedinice dolazi od samo jedne države, zbog čega potencijalno dolazi do neoporezivanja. Direktiva ATAD II propisuje da se prihod takve stalne poslovne jedinice uključuje u poreznu osnovicu u matičnoj državi, ukoliko ne postoji priznanje statusa stalne poslovne jedinice od strane države izvora.

- Neusklađenosti koje proizlaze iz različite kvalifikacije financijskih instrumenata

Financijski instrument može se smatrati kapitalom u jednoj državi, a dugom u drugoj državi što može dovesti do dvostrukog odbitka ili odbitka bez uključivanja. Direktiva iz tog razloga propisuje ograničenje odbitka ili obvezu uključivanja prihoda u poreznu osnovicu.

- Neusklađenosti koje proizlaze iz različite kvalifikacije subjekata (hibridni subjekti)

Partnerstva (engl. Partnerships) često imaju dvostruke statuse na način da ih jedna država smatra transparentnima, a druga ne. Direktiva iz tog razloga uvodi pravila kojima se uklanja mogućnost dvostrukog odbitka ili odbitka bez uključivanja, ovisno o tretiranju subjekta.

- Uvozne hibridne neusklađenosti

Uvozne hibridne neusklađenosti nastaju kada porezne pogodnosti nastaju u transakcijama između država članica i trećih država, a iste se prenose u Uniju putem lanca transakcija ili plaćanja. Direktiva propisuje da je država članica dužna odbiti odbitke ili naložiti uključivanje prihoda, ako hibridna neusklađenost nije neutralizirana u drugoj jurisdikciji.

- Hibridni prijenosi

¹²¹ OECD, Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements (Action 2), Pariz, 2015., str. 11–13.

Hibridni prijenosi mogu dovesti do situacije u kojima će se isto pravo na dividende kvalificirati dvaput, odnosno jednom kao prihod, a drugi put kao odbitak poreza. Zbog navedenog, Direktiva uvodi pravila o tome kada se dividende imaju smatrati stečenima radi uklanjanja mogućnosti dvostrukog priznavanja.

- Hibridne neusklađenosti povezane s dvostrukom rezidentnošću

Neusklađenosti povezane s dvostrukom rezidentnošću odnose se na situacije u kojima se isti porezni obveznik smatra rezidentom u dvije države zbog čega može nastati mogućnost dvostrukog odbitka. Direktiva ATAD II propisuje da se takav dvostruki odbitak priznaje samo u jednoj državi članici.

Direktiva ATAD II uvodi dva ključna mehanizma, primarno i sekundarno pravilo. Primarno pravilo propisuje da država u kojoj nastaje odbitak mora odbiti priznavanje istoga ukoliko trošak nije uključen u poreznu osnovicu druge države. Sekundarno pravilo omogućuje državi primatelju prihoda da prihod uključi u poreznu osnovicu ukoliko država u kojoj trošak nastaje nije primijenila primarno pravilo.

Direktiva ATAD II predstavlja sveobuhvatni europski instrument u sprječavanju hibridnih neusklađenosti i agresivnog poreznog planiranja. U odnosu na ATAD I proširena je primjena na globalnu razinu kojim se uvode svi mehanizmi OECD-ovog BEPS akcijskog paketa. Onemogućeno je korištenje razlika u poreznim kvalifikacijama kako bi se ostvarile neopravdane porezne pogodnosti, čime se postiže jačanje porezne pravednosti, transparentnosti i fiskalne suverenosti.¹²²

8.2.3. Automatska razmjena informacija (CRS)

Automatska razmjena informacija (engl. Common Reporting Standard – CRS) jedan je od najznačajnijih instrumenata međunarodne porezne suradnje koji je razvila Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). CRS standard je odgovor na međunarodne skandale poput Panama papers i Paradise papers koji su otkrili veliki obujam skrivenih financijskih sredstava i nedovoljnu međunarodnu razmjenu podataka. Poziva se da jurisdikcije pribave informacije od vlastitih financijskih institucija i razmjenjuju prikupljene porezne informacije s drugim jurisdikcijama na godišnjoj razini. Naime, prije uspostave CRS-a, međunarodna razmjena podataka odvijala se isključivo na zahtjev što je značilo da je država trebala imati

¹²² Direktiva Vijeća (EU) 2017/952 od 29. svibnja 2017. o izmjeni Direktive (EU) 2016/1164 u pogledu hibridnih neusklađenosti s trećim zemljama

sumnju ili drugi konkretan razlog da bi zatražile podatke. Takav sustav bio je neučinkovit, spor i najčešće bez rezultata jer su pojedine države odbijale dostavljati podatke, pozivajući se na bankarsku tajnu. Automatska razmjena informacija se danas široko primjenjuje u cijelom svijetu i omogućuje jurisdikcijama pravovremenu i sustavnu razmjenu podataka kojima se potiče porezna usklađenost i međunarodna suradnja.¹²³

CRS se temelji na obvezi financijskih institucija da identificiraju stvarne vlasnike računa i o tome automatski dostavljaju podatke nacionalnim poreznim tijelima. Podaci koje CRS obuhvaća su:

- Identifikacijske informacije, odnosno podaci o vlasniku računa poput imena i prezimena, adresa, država rezidentnosti
- Informacije o računu, odnosno podaci koji su ključni za identifikaciju računa i financijske institucije u kojoj se račun nalazi
- Financijske informacije, odnosno podaci o aktivnostima koja se odvijaju putem računa te stanje računa.¹²⁴

Automatska razmjena informacija odvija se putem sporazuma nadležnih tijela (engl. Competent Authority Agreement, CAA ili Multilateral Competent Authority Agreement, MCAA) koji predstavljaju međunarodni zakonodavni okvir za razmjenu poreznih podataka između različitih jurisdikcija.

U okviru Europske unije, CRS standardi preneseni su i obvezujuće regulirani putem Direktive o administrativnoj suradnji (DAC2) putem kojeg se ujednačio standard automatske razmjene podataka među državama članica. Razvojem CRS-a se poticao i razvoj drugih registara poput registra stvarnih vlasnika (engl. Ultimate Beneficial Owner, UBO) kojim se dodatno pojačava transparentnost država.

U Republici Hrvatskoj, CRS sustav uređen je kroz Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza.¹²⁵ Hrvatska aktivno sudjeluje od 2017. godine u automatskoj razmjeni informacija nakon potpisivanja sporazuma nadležnih tijela o automatskoj razmjeni informacija o financijskim računima (engl. Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information - CAA). Ministarstvo financija, Porezna uprava središnje je

¹²³ OECD, Consolidated Text of the Common Reporting Standard (2025): Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters, 2025.

¹²⁴ OECD, Consolidated Text of the Common Reporting Standard (2025): Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters, 2025., str 99.

¹²⁵ Zakon o administrativnoj suradnji, Narodne novine, broj 115/16, 98/19, 155/23

tijelo koje elektroničkim putem prenosi informacije o računima nerezidenata prema standardiziranom OECD formatu.

U sustavu automatske razmjene informacija danas sudjeluje više od 120 država i jurisdikcija diljem svijeta. Države potpisnice CRS-a obvezale su se automatski razmjenjivati podatke o računima nerezidenata što će potencijalno smanjiti mogućnosti skrivanja imovine i prihoda korištenjem offshore računa u poreznim oazama.¹²⁶

OECD-ova izvješća pokazuju da su putem automatske razmjene podataka, u periodu od 2018. do 2023. godine, države članice Europske unije razmijenile podatke o oko 127 milijuna računa. Te informacije sadržavale su financijske informacije ukupne vrijednosti od oko 8.473 milijarde eura te su dovele do poreznih prijava u vrijednosti od oko 680 milijuna eura u 2022. godini.¹²⁷

Iako je CRS sustav uvelike pomogao smanjiti izbjegavanje porezne obveze, još uvijek postoje nekooperativne jurisdikcije koje odbijaju sudjelovati u razmjeni podataka, dok izazovi poput zaštite osobnih podataka i kibernetičke sigurnosti predstavljaju trajne prepreke za razmjenu podataka.

8.2.4. Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ – DAC

DAC definira poreznu suradnju i razmjenu poreznih informacija među poreznim tijelima država članica. Cilj je pojačati transparentnost i mogućnost praćenja dohotka, dobiti, imovina i transakcija poreznih obveznika kao bi se smanjila mogućnost izbjegavanja porezne obveze i utaje poreza.

Direktiva prepoznaje nekoliko vrsta razmjene poreznih informacija:

1. Razmjena informacija na zahtjev podrazumijeva pravo države da zatraže porezne informacije od poreznih tijela druge države ukoliko sumnjaju u povredu poreznih obveza

¹²⁶ OECD, Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes – Annual Report 2023, Pariz, 2023.

¹²⁷ Europska Komisija, DAC2, Direktiva o administrativnoj suradnji (automatska razmjena informacija o financijskim računima) https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/tax-transparency-cooperation/administrative-co-operation-and-mutual-assistance/directive-administrative-cooperation-dac/dac2_en, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

2. Spontana razmjena informacija odnosi se na situaciju da su porezna tijela jedne države dužna podijeliti porezne informacije s drugom državom ukoliko smatraju da će im te informacije biti relevantne
3. Automatska razmjena informacija uvedena je proširenjem prvobitne Direktive kojima se uključuje razmjena specifičnih kategorija podataka. Automatska razmjena informacija znači sustavno dostavljanje unaprijed definiranih informacija drugoj državi članici, bez prethodnog zahtjeva, u unaprijed određenim redovitim vremenskim razmacima. Informacije koje se razmjenjuju se odnose na podatke iz poreznih evidencija države članice koja dostavlja informacije, a koji su dostupni u skladu s propisanim postupcima prikupljanja i obrade podataka u toj državi članici.¹²⁸
4. Neki od njih su podaci o bankovnim računima, приходima, dividendama i poreznim odlukama čime se smanjuje mogućnost skrivanja kapitala i prihoda.

Sve porezne informacije dobivene razmjenom moraju se koristiti isključivo u porezne svrhe uz jamstvo privatnosti i povjerljivosti.

Daljnjim izmjenama Direktive 2011/16/EU (DAC) postupno je proširen opseg automatske razmjene informacija kroz više izmjena poznatih kao DAC2 do DAC6. Tako je DAC2 uvela automatsku razmjenu informacija o financijskim računima, DAC3 razmjenu poreznih mišljenja i unaprijed dogovorenih poreznih mišljenja (engl. tax rulings), dok je DAC4 uvela izvještavanje po državama (Country-by-Country Reporting). DAC6 propisuje obvezu prijave prekograničnih aranžmana koji mogu upućivati na agresivno porezno planiranje, čime se omogućuje pravovremeni nadzor prije ostvarivanja porezne koristi. Primjena Direktive vrlo je važna u suzbijanju izbjegavanja porezne obveze i agresivnog poreznog planiranja jer se omogućava sustavno praćenje dohotka, dobiti i imovine u međunarodnim transakcijama. Smanjuje se mogućnost postojanja skrivenih offshore struktura, tajnih bankovnih računa i ilegalnih prijenosa kapitala. Također, jača se međunarodna porezna suradnja, povjerenje u porezna tijela te se osigurava porast poreznih prihoda i zaštita fiskalnog suvereniteta.¹²⁹

¹²⁸ Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ – DAC, članak 3.

¹²⁹ Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ – DAC

8.2.5. Direktiva Vijeća (EU) 2022/2523 od 14. prosinca 2022. o osiguravanju globalne minimalne razine oporezivanja za skupine multinacionalnih poduzeća i velike domaće skupine u Uniji

Direktiva predstavlja važan korak u implementaciji međunarodnog sporazuma postignutog u okviru OECD-ovog drugog stupa (Pillar Two). Cilj ove Direktive je osigurati da multinacionalne poslovne grupe i velike domaće grupe s konsolidiranim prihodima većim od 750 milijuna eura, neovisno o mjestu poslovanja, podliježu efektivnoj poreznoj stopi od 15%. Na taj način pokušava se ograničiti globalno natjecanje država u snižavanju poreznih stopa („race to the bottom“) te smanjiti mogućnost premještanja dobiti u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjem.

Pravilo o uključivanju dobiti (engl. Income Inclusion Rule - IIR) je primarno pravilo GloBe sustava kojim se propisuje da krajnje matično društvo mora obračunati i uplatiti dopunski porez za sve entitete u jurisdikcijama kojima je efektivna porezna stopa manja od propisanih 15%

Primjer: podružnica u određenoj državi X plaća porez po efektivnoj stopi od 5%. Pravilo podrazumijeva obvezu „doplate“ poreza do 15% u državi rezidentnosti krajnjeg matičnog društva. Na taj način se smanjuje poticanje premještanja dobiti u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjem.

Pravilo o prenisko oporezivanoj dobiti (engl. Undertaxed Payment rule - UTPR) djeluje kao rezervni mehanizam koji se primjenjuje u situacijama kada IIR ne može biti primijenjen. Razlozi neprimjenjivanja pravila o uključivanju dobiti mogu biti situacije u kojima krajnje matično društvo ima rezidentnost u državi koje nije uvela navedeno načelo ili se radi o grupi koja je strukturirana na način da plaćanje dopuskog poreza nije moguće u državi rezidentnosti krajnjeg matičnog društva..

U tom slučaju, države članice u kojima posluju subjekti grupe, imaju pravo dodijeliti obvezu dopuskog poreza proporcionalno njihovoj prisutnosti u grupi.

Direktiva zahtijeva da sve države članice implementiraju pravila o uključivanju dobiti i pravila o prenisko oporezivoj dobiti u svoje nacionalno zakonodavstvo, osiguraju administrativne kapacitete u poreznim tijelima, razvijaju sustave izvještavanja i razmjene poreznih podataka te općenito prilagode porezne propise sukladno GloBE pravilima.

Direktiva Vijeća (EU) 2022/2523 važan je iskorak u jačanju porezne pravednosti jer se uvođenjem efektivne porezne stope od 15% smanjuje mogućnost agresivnog poreznog

planiranja i premještanja dobiti u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjem. Na taj način se jača fiskalna komponenta državnog suvereniteta država članica te se stabiliziraju porezni prihodi. Provedba ove Direktive iziskuje velike administrativne prilagodbe država članica, no njezina potpuna implementacija povećati će transparentnost i smanjiti porezne neusklađenosti među državama članicama.

8.3. Crne liste i međunarodni pritisci

Međunarodna zajednica razvila je mehanizme poznate pod nazivom „crne liste“ kako bi se uspješnije borili protiv izbjegavanja porezne obveze i poslovanja u poreznim oazama. Crne liste su zapravo popisi država i teritorija koji ne surađuju u području razmjene poreznih informacija, transparentnosti i učinkovitog suzbijanja štetnih praksi. Cilj ovakvih popisa nije kažnjavanje jurisdikcija, već poticaj na međunarodnu poreznu suradnju i usklađivanjem s međunarodnom zajednicom.

Crne liste sastavljaju brojne međunarodne institucije, a neke od poznatijih su:

- EU popis nekooperativnih jurisdikcija u porezne svrhe

Europska unija na svoj popis uvrštava jurisdikcije koje ne ispunjavaju kriterije dobrog poreznog upravljanja, međunarodne suradnje i transparentnosti. Kriteriji za uvrštavanje u listu su objektivni kriteriji Vijeća Europske unije, a ista se ažurira dva puta godišnje. Jurisdikcije koje se nađu na navedenom popisu suočavaju se sa financijskim sankcijama, ograničenim pristupom fondovima EU te strožim pravilima u pogledu korporativnog oporezivanja. Preventivna funkcija EU popisa nekooperativnih jurisdikcija ogleda se u tome da potiče države da unaprjeđuju svoje standarde i surađuju u međunarodnim okvirima poput BEPS-a i CRS-a. Zahvaljujući preventivnoj funkciji, neke države poput Bahama i Barbadosa su provele zakonske reforme i uvele razmjenu informacija.

Trenutno se na popisu nalazi 11 jurisdikcija koje se smatraju nekooperativna u porezne svrhe uz dodatnih 8 jurisdikcija koje su preuzele obveze poboljšanja svojih okvira poreznog upravljanja.¹³⁰

¹³⁰ Europska komisija / Vijeće Europske unije, Ažuriranje EU liste ne-kooperativnih jurisdikcija za porezne svrhe, 18. veljače 2025.

ANEKS I	ANEKS II
Američka Samoa	Antigva i Barbuda
Angvila	Belize
Fidži	Britanski Djevičanski otoci
Guam	Burnej Darussalam
Palau	Esvatini
Panama	Sejšeli
Ruska Federacija	Turska
Samoa	Vijetnam
Trinidad i Tobago	
Američki Djevičanski otoci	
Vanuatu	

Tablica 3: popis nekooperativnih jurisdikcija

Izvor: tablicu izradila autorica prema podacima European Commission, Update of the EU List of Non-Cooperative Jurisdictions for Tax Purposes, dostupno na: https://taxation-customs.ec.europa.eu/news/update-eu-list-non-cooperative-jurisdictions-tax-purposes-2025-02-18_en, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Jurisdikcije navedene u Anexu I predstavljaju tzv. „crnu listu” nekooperativnih poreznih jurisdikcija, odnosno države i teritorije koje ne ispunjavaju kriterije porezne transparentnosti, pravednog oporezivanja i međunarodne suradnje te nisu preuzele obvezu usklađivanja s međunarodnim standardima poreznog upravljanja. Nasuprot tome, jurisdikcije iz Anexa II („sive liste”) označavaju one koje trenutno ne ispunjavaju sve propisane kriterije, ali su se obvezale provesti reforme i uskladiti svoje porezne sustave s pravilima Europske unije u zadanom roku. Ova podjela ima preventivnu funkciju jer potiče jurisdikcije iz Anexa II na reforme kako bi izbjegle premještanje u Anex I.

- OECD-ov globalni forum o transparentnosti i razmjeni informacija u porezne svrhe

Globalni forum okuplja 172 jurisdikcije diljem svijeta koje su posvećene poboljšanju transparentnosti i razmjeni informacija u porezne svrhe. Jurisdikcije, članice foruma ravnopravno sudjeluju u postavljanju prioriteta te osmišljavanju i provedbi plana rada. Međusobno ocjenjuju učinkovitost provedbe međunarodnih standarda o transparentnosti i razmjeni informacija u porezne svrhe. Prilikom ocjene kriterija, jurisdikcije prolaze kroz periodične međusobne procjene u kojima se procjenjuje kako primjenjuju CRS sustav i učinkovitost razmjene informacija. OECD također, objavljuje i popise jurisdikcija s neadekvatnim standardima koji služi kao temelj za međunarodne mjere kao što su ograničavanje pristupa globalnim tržištima kapitala i financijskim sustavima.¹³¹

- Izvješća Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke kojim upozoravaju na fiskalne učinke poreznih oaza

MMF i Svjetska banka primarno su usmjereni na makroekonomske stabilnosti i razvojne politike, no posljednjih godina veliku pozornost posvećuju i problemu poreznih oaza. U svojim izvješćima sve češće upozoravaju na ugrožavanje fiskalnih sustava diljem svijeta putem ilegalnih aktivnosti poput korupcije, krijumčarenja, ali i izbjegavanja porezne evazije. Na taj način smanjuju se prihodi država što može negativno utjecati na domaće porezne prihode, narušiti poreznu konkurenciju i smanjiti dostupni kapital za razvoj država. Međunarodni monetarni fond tvrdi da se čak 7 000 milijardi dolara, odnosno oko 8% globalnog BDP-a skriva u offshore zonama te da bi se poboljšanjem napora za prikupljanje tog novca, moglo donijeti čak 1 000 milijardi dolara prihoda.¹³²

- FATF (Financial Action Task Force) vodi listu država s povećanim rizikom od pranja novca i financiranja terorizma

FATF-a je primarno usmjerena ka borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma te redovito ažurira popise „high-risk“ i „jurisdictions under increased monitoring/grey list“ koji sadrže popis jurisdikcija s ozbiljni nedostacima u sprječavanju financijskih zlouporaba.¹³³

¹³¹ OECD, Global Forum on Tax Transparency – About Us, 2025., dostupno na: <https://www.oecd.org/en/networks/global-forum-tax-transparency/who-we-are/about.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹³² Family Wealth Report, “IMF Slams Low-Tax, Offshore Centres”, 2025., dostupno na: https://www.familywealthreport.com/article.php/IMF-Slams-Low_dash_Tax%2C-Offshore-Centres, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹³³ FATF, High-Risk Jurisdictions Subject to a Call for Action, Pariz, 2023.

FATF preispituje jurisdikcije na temelju prijetnji, ranjivosti ili određenih rizika koji proizlaze iz jurisdikcije. Konkretno, preispitivanje će se provesti u sljedećim slučajevima:

- Jurisdikcija ne sudjeluje u regionalnom tijelu sličnom FATF-u ili ne dopušta pravovremeno objavljivanje rezultata međusobne evaluacije
- Jurisdikciju nominira član FATF-a ili FSRB, odnosno regionalnog tijela koje je usklađeno s FATF standardima i djeluje na razini određenih geografskih područja. Nominacija se temelji na specifičnim rizicima ili prijetnjama pranja novca, financiranja terorizma ili financiranja širenja oružja koji su došli do pozornosti delegacija
- Jurisdikcija je postigla slabe rezultate u međusobnom ocjenjivanju, posebno:
 - ima 20 ili više ocjena neusklađenosti (NC) ili djelomične usklađenosti (PC) za tehničku usklađenost; ili
 - ocjenjen je kao NC/PC na temelju 3 ili više sljedećih preporuka: 3, 5, 6, 10, 11 i 20; ili
 - ima nisku ili umjerenu razinu učinkovitosti za 9 ili više od 11 neposrednih ishoda, s najmanje dva niska ishoda; ili
 - ima nisku razinu učinkovitosti za 6 ili više od 11 neposrednih ishoda.¹³⁴

Kako bi se jurisdikcija uklonila iz FATF-inog nadzora, mora riješiti sve ili gotovo sve komponente svog akcijskog plana. Nakon što FATF utvrdi da je jurisdikcija to učinila, organizirat će posjet na licu mjesta kako bi potvrdio da je provedba potrebnih pravnih, regulatornih i/ili operativnih reformi u tijeku te da postoji potrebna politička predanost i institucionalni kapacitet za održavanje provedbe. Ukoliko se tijekom posjeta jurisdikciji utvrdi da provodi sve odgovarajuće mjere, na idućoj plenarnoj sjednici odlučuje se o uklanjanju jurisdikcije iz javne identifikacije.¹³⁵

Postojanje crnih lista međunarodnih institucija doveo je do velikih napredaka u međunarodnoj suradnji za suzbijanje izbjegavanja poreznih obveza, no susreće se s izazovima selektivne primjene. Također, postojanje političkih i ekonomskih interesa imaju utjecaj na odluku o uvrštavanju pojedine jurisdikcije. Potrebno je postaviti globalno usklađene kriterije i nadzorna tijela kako bi se umanjila mogućnost subjektivne procjene prilikom uvrštavanja jurisdikcija na pojedini popis te kako bi se generalno povećala legitimnost međunarodnih standarda.

¹³⁴ FATF, High-risk and other monitored jurisdictions, dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹³⁵ FATF, High-Risk and Other Monitored Jurisdictions, dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Republika Hrvatska je kao članica Europske unije obvezna provoditi mjere fiskalne zaštite prema jurisdikcijama uvrštenima na crne liste te primjenjuje sustav pojačanog nadzora nad prekograničnim transakcijama i offshore ulaganjima. Aktivno sudjeluje u radu OECD-a i EU u izradi i ažuriranju crnih lista. Također, Ministarstvo financija i Porezna uprava koristi CRS sustav i BEPS, te međunarodne baze podataka OECD-a za identifikaciju subjekata koji su rizični. Koordinacija Hrvatske uvelike omogućuje učinkovito praćenje kapitalnih tokova i jača integritet nacionalnog poreznog sustava čime smanjuje mogućnost agresivnog poreznog planiranja i pojavu porezne evazije.¹³⁶

8.4. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja

Jedan od ključnih instrumenata međunarodne porezne suradnje su ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, tzv. porezni ugovori (eng. Double Taxation Avoidance Agreements – DTAAs). Njima se sprječava dvostruko oporezivanje i suzbijanje izbjegavanja porezne obveze u prekograničnim transakcijama. Porezni ugovori uspostavljaju ravnotežu između prava države na oporezivanje i zaštite poreznog obveznika od prekomjernog oporezivanja. Naime, rastom globalne ekonomije, kretanjem kapitala i mobilnosti radne snage može doći do dvostrukog oporezivanja poreznog obveznika u dvije različite jurisdikcije. Stoga su porezni ugovori nužni alat kojim se sprječava dvostruko oporezivanje.

8.4.1. Modeli ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja

Većina država svijeta temelje porezne ugovore na jednom od dva modela:

1. OECD-ov model ugovora (engl. OECD Model Tax Convention on Income and on Capital) naglašava oporezivanje prema državi rezidentnosti poreznog obveznika. Ovaj model ugovora danas čini mrežu od oko 3000 poreznih ugovora diljem svijeta, a najčešće se koristi među razvijenim državama;¹³⁷
2. UN-ov model ugovora (engl. UN Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries) predviđa pravo oporezivanja u državi izvora prihoda naspram prava na oporezivanja u državi rezidentnosti. Navedeno se dugo

¹³⁶ Porezna uprava Republike Hrvatske, Zajednički standard izvješćivanja (CRS/DAC2), 2025., dostupno na: <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/zajednicki-standard-izvjescivanja-crs-dac2/4728>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹³⁷ OECD, Tax treaties, dostupno na: <https://www.oecd.org/en/topics/tax-treaties.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

smatralo pitanjem od posebnog značaja za države u razvoju, stoga se najčešće primjenjuje između država u razvoju i razvijenih država.¹³⁸

Navedeni ugovori određuju raspodjelu prava oporezivanja između država ugovornica, odnosno utvrđuju koja država ima pravo oporezivati pojedine vrste dohotka i dobiti te na koji se način rješavaju slučajevi mogućeg dvostrukog oporezivanja. Primjenjuju se na različite vrste dohotka i dobiti, a njihov je osnovni cilj sprječavanje dvostrukog oporezivanja te poticanje međunarodne porezne suradnje i transparentnosti.

8.4.2. Mehanizmi sprječavanja dvostrukog oporezivanja

Dvostruko oporezivanje nastaje kada dvije različite države, država rezidentnosti i država izvora polažu pravo na oporezivanje istog prihoda. Navedeno se rješava primjenom jednog od sljedećih mehanizama:

- Metoda uračunavanja (engl. credit method)

Metoda uračunavanja poreza je jedan od načina izbjegavanja dvostrukog oporezivanja, kada država rezidentnosti poreznog obveznika obračunava visinu porezne obveze na ukupni svjetski dohodak (dohodak ostvaren u tuzemstvu i inozemstvu). Prilikom izračuna porezne obveze, uzima u obzir, na temelju vjerodostojne isprave iz inozemstva, iznos plaćenog poreza u inozemstvu. Tako plaćeni porez država rezidentnosti oduzima od porezne obveze.

- Metoda izuzimanja (engl. exemption method)

Primjenom metode izuzimanja, dohodak primljen u inozemstvu bit će izuzet od oporezivanja u državi rezidentnosti obzirom da je isti oporezovan u zemlji izvora. Navedena metoda rjeđe se primjenjuje od metode uračunavanja.¹³⁹

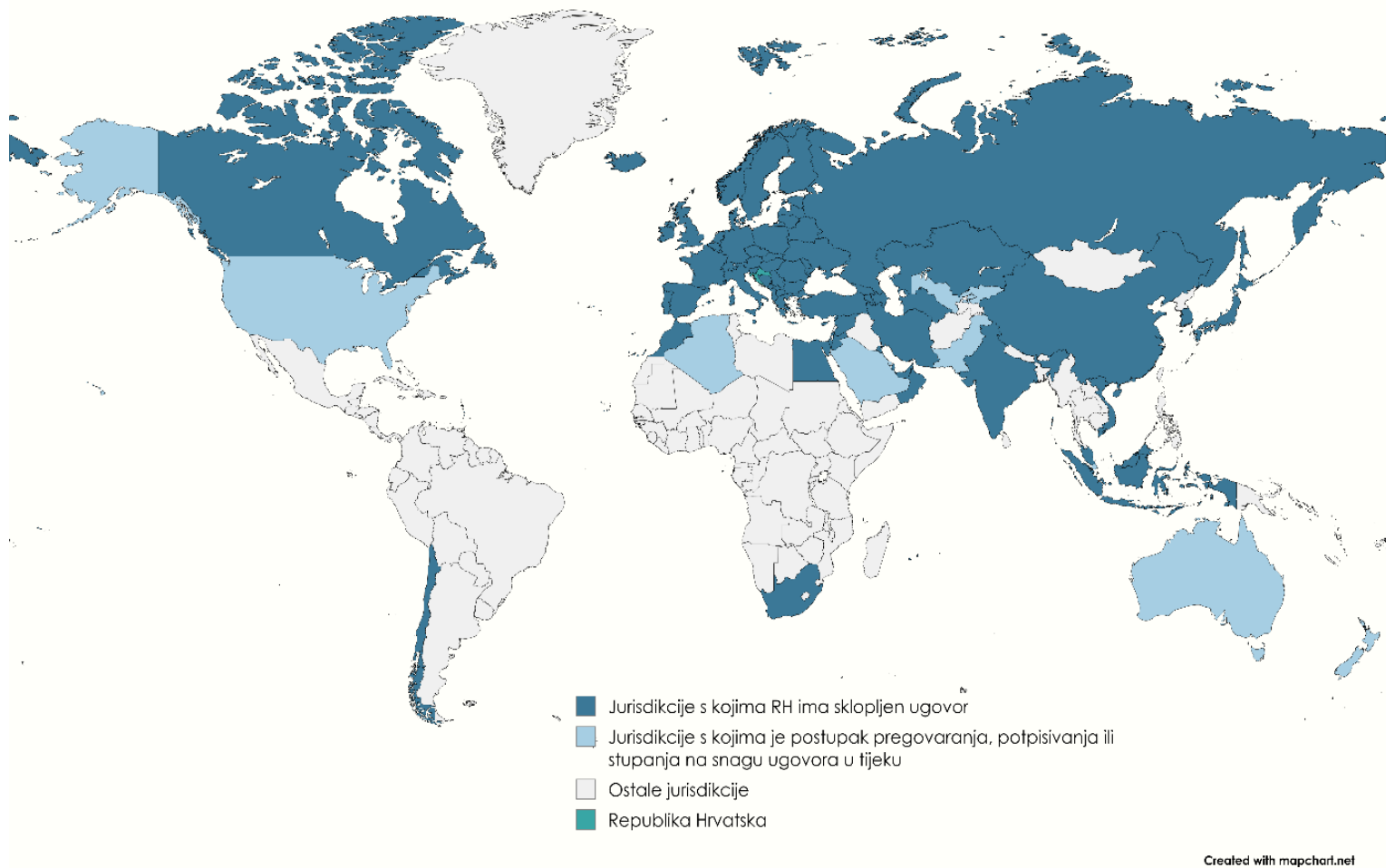
Republika Hrvatska ima 72 sklopljena ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja s državama diljem svijeta.¹⁴⁰ Takvim ugovorima se određuje podjela prava na oporezivanje između država ugovornica, propisuju se pravila za utvrđivanje porezne rezidentnosti, omogućavaju razne porezne olakšice pri oporezivanju te potiču strana ulaganja. Na taj se način

¹³⁸ United Nations, United Nations Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries, New York, 2021 str iii.

¹³⁹ RKR, Metode izbjegavanja dvostrukog oporezivanja, dostupno na: <https://rkr.hr/2025/05/14/metode-izbjegavanja-dvostrukog-oporezivanja>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹⁴⁰ Porezna uprava, Dvostruko oporezivanje, dostupno na: <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/dvostruko-oporezivanje/3997>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

otvara mogućnost međunarodne razmjene dobara i usluga te potiče borba protiv izbjegavanja porezne obveze.¹⁴¹

Slika 2: Karta svijeta s prikazom hrvatske mreže ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja

Izvor: Ministarstvo financija, Porezna uprava, Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, dostupno na: <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/ugovori-o-izbjegavanju-dvostrukog-oporezivanja/7559>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Sklapanje poreznih ugovora kao temeljni cilj ima smanjenje dvostrukog oporezivanja, a istovremeno potiče međunarodna ulaganja, jača povjerenje u porezne sustave diljem svijeta te smanjuju eventualne prepreke u prekograničnom poslovanju.

¹⁴¹ Porezna uprava, Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, dostupno na: <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/ugovori-o-izbjegavanju-dvostrukog-oporezivanja/7559>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Iako su bilateralni porezni ugovori oduvijek služili za sprječavanje štetnog dvostrukog oporezivanja, opsežna mreža ugovora diljem svijeta dovela je do zlouporaba. Stjecanje poreznih pogodnosti temeljem poreznih ugovora (engl. treaty shopping) naziv je za pokušaje neizravnog pristupa pogodnostima poreznog ugovora sklopljenog između dvije jurisdikcije od strane osobe, odnosno društva koja nije rezident niti jedna od jurisdikcija. Navedeno se ostvaruje putem složenih vlasničkih struktura i aranžmana.

Zlouporaba poreznih ugovora jedan od najvažnijih izvora zabrinutosti jer se pogodnosti dogovorene među državama ugovornicama neopravdano primjenjuje na porezne obveznike iz trećih država te prihod potencijalno može u potpunosti izbjeći oporezivanje ili biti podložan neadekvatnom oporezivanju.

BEPS Inicijativa u Akciji 6 fokusira se na sprječavanje zlouporabe poreznih ugovora propisivanjem minimalnih standarda koje porezni ugovori moraju sadržavati:

- Izričita izjava država ugovornica o namjeri izbjegavanja dvostrukog oporezivanja bez otvaranja mogućnosti za neoporezivanje odnosno smanjivanje ili izbjegavanja porezne obveze;
- Jednu od tri vrste posebnih pravila:
 1. test osnovne svrhe (engl. Principal Purpose Test - PPT), odnosno opći test prema kojemu se pogodnosti iz poreznog ugovora ne primjenjuju ukoliko se utvrdi da je glavni cilj aranžmana ostvarivanje poreznih pogodnosti;
 2. test osnovne svrhe se primjenjuje u kombinaciji s pravilom o ograničenju povlastica (engl. Limitation on Benefits - LOB) prema kojemu se ograničavaju prava na porezne pogodnosti poreznih obveznicima koji ispunjavaju određene kriterije;
 3. pravilo o ograničenju povlastica uz dodatne mehanizme prema kojemu se obuhvaćaju i strukture poput conduit aranžmane (ranije pojašnjene u Poglavlju Porezne oaze).¹⁴²

U doba globalizacije porezni ugovori postaju glavni alat za postizanje gospodarske stabilnosti, međunarodne suradnje i fiskalne transparentnosti. Omogućavaju učinkovitu i dinamičnu borbu protiv dvostrukog oporezivanja, a potiču međunarodna ulaganja i smanjuju poreznu evaziju. Kako bi se postiglo pošteno i ravnopravno oporezivanje potrebno je konstantno nadograđivati porezne ugovore i antizlouporabne mjere kako bi se spriječile nepoštene porezne prakse.

¹⁴² OECD, Preventing tax treaty abuse, dostupno na: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/preventing-tax-treaty-abuse.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

9. Primjeri iz prakse – Multinacionalne korporacije i izbjegavanje porezne obveze

9.1. Google

Google je društvo koje je globalni tehnološki div, a jedan je od najpoznatijih i najčešće analiziranih slučajeva izbjegavanja porezne obveze. Koristeći sofisticirane financijske i pravne strukture, godinama je uspijevaao značajno smanjivati iznos svoje porezne obveze. Ovaj slučaj najčešće se spominje kao agresivno porezno planiranje, koje je u granicama zakonitosti, ali se kosi s temeljnim načelima porezne pravednosti i fiskalne transparentnosti.

Poznata strategija koju je Google koristio za preusmjeravanje dobiti naziva se „Double Irish with Dutch Sandwich“. Na taj je način društvo plaćalo efektivnu poreznu stopu u dvostruko nižem iznosu od stopa koje su bile propisane u jurisdikcijama u kojima se ostvarivala stvarna ekonomska korist. Metode Double Irish i Dutch Sandwich postale su simboli za složene aranžmane multinacionalnih društava kojima se izbjegava porezna obveza.¹⁴³

Kao što je ranije navedeno, Google je kao tehnološki div poslovao putem podružnica osnovanih diljem svijeta, posebice u Irskoj, Nizozemskoj i Bermudi. Glavni mehanizam izbjegavanja porezne obveze je bilo premještanje intelektualnog vlasništva (patenata, algoritama i brenda) u jurisdikcije s niskim poreznim opterećenjem.

9.1.1. Pojašnjenje mehanizma „Double Irish“ i „Dutch Sandwich“

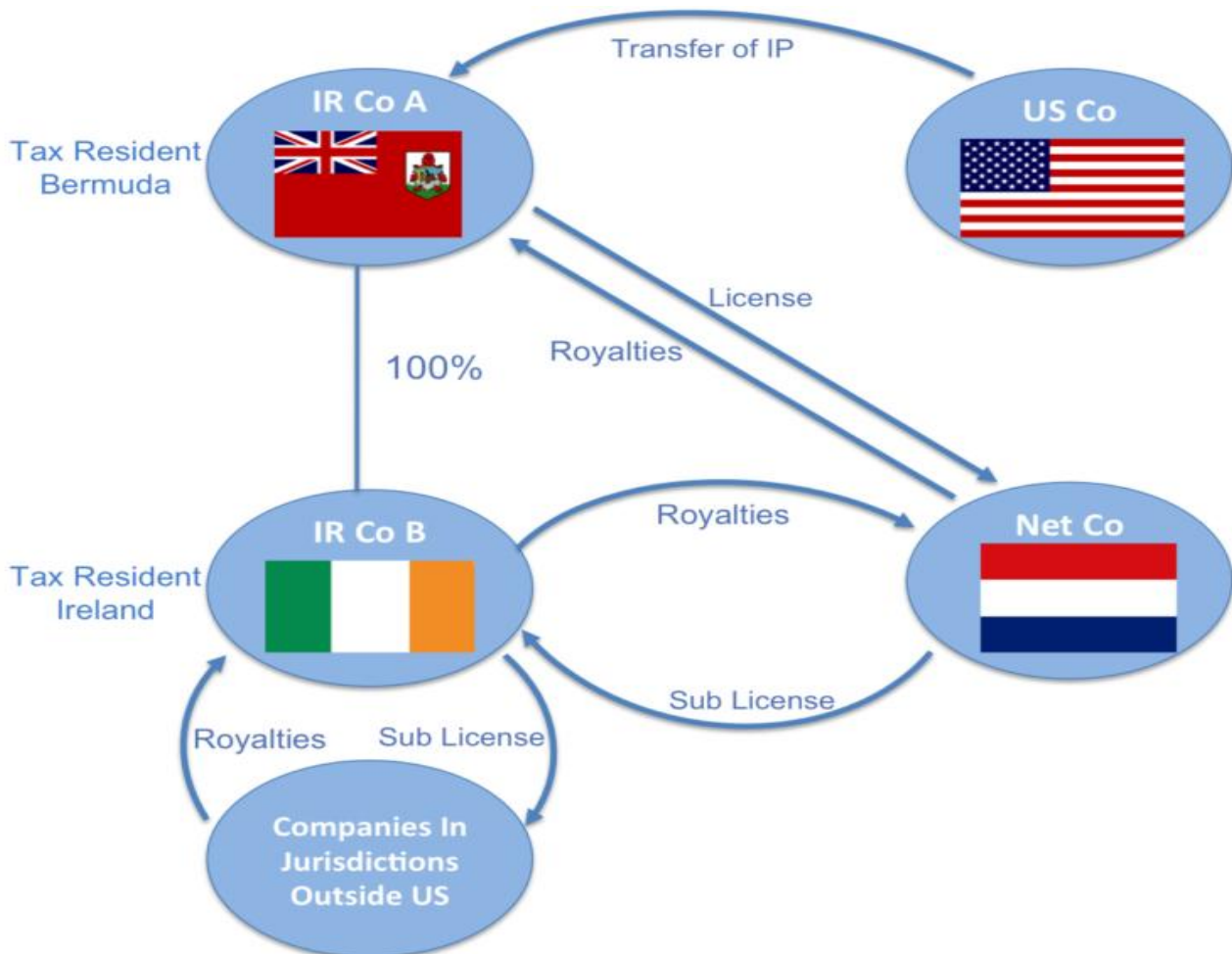
Google je osnovao podružnice dvije podružnice u Irskoj i jednu u Nizozemskoj. Podružnica Google Ireland Ltd prikupljala je većinu prihoda od oglašavanja u Europi, na Bliskom istoku i Africi, a koje prihode je potom prosljeđivala nizozemskoj podružnici Google Netherlands Holding BV. Nizozemska podružnica je potom prihode prenosila na podružnicu Google Ireland Holdings Unlimited koja je imala pravo licencirati intelektualno vlasništvo Googlea izvan Sjedinjenih Američkih Država. Posljednja u nizu podružnica osnovana je na Bermudama, jurisdikciji koja nema propisanu poreznu stopu za oporezivanje dobiti.

Irske podružnice služile su za preusmjeravanje dobiti kroz licencne naknade, a na koji način se veliki dio prihoda prenosio izvan Europske unije u porezne oaze, dok je nizozemska podružnica

¹⁴³ The Irish Times, ‘Double Irish’ and ‘Dutch Sandwich’ saved Google \$3.7bn in tax in 2016, dostupno na: <https://www.irishtimes.com/business/economy/double-irish-and-dutch-sandwich-saved-google-3-7bn-in-tax-in-2016-1.3343205>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

služila kao prolazna točka kako bi se iskoristilo izuzeće od oporezivanja transakcija između država članica Europske unije.

Prema istraživanjima, Google je na taj način prebacio između 19,9 i 22 milijarde dolara putem nizozemske podružnice u podružnicu na Bermude. Koristeći mogućnosti porezne arbitraže i razlike u poreznim jurisdikcijama, Google je godinama uživao efektivnu poreznu stopu u minimalnim iznosima na dobit ostvarenu izvan SAD-a, što je oko četvrtine prosječne porezne stope na inozemnim tržištima.¹⁴⁴

Slika 3: Shema izbjegavanja porezne obveze od strane društva Google

Izvor: Wccfttech, Google to Abandon 'Double Irish, Dutch Sandwich' Tax Scheme, dostupno na: <https://wccfttech.com/google-to-abandon-double-irish-dutch-sandwich-tax-scheme/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹⁴⁴ Tax aram, Convolutated Tax Planning Anatomy of Google, Apple, Amazon & The Global Miminum Tax Rate!!!, dostupno na: <https://www.taxaaram.com/articles/convoluted-tax-planning-anatomy-of-google-apple-amazon-the-global-minimum-tax-rate>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Googleov slučaj izbjegavanja porezne obveze izazvao je međunarodne rasprave o postojanju etičnog ponašanja i zakonitosti poslovanja multinacionalnih društava. Poslovanje putem podružnica u potpunosti je u skladu sa poreznim propisima Irske i Europske unije, no njihov cilj je isključivo bilo smanjivanje i izbjegavanje porezne obveze. Multinacionalna društva ostvaruju milijarde dolara prihoda na godišnjoj razini stoga bi samim time trebali imati i moralnu obvezu doprinosa javnim financijama.

Izbjegavanje porezne obveze od strane Google, izazvao je veliki pritisak od strane javnosti i međunarodnih institucija, stoga je glasnogovornik Googlea najavio prestanak korištenja sheme licenciranja intelektualnog vlasništva koji im je omogućavao odgodu plaćanja poreza u SAD-u.¹⁴⁵

Iako je Europska komisija provodila istragu i ispitala porezne mehanizme izbjegavanja porezne obveze od strane Googlea, nikad nije donesena formalna odluka o povredi kao u slučaju Apple.¹⁴⁶

9.2.Apple

Slučaj Apple jedan je od kontroverznijih primjera izbjegavanja porezne obveze. Naime, kao i Google, radi se o društvu koje je tehnološki div koji je godinama koristio agresivne porezne strategije kako bi maksimalno smanjio poreznu obvezu u Sjedinjenim Američkim Državama. Mehanizmi izbjegavanja porezne obveze rezultirali su tzv. dobit bez državljanstva, odnosno dobiti koja se nalazila izvan svake sfere oporezivanja.¹⁴⁷

Društvo Apple je godinama koristio irski porezni režim kao središte europskog poslovanja. Naime, osnovao je povezana društva Apple Sales International (ASI) i Apple Operations Europe (AOE) registrirana u Irskoj koja su omogućavala preusmjeravanje dobiti unutar grupacije. Riječ je o društvima „sjedištima” koja su formalno postojala samo na papiru, bez stvarne poslovne aktivnosti i bez mogućnosti samostalnog ostvarivanja dobiti. Društva Apple Sales International i Apple Operations Europe nositelji su prava na korištenje Apple

¹⁴⁵ Reuters, Google Ends ‘Double Irish, Dutch Sandwich’ Tax Scheme, dostupno na: <https://www.reuters.com/article/technology/google-to-end-double-irish-dutch-sandwich-tax-scheme-idUSKBN1YZ12S>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹⁴⁶ The Irish Times, EU not investigating Google’s European tax deals – Vestager, dostupno na: <https://www.irishtimes.com/business/technology/eu-not-investigating-google-s-european-tax-deals-vestager-1.2824432>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹⁴⁷ Bruegel, One bad Apple decision: EU tax ruling entrenches distortions, dostupno na: <https://www.bruegel.org/analysis/one-bad-apple-decision-eu-tax-ruling-entrenches-distortions>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

intelektualnog vlasništva u cilju proizvodnje i prodaje Appleovih proizvoda izvan Sjeverne i Južne Amerike, a sve temeljem sporazuma o podjeli troškova. Na taj način, navedena društva su jednom godišnje doznacavali sredstva za financiranje istraživačkih i razvojnih aktivnosti društvu Apple Inc u Sjedinjenim Američkim Državama.

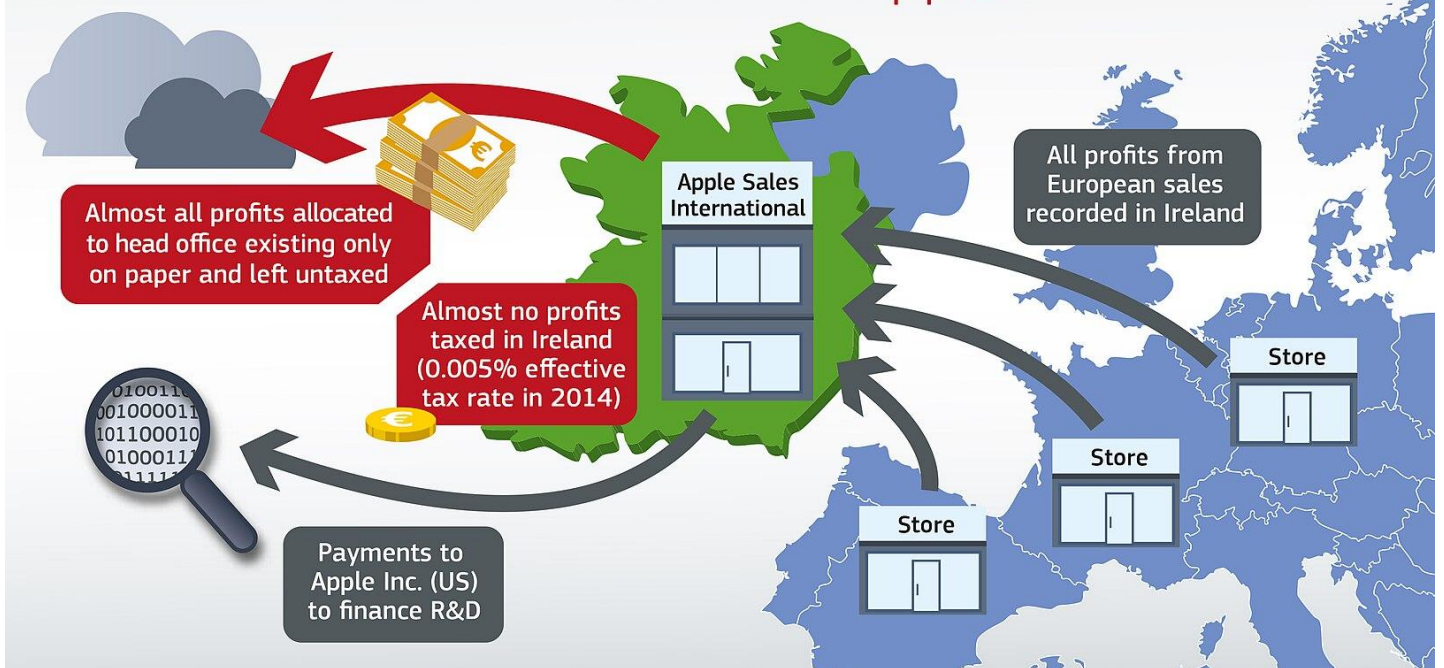
Društvo Apple Sales International bilo je zaduženo za kupnju Apple proizvoda od proizvođača diljem svijeta te prodaju istih proizvoda u Europi, na Bliskom Istoku, Africi i Indiji. Apple je svoj sustav prodaje u Europi organizirao na način da su kupci diljem svijeta, temeljem ugovora proizvode kupovali od društva u Irskoj, umjesto u trgovinama u kojima su se proizvodi fizički prodavali. Na taj način većina dobiti Applea pripisivala se društvu u Irskoj, a sve temeljem obvezujućih mišljenja o internom pripisivanju dobiti izdanom od strane poreznog tijela Irske.

Na sličan način poslovalo je i društvo Apple Operations Europe koje je bilo zaduženo za proizvodnju određenih linija računala za grupu Apple.

Prema podacima objavljenim nakon saslušanja u američkom Senatu, Apple Sales International je 2011. godine evidentirao dobit u iznosu od 22 milijarde američkih dolara, ali se prema obvezujućem mišljenju oporezivom dobiti smatrao iznos od 50 milijuna eura. Na taj način, plaćen je porez na manji dio dobiti, dok je 15,95 milijardi eura završilo neoporezovano. Obzirom na način utvrđivanja porezne obveze, Apple je plaćao efektivnu poreznu stopu od oko 0,05 % koja je tijekom godina smanjena na čak 0,005%.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Europska Komisija, Državne potpore: Irska Appleu odobrala neopravdane porezne povlastice u vrijednosti do 13 milijardi EUR, dostupno na: https://croatia.representation.ec.europa.eu/news/drzavne-potpore-irska-appleu-odobrala-neopravdane-porezne-povlastice-u-vrijednosti-do-13-milijardi-2016-08-30_hr, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

State aid: Ireland gave illegal preferential tax treatment to Apple

Slika 4: Državne potpore: Irska Appleu pružila nezakonite porezne povlastice

Izvor: European Commission, State aid: Ireland gave illegal tax benefits to Apple worth up to €13 billion, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_16_2923, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Europska komisija je 2014. godine pokrenula istragu o obvezujućim mišljenjima koja je Republika Irska izdala u korist podružnica društva Apple, a predstavljaju pitanje smatraju li se navedena rješenja nedopuštenom državnom pomoći u smislu Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Europska komisija je ocijenila da su porezna rješenja izdana od strane Republike Irske intervencije države koje su rezultirale neočekivano niskim oporezivanjem dobiti čime je ispunjen uvjet selektivnosti i povrede tržišnog natjecanja sukladno Ugovoru u funkcioniranju Europske unije. Dana 30. kolovoza 2016. godine, Europska komisija je donijela formalnu odluku kojom je zaključila da je Republika Irska odobrila nezakonitu državnu pomoć društvu Apple te naložila povrat porezne koriste od oko 13 milijardi američkih dolara uvećano za pripadajuće kamate.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Commission Decision (EU) 2017/1283 of 30 August 2016 on State aid SA.38373 (2014/C) implemented by Ireland to Apple, Official Journal of the European Union L 187/1–110, 19 July 2017.

Društvo Apple i Republika Irska su zbog odluke Europske komisije pokrenuli postupak pred Općim sudom Europske unije. Sud je 2020. godine donio presudu kojom je poništio ranije spomenutu odluku o nedopuštenoj državnoj pomoći s obrazloženjem da Komisija nije dokazala postojanje selektivne prednosti u dovoljnoj mjeri. Sud je u svojoj presudi dodatno naveo da je bilo nedostataka u analizi raspodjele dobiti i primjene načela nepristrane transakcije smatrajući da nije u dovoljnoj mjeri dokazano da su irska porezna tijela odstupila od uobičajenim poreznih pravila. Na navedenu presudu, Komisija je uložila žalbu, a Sud Europske unije je 2024. godine donio konačnu presudu kojom je preinačio presudu Općeg suda te potvrdio odluku Komisije o postojanju nedopuštene državne pomoći.¹⁵⁰

9.3. Amazon

Društvo Amazon, jedno najvećih svjetskih internetskih trgovačkih lanaca je godinama temelj rasprava o agresivnom poreznom planiranju i izbjegavanju porezne obveze. Amazon posluje u velikom broju država diljem svijeta i ostvaruje milijarde prihoda na godišnjoj razini, a efektivna porezna stopa koju plaća, dugi je niz godina bila znatno niža od one koja se stvarno mogla očekivati obzirom na opseg i mjesto ostvarivanja dobiti. Kao i ranije navedenim slučajevima, Amazon je kroz složene korporativne strukture, transferne cijene i intelektualno vlasništvo premještao dobit u jurisdikcije s minimalnim poreznim opterećenjima.

Društvo Amazon osnovalo je društva Amazon EU i Amazon Europe Holding Technologies sa sjedištem u Luksemburgu. Društvo Amazon EU imalo je preko 500 zaposlenika koji su birali robu koja će se prodavati na Amazonovim web stranicama, kupovali je od proizvođača te upravljani online prodajom i dostavom. Amazon je postavio poslovanje na način da svi kupci iz Europe koji kupuju preko web stanice Amazona zapravo ugovorno kupuju proizvode od društva Amazon EU sa sjedištem u Luksemburgu. Na taj način se sva europska prodaja i dobit od iste bilježila u društvu sa sjedištem u Luksemburgu.

Društvo Amazon Europe Holding Technologies je društvo bez zaposlenika, ureda i poslovnih aktivnosti, a djelovalo je kao posrednik između društva Amazon Europe i Amazona u Sjedinjenim Američkim Državama. Ono posjeduje određena prava intelektualnog vlasništva u Europi, a koja ekskluzivna prava daje na korištenje društvu Amazon Europe.

¹⁵⁰ Presude Općeg suda Europske unije od 15. srpnja 2020., Apple Sales International i Apple Operations Europe protiv Europske komisije, T-778/16, ECLI:EU:T:2020:338, i Irska protiv Europske komisije, T-892/16, ECLI:EU:T:2020:340

Sukladno općim poreznim propisima, društvo Amazon Europe podliježe oporezivanju dobiti u Luksemburgu, dok društvo Amazon Europe Holding Technologies (holding društvo) zbog svog pravnog oblika biva oporezivano samo na razini partnera, odnosno u Sjedinjenim Američkim Državama, a koje su do sada odgodile svoju poreznu obvezu.

Slika 5: Način poslovanja društva Amazon

Izvor: Tpcases.com, European Commission vs Amazon and Luxembourg, October 2017, State Aid – Comissions decision, SA.38944, dostupno na: <https://tpcases.com/amazon-luxembourg-vs-european-commission-october-2017-state-aid-comissions-decision-sa-38944/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Europska komisija je kao i u slučaju Apple zaključio da je Luksemburg dodijelio nezakonitu državnu potporu u smislu odredbi Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Zahvaljujući selektivnom poreznom aranžmanu, društvo Amazon je plaćalo znatno niži iznos porezne obveze u odnosu na druga društva koja su poslovala u istome sektoru zbog čega je ostvarivalo neopravdanu tržišnu prednost. Komisija je procijenila da je iznos neplaćenog poreza iznosio oko 250 milijuna eura, a koji iznos je Komisija naložila da Amazon plati Luksemburgu.

Europska komisija je svoju odluku temeljila na činjenici da je društvo Amazon Europe Holding Technologies bila nositelj prava intelektualnog vlasništva na europskom tržištu, a koje nije bilo porezni obveznik u Luksemburgu. Značajan dio dobiti ostvaren u Europi preusmjeravan je u društvo, dok se ostalim operativnim društvima pripisivala minimalna dobit. Također, dobit iskazana izvan Europe nije bila odmah oporezovana u Sjedinjenim Američkim Državama zbog primjene pravila o odgodi oporezivanja dobiti ostvarene u inozemstvu.¹⁵¹

Društvo Amazon i Luksemburg pokrenule su postupak protiv Europske komisije pred Općim sudom Europske unije. Sud je presudom iz 2021. godine poništio odluku Europske komisije, obrazloživši da Komisija nije u dovoljnoj mjeri dokazala postojanje selektivne prednosti društva Amazon u smislu prava o državnim potporama. Također, Sud je iskazao na nedostatke u analizi transfernih cijena i raspodjele dobiti unutar Amazon grupe.¹⁵²

9.4. Microsoft

Microsoft je globalni tehnološki lider koji se često navodi kao primjer međunarodnog poreznog planiranja od strane multinacionalnih digitalnih društava. Formalno, Microsoft posluje u skladu s poreznim propisima jurisdikcija u kojima posluje, njegova poslovna strategija obuhvaćala je korištenje složenih vlasničkih struktura te premještanje intelektualnog vlasništva s ciljem smanjenja i izbjegavanja porezne obveze.

Društvo Microsoft je godinama većinu svoje dobiti prijavljivao u podružnicama osnovanima u jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjem poput Irske, Bermuda i Singapura. Na taj način je većina dobiti društva bila minimalno oporezovana. Microsoftova strategija poslovanja odnosila se na upravljanje intelektualnim vlasništvom, osobito patentima, softverskim licencama i pravima na korištenje operativnih sustava. Prava intelektualnih vlasništva bila su prenesena na podružnice sa sjedištem u Irskoj i Bermudama, čime su se prihodi od prodaje proizvoda knjižili upravo u jurisdikcijama s niskim poreznim opterećenjem, a ne u jurisdikciji u kojima proizvode koriste krajnji korisnici.¹⁵³ Značajnu ulogu u poslovanju Microsofta je imala irska podružnica Microsoft Round Island One, a koja je porezni rezident Bermuda. Podružnica je naplaćivala licencne naknade za korištenje sustava Microsoft zaštićene autorskim

¹⁵¹ European Commission vs Amazon and Luxembourg, October 2017, State Aid – Commissions decision, SA.38944

¹⁵² Presuda Općeg suda Europske unije od 12. svibnja 2021., Luxembourg i Amazon protiv Europske komisije, T-816/17, ECLI:EU:T:2021:252

¹⁵³ Federal reserve bank of Richmond, Corporate Taxes Across Borders, dostupno na: https://www.richmondfed.org/publications/research/econ_focus/2021/q2-3/feature2?, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

pravima. Ostvarena dobit se nije oporezivala u Irskoj obzirom da je društvo formalno rezident Bermuda, koja ne oporezuje dobit trgovačkih društava. Prema podacima The Guardian, podružnica je do lipnja 2020. godine prijavila godišnju dobit od oko 314,7 milijardi dolara.¹⁵⁴

Poslovanje društva Microsoft predstavlja primjer ranije spomenute poznate porezne strukture pod nazivom „Double Irish with Dutch Sandwich“. Riječ je o mehanizmu putem kojeg se dobit usmjerava iz društva u Irskoj, prema društvu u Nizozemsku te prema krajnjoj jurisdikciji koja nema propisanu poreznu obvezu. Prije otkrivanja poznatih primjera izbjegavanja porezne obveze, ovaj mehanizam poslovanja je formalno bio dopušten prema nacionalnim poreznim propisima. Na taj način su multinacionalna društva izbjegavala poreznu obvezu, a milijarde dolara ostali su neoporezovani.

Microsoft nikada nije pokrenuo spor pred Općim sudom Europske unije, no vodio je jedan od najvećih sporova u povijesti s Internal Revenue Service, odnosno američkom poreznom upravom. Spor se odnosio na korištenje transfernih cijena i premještanja intelektualnog vlasništva u inozemne podružnice. Američka porezna uprava je tvrdila da je Microsoft preusmjerio značajniji dio dobiti iz SAD-a u podružnice s niskim poreznim opterećenjem poput Irske, Portorika i Singapura. Procijenjena je dodatna porezna obveza od oko 28,9 milijardi američkih dolara za porezno razdoblje od 2004. do 2013. godine. Spor Microsofta i američke porezne uprave okončan je 2019. godine nagodbom. Društvo Microsoft je pristalo platiti dodatni porez, ali točan iznos porezne obveze nikada nije objavljen.¹⁵⁵

Analizom prethodno navedenih slučajeva izbjegavanja porezne obveze prikazuje sustavni i dugotrajni problem međunarodnog poreznog prava. Sva društva su koristila složene vlasničke strukture, transferne cijene i premještanja dobiti kako bi iskoristili razlike između nacionalnih propisa i na taj način umanjili odnosno izbjegli poreznu obvezu. Takvo poslovanje je formalno u skladu s važećim poreznim propisima no postavlja se pitanje etičke i moralne dimenzije.

Predmeti pred Europskom komisijom i Općim sudom Europske unije ukazuju na velika ograničenja postojećih pravnih okvira, posebice u dokazivanju postojanja selektivne prednosti i primjene načela nepristrane transakcije. Različiti ishodi u postupcima Apple i Amazon potvrđuju složenost primjene pravila o državnim potporama na porezne mjere država.

¹⁵⁴ The Guardian, Microsoft's Irish subsidiary posted £220bn profit in single year, dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/03/microsoft-irish-subsiadiary-paid-zero-corporate-tax-on-220bn-profit-last-year>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

¹⁵⁵ Microsoft Corporation, 2025 Annual Report, Note "Uncertain Tax Positions", dostupno na: <https://www.microsoft.com/investor/reports/ar25/index.html?>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

Slučajevi izbjegavanja porezne obveze od strane multinacionalnih društava potaknuli su jačanje međunarodne porezne suradnje, razvoj BEPS inicijative te uvođenje novih pravila o oporezivanju digitalne ekonomije. Iako se sve prethodno navedene porezne strukture mogu smatrati formalno zakonitima, ipak se postavlja pitanje poštivanja načela porezne pravednosti, transparentnosti i poštenog tržišnog natjecanja. U razvoju poreznog prava mora pronaći ravnoteža između učinkovitog oporezivanja multinacionalnih društava i fiskalnog suvereniteta država.

10. Zaključak

Jedan od najsloženijih i najznačajnijih izazova suvremenih poreznih sustava je izbjegavanje porezne obveze. Zbog razvoja globalizacije i digitalizacije, granica između porezne optimizacije i porezne evazije je sve manja, a sofisticirano poslovanje multinacionalnih društava omogućuje im smanjenje porezne obveze. Porez na dobit je ključni oblik izravnog oporezivanja važan za financiranje javnih potreba, izložen je različitim oblicima poreznog planiranja, porezne optimizacije i evazije čime se ugrožava fiskalni kapacitet država, načelo pravednog oporezivanja i povjerenje u porezna tijela.

Ovaj rad prikazuje kako porezna optimizacija, odnosno zakonito izbjegavanje porezne obveze često prelazi granice etičnosti osobito ako je isključivi cilj izbjegavanje porezne obveze bez stvarne ekonomske svrhe. Porezna evazija, odnosno nezakonito izbjegavanje porezne obveze, predstavlja nezakonito i društveno neprihvatljivo ponašanje koje dovodi do značajnih društvenih i gospodarskih posljedica, narušava načelo pravednosti oporezivanja te često uzrokuje nepovjerenje poreznih obveznika u porezna tijela. Oba oblika izbjegavanja porezne obveze proizlaze iz razlika među poreznim jurisdikcijama, međunarodnog pravnog okvira i nedostatka globalne koordinacije u poreznim pitanjima. Analizom poznatih afera Panama papers, Paradise papers i LuxLeaks te primjera izbjegavanja porezne obveze od strane multinacionalnih društava poput Googlea, Applea, Amazona i Microsofta razotkriveni su modeli i mehanizmi premještanja dobiti i korištenja poreznih oaza s ciljem izbjegavanja porezne obveze u jurisdikcijama gdje se odvija stvarna ekonomska aktivnost. Navedene afere i primjeri prikazuju nedostatak suradnje u međunarodnom poreznom pravu, osobito kada se radi o transparentnosti poslovanja, razmjeni poreznih informacija te ujednačenosti poreznog zakonodavstva.

Fenomen poreznih oaza predstavlja oblik nepoštene porezne konkurencije među jurisdikcijama putem kojih se omogućava poreznim obveznicima smanjivanje porezne osnovice i smanjenje odnosno izbjegavanje porezne obveze. Praksa multinacionalnih društava da posluju putem poreznih oaza ima dalekosežne posljedice za nacionalna gospodarstva jer se na taj način gubi veliki dio javnih prihoda kojima se financiraju javne potrebe, stvara se društvena nejednakost te potiče korupcija i pranje novca. Narušavanje načela poštenog oporezivanja stvara dodatnu nejednakost između onih koji izbjegavaju poreznu obvezu i poštenih poreznih obveznika čime se dodatno narušava povjerenje u porezna tijela.

Međunarodna zajednica posljednjih godina poduzima korake za suzbijanje agresivnog poreznog planiranja i povećanje međunarodne porezne suradnje i transparentnosti. OECD-ova BEPS Inicijativa i sustav automatske razmjene informacija predstavljaju jedan od najvažnijih alata kojima se bori protiv premještanja dobiti i izbjegavanja porezne obveze. Također, Europska unija razvija sustave tzv. crnih lista poreznih jurisdikcija kojima se dodatno potiče usklađivanje nacionalnih poreznih pravila kako bi se stvorilo jedinstveno tržište. Republika Hrvatska, kao članica Europske unije aktivno sudjeluje u provedbi inicijativa i mehanizama te usklađuje nacionalno zakonodavstvo s međunarodnim standardima.

Unatoč velikim naporima i napretku u suzbijanju nepoštenih poreznih praksi na međunarodnoj razini, borba protiv porezne evazije ipak zahtjeva sustavno unaprjeđivanje međunarodnog poreznog zakonodavstva posebice u pogledu bolje međunarodne porezne suradnje, transparentnosti poslovanja, stvarnog vlasništva te međunarodnih transakcija. Učinkovita borba protiv izbjegavanja porezne obveze ne može se temeljiti isključivo na represivnim mjerama i sankcijama, već je potrebno razvijati svijest, poreznu kulturu i etičko ponašanje među poreznim obveznicima.

Zaključno treba istaknuti da izbjegavanje porezne obveze predstavlja globalni fenomen koji se ne može riješiti isključivo unutar granica nacionalnih gospodarstava, već je potrebno razviti i uspostaviti jedinstveni međunarodni okvir suradnje u poreznim stvarima. Na taj način će se omogućiti pravedno i učinkovito oporezivanje dobiti u jurisdikcijama gdje se ostvaruje stvarna ekonomska aktivnost. Uloga nacionalnih gospodarstava je pravilno primjenjivati porezne propise, dok će međunarodne institucije osigurati ravnotežu između globalne transparentnosti i fiskalne suverenosti pojedinih država. Samo na taj način može se osigurati stabilan, održivi i pravedan sustav oporezivanja.

11. Literatura

KNJIGE:

1. Arbutina, Hrvoje; Rogić-Lugarić Tereza; Cindori, Sonja; Bogovac, Jasna; Klemenčić, Irena, Javnofinancijski sustav Republike Hrvatske, Zagreb, 2022.
2. Bogovac, Jasna: Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Zagreb, 2014.,
3. Brown, Kevin, *A Comparative Look at Regulation of Corporate Tax Avoidance*, Heidelberg, 2012.
4. Jelčić, Božidar; Lončarić-Horvat, Olivera; Šimović, Jure; Arbutina Hrvoje; Mijatović, Nikola: *Financijsko pravo i financijska znanost*, Zagreb, 2008.
5. Lončarić-Horvat, Olivera; Arbutina, Hrvoje; *Osnove međunarodnog poreznog prava*, Zagreb, 2007.

ZNANSTVENI RADOVI:

1. Alm, James, Do Ethics Matter? Tax Compliance and Morality, *Journal of Business Ethics*, Vol. 101(4), 2011.
2. Beer, Sebastian; de Mooij, Ruud; Liu, Li, International Corporate Tax Avoidance: A Review of the Channels, Magnitudes, and Blind Spots, IMF Working Paper No. 2018/168, 2018.
3. Calhoun, Allen, *Tax Law, Religion, and Justice: An Exploration of Theological Reflections on Taxation*, New York, 2021.
4. Chan, Henry F., Dulleck, Ulrich, Fooker, Johannes, Moy, Nicholas i Torgler, Benno, "Cash and the Hidden Economy: Experimental Evidence on Fighting Tax Evasion in Small Business Transactions," *Journal of Business Ethics*, vol. 185, 2023
5. Glavina, Dominik; Dragičević Prtenjača, Marta; Kazneno djelo utaje poreza kao oblik porezne evazije s posebnim osvrtom na poslovanje preko poreznih utočišta, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. IX, 2018
6. Evertsson, Nubia, *Corporate Tax Avoidance and Neutralization Techniques: A Case Study on the Panama Papers*, *Critical Criminology*, 2020.,
7. García-Bernardo, Javier, Fichtner, Jan, Heemskerk, Eelke M., i Takes, Frank W., "Uncovering Offshore Financial Centers: Conduits and Sinks in the Global Corporate Ownership Network", *Scientific Reports*, 2017.
8. Gravelle, J., *Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion*, *National Tax Journal*, Vol. 62, No. 4, 2009., str 11.

9. Habib, A., *Strategic Deviation and Corporate Tax Avoidance: A Risk Management Perspective*, *Journal of Risk and Financial Management*, 17:144, 2024.
10. Lawton, Amy; *The function(s) of taxation: the impacts of regulatory taxes on taxation*, *eJournal of Tax Research*, vol. 22, no. 3, 2024
11. Oats, Lynne; Tuck Penelope, *Corporate tax avoidance: is tax transparency the solution?*, *Accounting and Business Research*, Volume 9, Number 5, 2019
12. Slemrod, Joel, *Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion*, *Journal of Economic Perspectives*, Volume 21, number 1, 2007
13. Temouri, Y.; Budhwar, P.; Jones, C.; Ylönen, M.; Pereira, V.; Cobham, A., *Tax Havens and International Business: A Conceptual Framework of Accountability-Avoiding Foreign Direct Investment*, *International Journal of Management Reviews*, Vol. 24, Issue 3, 2022.
14. Tørsløv, Thomas R., Wier, Ludvig S., i Zucman, Gabriel, “The Missing Profits of Nations”, NBER Working Paper No. 24701, 2018.
15. Weisbach, David, *Corporate Tax Avoidance*, John M. Olin Program in Law and Economics Working Paper No. 202, 2004.

DOKUMENTI MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA:

1. Europska komisija / Vijeće Europske unije, *Ažuriranje EU liste ne-kooperativnih jurisdikcija za porezne svrhe* (18. veljače 2025)
2. European Commission vs Amazon and Luxembourg, October 2017, State Aid – Comissions decision, SA.38944
3. Commission Decision (EU) 2017/1283 of 30 August 2016 on State aid SA.38373 (2014/C) implemented by Ireland to Apple, *Official Journal of the European Union L 187/1–110*, 19 July 2017.
4. European Parliament, *Understanding BEPS From tax avoidance to digital tax challenges*, 2019
5. FATF, *High-Risk Jurisdictions Subject to a Call for Action*, Pariz, 2023.
6. International Monetary Fund (IMF), *Special Purpose Entities: Guidelines for a Data Template*, 2022
7. International Monetary Fund (IMF), “Tackling Global Tax Havens”, *Finance & Development*, rujan 2019
8. OECD. *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting*, OECD Publishing, Paris, 2013.
9. OECD, *Building Tax Culture, Compliance and Citizenship*, Pariz, 2021.

10. OECD, *Designing Effective Controlled Foreign Company Rules*, Pariz, 2015., str. 9.
11. OECD, *Measuring the Non-Observed Economy: A Handbook*, Paris, 2002
12. OECD, *Model Tax Convention on Income and on Capital*, Paris, 2017.
13. OECD, *Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two)*, Pariz, 2021.
14. OECD, *Shining Light on the Shadow Economy: Opportunities and Threats*, OECD Publishing, 2017.
15. OECD, *Fighting Tax Crime – The Ten Global Principles*, Pariz, 2023.
16. OECD, *Building Tax Culture, Compliance and Citizenship: A Global Source Book on Taxpayer Education*, Pariz, 2021.
17. OECD, *Tax Crime Investigation Maturity Model, 2020*, Pariz OECD, OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS, *Progress Report September 2022–September 2023 Pariz, 2023*
18. OECD, *Consolidated Text of the Common Reporting Standard (2025): Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters*, 2025.
19. OECD, *Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes – Annual Report 2023*, Pariz, 2023.
20. OECD, *Harmful Tax Competition, An Emerging Global Issue*, Pariz, 1998.
21. United Nations, *United Nations Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries*, New York, 2021
22. OECD, *Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements (Action 2)*, Pariz, 2015.
23. OECD, *Tax Policy Reform and Economic Growth*, 2010.

PRAVNA PRAKSA:

1. Presuda Općeg suda Europske unije od 12. svibnja 2021., Luxembourg i Amazon protiv Europske komisije, T-816/17, ECLI:EU:T:2021:252
2. Presuda Općeg suda Europske unije od 15. srpnja 2020., Apple Sales International i Apple Operations Europe protiv Europske komisije, T-778/16, ECLI:EU:T:2020:338, i Irska protiv Europske komisije, T-892/16, ECLI:EU:T:2020:340
3. Sud Europske unije, predmet C-255/02, *Halifax plc i dr. protiv Commissioners of Customs & Excise*, 2006., ECLI:EU:C:2006:121.
4. Sud Europske unije, predmet C-196/04, *Cadbury Schweppes plc i Cadbury Schweppes Overseas Ltd protiv Commissioners of Inland Revenue*, presuda od 12. rujna 2006., ECLI:EU:C:2006:544, t. 54–75.

5. Sud Europske unije, predmet C-446/03, *Marks & Spencer plc protiv Davida Halseya (Her Majesty's Inspector of Taxes)*, presuda od 13. prosinca 2005., ECLI:EU:C:2005:763, t. 55–71.
6. Sud Europske unije, predmet C-440/08, *Gielen*, presuda od 18. ožujka 2010., ECLI:EU:C:2010:148, t. 45–66.
7. Sud Europske unije, objedinjeni predmeti C-131/13, C-163/13 i C-164/13, *Italmoda*, presuda od 18. prosinca 2014., ECLI:EU:C:2014:2455, t. 62–68.
8. Sud Europske unije, predmet C-524/04, *Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation*, presuda od 13. ožujka 2007., ECLI:EU:C:2007:161, t. 65–68.
9. Sud Europske unije, predmet C-110/94, *INZO protiv Belgian State*, presuda od 29. veljače 1996., ECLI:EU:C:1996:67, t. 23–25.
10. Sud Europske unije, predmet C-277/14, *PPUH Stehcemp sp. z o.o.*, presuda od 22. listopada 2015., ECLI:EU:C:2015:719, t. 35–40.
11. Sud Europske unije, predmet C-285/09, *Criminal proceedings against R.*, presuda od 17. veljače 2011., ECLI:EU:C:2011:82, t. 39–41.
12. Sud Europske unije, predmet C-440/17, *A Oy*, presuda od 26. veljače 2019., ECLI:EU:C:2019:148, t. 50–54.
13. Sud Europske unije, spojeni predmeti C-115/16, C-118/16, C-119/16 i C-299/16, *N Luxembourg 1 i dr. protiv Skatteministeriet*, presuda od 26. veljače 2019., ECLI:EU:C:2019:134, t. 127–131, 155
14. U.S. Tax Court, *GlaxoSmithKline Holdings (Americas) Inc. v. Commissioner of Internal Revenue*, Docket Nos. 5759-04 i 6959-04 (consolidated), odluka od 12. rujna 2012.
15. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2869/13-2, presuda od 25. ožujka 2015., t. 4–6.
16. Visoki upravni sud Republike Hrvatske, Usž 2691/2022-2, presuda od 24. ožujka 2022.

PROPISI:

1. Direktiva Vijeća (EU) 2016/1164 od 12. srpnja 2016. o utvrđivanju pravila protiv prakse izbjegavanja poreza kojima se izravno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta
2. Direktiva Vijeća (EU) 2017/952 od 29. svibnja 2017. o izmjeni Direktive (EU) 2016/1164 u pogledu hibridnih neusklađenosti s trećim zemljama
3. Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ – DAC

4. Kazneni zakon, NN, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024
5. Zakon o porezu na dobit, NN, broj 177/2004, 90/2005, 57/2006, 80/2010, 22/2012, 146/2008, 148/2013, 143/2014, 50/2016, 115/2016, 106/2018, 121/2019, 32/2020, 138/2020, 114/2022, 114/2023, 151/2025;
6. Zakon o Poreznoj upravi NN, broj 115/16, 98/19, 155/23, 152/24
7. Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza, NN, broj 115/2016, 130/2017, 106/2018, 121/2019, 151/2022, 114/2023, 146/2025

INTERNETSKI IZVORI:

1. Bruegel, One bad Apple decision: EU tax ruling entrenches distortions, dostupno na: <https://www.bruegel.org/analysis/one-bad-apple-decision-eu-tax-ruling-entrenches-distortions>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
2. Economics Help, "Horizontal and Vertical Equity", dostupno na: <https://www.economicshelp.org/blog/935/economics/horizontal-and-vertical-equity>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
3. European Council, EU list of non-cooperative jurisdiction for tax purposes, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
4. Europska Komisija, DAC2, Direktiva o administrativnoj suradnji (automatska razmjena informacija o financijskim računima) https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/tax-transparency-cooperation/administrative-cooperation-and-mutual-assistance/directive-administrative-cooperation-dac/dac2_en, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
5. Europska Komisija, Državne potpore: Irska Appleu odobravalala neopravdane porezne povlastice u vrijednosti do 13 milijardi EUR, dostupno na: https://croatia.representation.ec.europa.eu/news/drzavne-potpore-irska-appleu-odobravalala-neopravdane-porezne-povlastice-u-vrijednosti-do-13-milijardi-2016-08-30_hr, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
6. Europski parlament, *Report on tax avoidance, tax evasion and tax transparency* (A9-0245/2021), dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0245_EN.html, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

7. Europska komisija, *Commission presents new anti-tax avoidance rules*, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_17_3701, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
8. Family Wealth Report, “IMF Slams Low-Tax, Offshore Centres”, 2025., dostupno na: https://www.familywealthreport.com/article.php/IMF-Slams-Low_dash_Tax%2C-Offshore-Centres, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
9. FATF, High Risk and Other Monitored Jurisdictions, dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
10. Federal reserve bank of Richmond, Corporate Taxes Across Borders, dostupno na: https://www.richmondfed.org/publications/research/econ_focus/2021/q2-3/feature2?, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
11. Financial Crime Academy, “Shell Companies in Money Laundering”, dostupno na: <https://financialcrimeacademy.org/shell-companies-in-money-laundering>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
12. International Consortium of Investigative Journalists, “Paradise Papers: About the Investigation”, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/about-the-investigation-2/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
13. International Consortium of Investigative Journalists, “Secrecy for Sale: Inside the Global Offshore Money Maze”, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/offshore/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
14. International Consortium of Investigative Journalists, “Luxembourg Leaks: About the Project”, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/luxembourg-leaks/about-project-luxembourg-leaks/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
15. International consortium of investigative journalist, Panama Papers faq: All you need to know about the 2016 Investigation, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/panama-papers-faq-all-you-need-to-know-about-the-2016-investigation>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
16. International Consortium of Investigative Journalists, “Panama Papers: A Global Investigation”, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/20160403-panama-papers-global-overview/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

17. Investopedia, Tax Haven: Definition, Examples, Advantages, and Legality, dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/t/taxhaven.asp>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
18. Microsoft Corporation, 2025 Annual Report, Note “Uncertain Tax Positions”, dostupno na: <https://www.microsoft.com/investor/reports/ar25/index.html?>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
19. OECD, *Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)*, dostupno na: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
20. OECD, Preventing tax treaty abuse, dostupno na: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/preventing-tax-treaty-abuse.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
21. OECD, Global Forum on Tax Transparency – About Us, 2025., dostupno na: <https://www.oecd.org/en/networks/global-forum-tax-transparency/who-we-are/about.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
22. OECD, Tax treaties, dostupno na: <https://www.oecd.org/en/topics/tax-treaties.html>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
23. Porezna uprava Republike Hrvatske, Zajednički standard izvješćivanja (CRS/DAC2), 2025., dostupno na: <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/zajednicki-standard-izvjescivanja-crs-dac2/4728>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
24. Porezna uprava, Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, dostupno na: <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/ugovori-o-izbjegavanju-dvostrukog-oporezivanja/7559>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
25. Porezna uprava, Dvostruko oporezivanje, dostupno na: <https://porezna-uprava.gov.hr/hr/dvostruko-oporezivanje/3997>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
26. Preferred CFO, Tax Planning Strategy for Small Businesses, dostupno na: <https://preferredcfo.com/insights/tax-planning-for-small-businesses?>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
27. RKR, Metode izbjegavanja dvostrukog oporezivanja, dostupno na: <https://rkr.hr/2025/05/14/metode-izbjegavanja-dvostrukog-oporezivanja>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

28. Reuters, *Google Ends 'Double Irish, Dutch Sandwich' Tax Scheme*, dostupno na: <https://www.reuters.com/article/technology/google-to-end-double-irish-dutch-sandwich-tax-scheme-idUSKBN1YZ12S>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
29. Tax aram, *Convolutated Tax Planning Anatomy of Google, Apple, Amazon & The Global Miminum Tax Rate!!!*, dostupno na: <https://www.taxaaram.com/articles/convoluted-tax-planning-anatomy-of-google-apple-amazon-the-global-minimum-tax-rate>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
30. Tax Justice Network, *Financial Secrecy Index*, dostupno na: <https://fsi.taxjustice.net/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
31. Tax Justice Network, *How do trusts work?*, dostupno na: <https://taxjustice.net/faq/how-do-trusts-work/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
32. Tax Justice Network, *State of Tax Justice 2024*, dostupno na: <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2024/11/State-of-Tax-Justice-2024-English-Tax-Justice-Network.pdf>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
33. The Guardian, "After successive offshore scandals, are there signs of change in Isle of Man?", dostupno na: <https://www.theguardian.com/news/2017/nov/14/after-successive-offshore-scandals-are-there-signs-of-change-in-isle-of-man>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
34. The Guardian, *Microsoft's Irish subsidiary posted £220bn profit in single year*, dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/03/microsoft-irish-subsidiary-paid-zero-corporate-tax-on-220bn-profit-last-year>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
35. The Irish Times, *'Double Irish' and 'Dutch Sandwich' saved Google \$3.7bn in tax in 2016*, dostupno na: <https://www.irishtimes.com/business/economy/double-irish-and-dutch-sandwich-saved-google-3-7bn-in-tax-in-2016-1.3343205>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
36. The Irish Times, *EU not investigating Google's European tax deals – Vestager*, dostupno na: <https://www.irishtimes.com/business/technology/eu-not-investigating-google-s-european-tax-deals-vestager-1.2824432>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
37. *TP Cases, Denmark vs Takeda A/S (former Nycomed A/S) and NTC Parent S.à.r.l., May 2023, Supreme Court, Cases 116/2021 and 117/2021*, dostupno na: <https://tpcases.com/wp-content/uploads/116-117-2021-BO-May-2023-DKSC-ENG.htm>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine

38. TP Cases, Denmark vs NetApp Denmark ApS and TDC A/S, January 2023, Supreme Court, Cases 69/2021, 79/2021 and 70/2021, dostupno na: <https://tpcases.com/denmark-vs-netapp-aps-and-tdc-a-s-january-2023-supreme-court-cases-69-2021-79-2021-and-70-2021/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine
39. TP Cases, Denmark vs Copenhagen Airports Denmark Holdings ApS, February 2023, Court of Appeal, Case No SKM2023.404.OLR, dostupno na: <https://tpcases.com/denmark-vs-copenhagen-airports-denmark-holdings-aps-february-2023-high-court-case-no-skm2023-404-olr/>, zadnje posjećeno: 7. svibnja 2026. godine